

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Magisterská diplomová práce

**Sociální interakce středoškolských studentů pomocí
sociálních sítí během času stráveného ve škole**

Bc. Milan Svašek

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

Vedoucí práce: Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Studijní program: Mediální studia

Olomouc 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci nazvanou *Sociální interakce středoškolských studentů pomocí sociálních sítí během času stráveného ve škole* v rozsahu 173 287 znaků vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí práce a uvádím veškeré použité podklady a literaturu. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne: .....**Podpis:**.....

“We're all pretty bizarre. Some of us are just better at hiding it, that's all.”

— John Hughes, *The Breakfast Club Script*

Poděkování

V první řadě bych chtěl poděkovat Mgr. Renátě Sedlákové, Ph.D., která mi vždy s ochotou zodpověděla veškeré všetečné dotazy týkající se realizace výzkumu, a zároveň mi svým vedením pomohla dotáhnout celé šetření do zdárného konce.

Dále chci poděkovat vedení školy Masarykova gymnázia ve Vsetíně v čele s ředitelem školy Daliborem Sedláčkem, který bez váhání posvětil tento výzkum a schválil jeho realizaci. Všem pedagogům gymnázia, kteří mě nejenže osm let připravovali na vysokoškolské studium, ale zároveň vlídně přijali můj návrat na střední školu a akceptovali mou přítomnost v nimi vyučovaných hodinách.

A na závěr, ale s největší pokorou, chci poděkovat studentům Septimy A, o kterých, obrazně řečeno, je tato diplomová práce. Jakkoliv to chvílemi bylo stresující pro vás i pro mě, věřím, že jednou budete vzpomínat na to, jak jste byli součástí něčeho, co se jen tak někomu nepoštěstí.

Podpis: .....

Název:

Sociální interakce středoškolských studentů pomocí sociálních sítí během času stráveného ve škole

Autor:

Milan Svašek

Katedra:

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

Vedoucí práce:

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Počet znaků: 173 287 znaků

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 29

Abstrakt:

Obsahem této diplomové práce je kvalitativní výzkum sociálních interakcí středoškolských studentů po dobu strávenou ve škole. Cílem práce je určit, jakým způsobem využívají studenti nová média a sociální sítě ke zprostředkované interakci a zároveň tuto interakci srovnat s interakcí tváří tvář. Pro výzkum byla použita technika zúčastněného pozorování, polostrukturovaných rozhovorů a virtuální etnografie. Získaná data byla analyzována metodou zakotvené teorie a rozčleněna do tří tematických celků. Obsahem těchto témat je používání nových médií studenty střední školy přímo po dobu strávenou ve škole, využití zprostředkované interakce studenty ve srovnání s interakcí tváří tvář a obecný popis toho, jak studenti využívají ve svém životě sociální sítě. Nejdůležitější výsledky šetření jsou shrnuty v diskuzi a srovnány s dalšími relevantními výzkumy.

Klíčová slova: sociální interakce – sociální sítě – mládež – kvalitativní výzkum – studenti střední školy – chytrý telefon – zprostředkovaná interakce – interakce tváří tvář

Title:

Social Interaction of High School Students via Social Media during Time Spent In School

Author:

Milan Svašek

Department:

Department of Media and Cultural Studies and Journalism

Supervisor:

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Count of signs: 173 287 signs

Count of attachment: 4

Count of titles of used literature: 29

Abstrakt:

The content of this thesis is a qualitative research of social interactions of high school students during time spent in school. The main object of the thesis is to determine in what ways students use new media and social networks to mediate communication, and to compare this type of social interaction with face-to-face interaction. Involved observation technique was used for the research, as well as semi-structured interviews and virtual ethnography. The gained data were analysed using the grounded theory method and were divided into three thematic groups. These three groups were students using new media during time spent in school, the use of mediated interaction in comparison with face-to-face interaction and general description of the ways students use social networks in their daily lives. The most important outcomes are summarized in the discussion and compared with other relevant research.

Key Words: social interactions – social networks – teenagers – qualitative research – high school students – smartphone – media interaction – face-to-face interaction

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	11
Sociální interakce	11
Sociální interakce dle Thompsona.....	11
Komunikace.....	13
Nová média.....	15
Definice nových médií.....	15
Sociální sítě	17
Život s novými médii.....	22
Vstup technologie do života	22
Potřeba neustálé dostupnosti	23
Kontrola nad komunikací	24
Prezentace na sociálních sítích	25
Výzkumná šetření na téma používání nových médií mládeží	27
Metodologická část	32
Kvalitativní přístup a výzkumné otázky.....	32
Použitá technika sběru dat	33
Použitá metoda analýzy dat	36
Výběr zkoumaného vzorku.....	37
Problematika anonymního sběru dat	38
Popis průběhu výzkumného šetření	39
Výzkumná část	43
Popis zkoumaného vzorku.....	43
Analýza dat	45
1. téma: Používání nových médií ve škole	45

2. téma: Sociální interakce studentů	60
3. téma: Role sociálních sítí v životě studentů	69
Diskuze výsledků šetření	76
Závěr	82
Resumé	84
Summary.....	85
Seznam použitých zkratk	86
Seznam pramenů	87
Literatura	87
Elektronické zdroje.....	89
Seznam příloh	93
Přílohy	94
Příloha č. 1: Popis zkoumaných zařízení.....	94
Příloha č. 2: Rekrutační dotazník	95
Příloha č. 3: Informovaný souhlas	96
Příloha č. 4: Skupiny studentů ve třídě.....	97

Úvod

Podtitul knihy *Alone Together* od Sherry Turkle (2011) by šel do češtiny přeložit slovy: „Proč očekáváme více od technologie, a méně od našeho okolí¹.“ V plné míře vystihuje téma této diplomové práce, která ze zmíněné publikace teoreticky čerpá. Už minimálně deset let žijeme v době, v níž řada z nás nemá jen jednu fyzickou identitu, ale spravuje i svůj virtuální profil na internetu. Naše sociální interakce se neomezují pouze na komunikaci tváří tvář, ale skrze vyvíjející se technologii a nově vznikající sociální sítě se objevují nové možnosti, jak interagovat bez nutnosti se pohnout z místa. Jakmile máme po ruce chytrý telefon², tablet či notebook, stáváme se členy sociální skupiny mnohem větší a někdy i zajímavější, než nás bezprostředně obklopuje.

To je však jen jedna z aktivit, které nám nabízí rozvoj nových médií. SP s největší úspěšností představují Jenkinsem (2006) popsanou podobu *black boxu*³, jenž potencionálně splní naše požadavky na mediální obsah. Přestává-li být pro nás fyzická realita dostatečně zajímavá, máme v dosahu potencionálně nepřeborné množství zábavného materiálu v podobě textů, hudby, videa, obrazů, počítačových her apod. Sami se můžeme přistihnout u toho, že se věnujeme jiným činnostem, než kterým bychom měli. Ať už je to procházení zdi Facebooku⁴ nebo odepisování skrze *Messenger*⁵ vzdálené osobě na úkor člověka, který právě s námi sedí u stolu a rozpačitě nás pozoruje. Tyto faktory vytváří novou sociální realitu, ve které se pozornost nás i našeho okolí dělí o pozornost s technologií.

Výzkumné téma mé diplomové práce se zaměřuje na sociální interakci v ohledu na to, jakým způsobem ji ovlivňuje naše užívání nejnovějších technologií a přítomnost na sociálních sítích. Aby bylo možné zkoumat sociální interakci, je potřeba výzkumného vzorku, jehož jednotky mají mezi sebou přirozené sociální vazby a interakce. Zároveň to musí být vzorek, který využívá zprostředkovanou komunikaci a je aktivní na sociálních

---

¹ Z anglického: „*Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*“.

² Dále používám jen anglické označení „*smartphone*“ pod zkratkou „SP“.

³ Jako „*black box*“ můžeme označit technické zařízení schopné zprostředkovat mediální sdělení (televize, počítač, herní konzole). Potažmo můžeme *black box* vnímat jako konvergující zařízení, které má více než jednu funkci – např. na SP můžeme sledovat televizi, hrát hry, poslouchat rádio atd. (Jenkins, 2006: 16)

⁴ Dále používám pro Facebook zkratku „FB“.

⁵ Mobilní aplikace napojená na účet FB, skrze kterou je možné odesílat zprávy svým kontaktům.

sítích. Za vhodný vzorek jsem zvolil třídní kolektiv žáků střední školy. Studenti⁶ jedné třídy se mezi sebou dobře znají a přirozeně spolu komunikují takřka denně.

Zároveň jsem se pro tento výzkumný vzorek rozhodl z důvodu, že jsem pro sběr dat použil nepříliš frekventované výzkumné techniky zúčastněného pozorování. S vybraným vzorkem studentů sedmého ročníku víceletého gymnázia⁷ jsem strávil několik týdnů a pozoroval jsem jejich chování přímo ve škole. A to jak během vyučovacích hodin, tak o volných přestávkách. Minimálně v rozsahu České republiky si nejsem vědom toho, že by někdo realizoval výzkum chování dospívající mládeže přímo v terénu, tím spíš v ohledu na jejich interakci s novými médii. Jelikož sociální interakce mezi studenty se odehrávají převážně v době přestávek, zbylo hodně času na pozorování jejich chování ve vyučovacích hodinách. Proto je tato práce zajímavá nejen pro obor mediálních studií, ale i pro pedagogické pracovníky.

Avšak tento přesah nejde na úkor mého hlavního výzkumného záměru. Cílem práce je zjistit, jak zprostředkovaná interakce pomocí technologie ovlivňuje interakci studentů tváří tvář. Dále chci určit, jaké způsoby zprostředkované interakce studenti používají a jaké k tomu mají důvody. A zároveň chci zjistit, jestli použití zprostředkované interakce ovlivňuje další aktivity, kterým se studenti ve škole věnují – primárně tedy vyučování⁸.

Celá diplomová práce je rozdělena do několika částí. Následující teoretická část bude tvořena čtyřmi tematickými okruhy. V prvním okruhu nastíním základní problematiku sociálních interakcí. Podstatný je zde rozdíl mezi interakcí tváří tvář a interakcí zprostředkovanou kvartálními médii, tedy platformami vázanými na prostředí internetu. Samotný internet, zprostředkující technologie, ale hlavně sociální sítě, se stanou předmětem zájmu druhého okruhu. Zde bude kladen důraz na možnosti, které nám technologie nabízí, a na provázanost se sociálními sítěmi. A to nejen s těmi „tradičními“, jako je FB nebo Instagram, ale i s novějšími typy – např. Snapchat. Třetí teoretický okruh bude primárně vycházet ze zmíněné knihy *Alone Together*, kdy shrnu pohled autorky na propojení současné

---

⁶ Označení žák/student používám v této práci jako synonyma a střídám je výhradně ze stylistického důvodu. Zároveň mužský rod žák/student používám až na konkretizované výjimky bez rozdílu genderu. Korektnější „žák/žákyně“ či „student/ka“ nepovažuji, vzhledem k frekvenci pojmu, taktéž za stylisticky vhodné.

⁷ Tj. třída septimy osmiletého gymnázia se standardním nástupem po ukončení 1. stupně základní školy.

⁸ Vzhledem k tomu, že průměrný student stráví třetinu pracovního dne ve škole a zároveň konzumuje mediální obsah v průměru skoro osm hodin denně (Šebeš in Jirák, 2013: 35-38), dojdeme po odečtení doby zabrané spánkem k předpokladu, že jestli student netráví všechny volný čas mediální konzumací, musí se zákonitě věnovat interakci s médii i ve škole. K potvrzení této premisy se stačí projít po chodbě libovolné školy v době přestávky, nebo se zeptat jakéhokoliv učitele.

společnosti s komunikační technologií. Teoretická část zakončením výpisem výzkumů relevantních k mému výzkumnému tématu a popisem jejich výsledků.

V další – metodologické části, popíšu výzkumnou techniku použitou při výzkumném šetření. Jelikož metoda zúčastněného pozorování má několik podob, ale zároveň i řadu pozitiv i negativ, je nutné je zmínit. Zároveň tato metoda není jedinou, která byla při výzkumu použita, neboť celé kvalitativní výzkumné šetření bylo velmi komplexní. Využil jsem i techniky polostrukturovaných rozhovorů, virtuální etnografie a dotazníkového šetření. K samotné analýze získaných dat jsem použil kvalitativní metody zakotvené teorie, a tudíž i tuto metodu popíšu. Zároveň v této části práce zmíním přísná pravidla týkající se dodržení anonymity zkoumaného vzorku, způsob, jakým byl vzorek vybrán a popis průběhu výzkumného šetření.

Ve třetí části práce popíšu analýzu zjištěných dat a získané výsledky. Ty byly pomocí metody zakotvené teorie kategorizovány a seřazeny do tří navazujících tematických celků. První tematický celek jsem nazval: „Používání nových médií ve škole“ a shrnuji v něm, jakou technologii žáci ve škole používají a k jakému účelu. Používání technologie je potom rozděleno na čas přestávky a čas vyučovací hodiny. Na závěr tématu se věnuji obecné potřebě technologie a nových médií pro středoškolské studenty.

Druhý tematický celek jsem pojmenoval: „Sociální interakce studentů“. Zde se soustředím na interakci studentů za pomoci nových médií a sociálních sítí. Tuto zprostředkovanou interakci konfrontuji s interakcí tváří tvář primárně v rámci vazeb v třídním kolektivu. Součástí je i poukázání na situace, kdy studenti nemají přístup k zprostředkované interakci, ať už záměrně či nikoliv.

Třetí tematický celek jsem nazval: „Role sociálních sítí v životě studentů“. Zde se zaměřuji na postoj studentů k novým médiím a jednotlivým sociálním sítím. Dále popisuji způsoby prezentace na sociálních sítích, včetně ochrany osobních údajů. Na závěr tématu se zabývám frekvencí, s jakou studenti sociálně sítě používají v čase mimo školu, a nakolik ovlivňují sociální sítě jejich osobní život.

V navazující diskuzi porovnám získané poznatky se stanovenými výzkumnými otázkami. Zároveň jsou získané poznatky srovnány se závěry jiných výzkumů, které se mi povedlo shromáždit. Závěr diplomové práce je vyhrazen pro shrnutí nejdůležitějších a nejzajímavějších poznatků o zkoumaném problému, shrnutí pozitiv a negativ celého šetření

a k navrhnutí případného rozšíření výzkumu o další šetření, tentokrát deduktivní kvantitativní metodou.

Teoretická část

V teoretické části se budu zabývat čtyřmi hlavními okruhy. Prvním okruhem jsou sociální interakce a jejich dělení dle přítomnosti zprostředkujícího média. Druhý okruh se zaměří na popis nových médií a jejich vlastností. Zároveň budou v rámci tohoto okruhu popsány sociální sítě a jejich funkce. Ve třetím okruhu dojde k propojení sociálních interakcí a nových médií z hlediska vlivu nových médií na naše životy. V závěrečném okruhu doplním teoretickou část o praktické závěry z výzkumných šetření, které jsou tematicky zaměřeny na používání nových médií dospívající mládeží.

Sociální interakce

Lidé nežijí ve vakuu a naše společnost není složená z osamocených poustevníků. Naopak se nevyhnutelně denně střetáváme a interagujeme s dalšími jedinci či skupinami. Sociální interakce není, jak by řekl Hewstone, procesem pouze na úrovni jednotlivců, ale i na úrovni celých skupin. (Hewstone, 2006: 389) Zároveň sociální interakce nelze zúžit jen na rovinu komunikace, ať verbální či neverbální, neboť sociální interakce je nadřazeným pojem k celé paletě činností, kterými formujeme naše jednání, vytváříme vlastní identitu a působíme na druhé. (Strnadová, 2011) V této práci používám rozdělení sociálních interakcí Johnem B. Thompsonem (2004) na tři typy a aplikuji celé dělení na interakce, které mohou nastat mezi studenty, potažmo mezi studenty a technologií, kterou disponují.⁹

Sociální interakce dle Thompsona

Thompson ve své sociální teorii médií rozdělil sociální interakce do tří typů dle ne/přítomnosti technologie, která do procesu interakce vstupuje:

- 1. Interakce tváří tvář:** Je dle Thompsona dialogická s podstatným rysem – oba komunikační partneři sdílejí stejný čas i prostor. Z hlediska použitých symbolů je tato kombinace nejbohatší, kromě verbálního projevu je možné komunikovat i neverbálně, použít ukazovací zájmena a doprovodit je gesty, mimikou apod. Z hlediska komunikační teorie je zde nejmenší míra šumu a riziko nepochopení.

---

⁹ Thompsonovo rozdělení není zdaleka jediné (srov. Klicperová, 1986: 13).

2. **Interakce zprostředkovaná (mediovaná):** Zde je v protikladu k prvnímu typu interakce podstatné, že komunikační partneři nesdílejí stejný čas nebo prostor. Příkladem nesdíleného času je psaná korespondence, ale i e-mail. V případě prostoru to je například telefon nebo chat na sociální síti. Množství použitých symbolů je zde omezeno, např. na emotikony, a pravděpodobnost nedorozumění je vyšší.
3. **Mediovaná kvaziinterakce:** Poslední typ interakce má hodně společného s druhým typem, ale rozdílnost spočívá v rozšíření pole příjemců. Příkladem je mediální komunikace v podobě tištěných novin, rádiového či televizního vysílání, u které předpokládáme, že je cílena na neurčité množství potencionálních příjemců. Dalším rozdílem je i to, že interakce je ve své podstatě jednosměrná – od definovatelného odesílatele k neznámému množství příjemců.

(Thompson, 2004: 70-75)

Avšak sociální interakce jsou natolik složitým jevem, že nemusí spadat výhradně do jedné z vytyčených kategorií. Zcela přirozeně dochází k jejich prolínání (rodinná oslava, při které je v pozadí zapnutá televize) a specifickým situacím – zprostředkovaná interakce pomocí programu Skype a za použití kamery získává prvky interakce tváří tvář, ačkoliv se stále jedná o zprostředkovanou interakci.

V rámci tohoto výzkumu mě bude zajímat primárně interakce tváří tvář ve srovnání se zprostředkovanou (mediovanou) interakcí. Dá se předpokládat, že studentský kolektiv má po dobu, kdy je ve škole, celou řadu přirozených příležitostí interagovat tváří tvář – o přestávce mezi sebou, v hodině pak samozřejmě i s učitelem. Zároveň se dá předpokládat, že studenti mají dostupnou i zprostředkovanou interakci, např. pomocí SP, notebooku či tabletu. Mohou tedy telefonovat a psát e-maily či zprávy v jakékoliv podobě, i skrze sociální síť. Určení frekvence a důvodů, proč případně dávají přednost jedné interakci před druhou a jaký na to mají názor, je pro tento výzkum důležitou otázkou.

Třetí typ interakce bude pro výzkum důležitý spíš na úrovni jednotlivce než kolektivu. Zřejmě studenti nemají přístup k tradiční podobě mediované kvaziinterakce ve smyslu, že by si ve škole zapnuli rádio nebo televizi. Ale tyto sdělení mohou konzumovat pomocí internetové sítě ve svých zařízeních. SP, notebooky či tablety dnes v sobě koncentrují tradiční typy médií, jak bude dále u jejich charakteristiky zdůrazněno. Zároveň umožňují přístup na sociální síť, které kromě cílené zprostředkované interakce (odeslat zprávu jinému uživateli), fungují i v kontextu kvaziinterakcí. Do nich spadá veškerý sdílený

obsah, který je necíleně odeslán širšímu počtu dalších uživatelů – např. status umístěný na zed' FB nebo fotografie nahrána na Instagram.

Komunikace

Jakkoliv můžeme komunikaci vnímat jako přirozenou a dobře známou činnost, je pojem „komunikace“ definičně velmi složitý. Například Dance a Larson (1973) našli a popsali 126 validních definic tohoto pojmu. Vybíral (2005) upozorňuje na to, že komunikace je podřazena sociální interakci, neboť můžeme komunikovat i za situace, kdy neznáme adresáta, či dokonce neexistuje. Vzhledem k dalším interakcím potom zdůrazňuje, že komunikace je interakce za pomoci symbolů – což může mít být cokoli z prvků verbální (slovo) i neverbální (gesto) komunikace. (Vybíral, 2005: 25-28)

Z definic se lze shodnout na tom, že komunikace je proces, který obsahuje pět základních složek, které uvádí i Trampota:

- **Komunikátor**, který odesílá sdělení.
- **Adresát**, jenž sdělení přijímá.
- **Komunikační kanál**: prostor, skrze který se sdělení šíří, potažmo médium, na kterém je sdělení zaznamenáno (DVD, stránka papíru).
- **Mediované sdělení** (slovo, napsaná zpráva, obraz).
- **Účinek** na adresáta, či jeho odpověď.

(Trampota in Reifová, 2004: 98-99)

Dělení komunikace u řady autorů vychází z dělení interakcí obecně.¹⁰ Kromě Thompsona (viz výše), definuje Vybíral komunikaci synchronní (sdělení je odesláno a okamžitě přijato, např. telefon) a asynchronní (příjem sdělení je se zpožděním, např. dopis). (Vybíral, 2005: 51) DeVito rozlišuje komunikaci tváří tvář (face-to-face) a pro tento výzkum podstatnou komunikaci pomocí počítače¹¹ (tzv. CMC – Computer-Mediated Communication). Do CMC komunikace potom DeVito řadí veškerou počítačem

---

¹⁰ Srov.: Vybíral (2005), Strnadová (2011).

¹¹ Ale lze zde zařadit i SP, tablet a další potencionální zařízení fungující v prostředí internetu.

zprostředkovanou komunikaci – e-mail, instantně odeslané a přijaté zprávy (Skype, Messenger, ICQ), chat, blog a sociální sítě. (DeVito, 2008: 15)

DeVito dále upozorňuje na specifika CMC komunikace, jako je nutnost vlastnit zprostředkující zařízení a mít uživatelskou znalost. Vedle komunikace tváří tvář upozorňuje na to, že CMC komunikace je neosobní, není důvěrná a je i přes možnost vymazání potencionálně trvale zaznamenaná. Zároveň zdůrazňuje možnost zneužití, která plyne z anonymity CMC komunikace, problém cyber stalkingu (sledování, až pronásledování uživatele) a flamingu (urážlivé chování). (DeVito, 2008: 39) Problematice komunikace za užití nových médií a hlavně sociálních sítích se budu věnovat v posledním teoretickém okruhu.

Nová média

Opakovaně v této práci používám pojem „nová média“. V tomto okruhu tento pojem definuji, srovnám odlišnosti nových médií od „starých“ (tradičních) médií a uvedu konkrétní příklady.

Definice nových médií

Nová média označují technologii mnohem starší a širší, než je na první pohled patrné. Jenom datování vzniku nových médií je problematické. Macek upozorňuje na rozvoj prvních počítačů už ve 40. letech a zakládání počítačových sítí v 60. letech 20. století. (Macek, 2010: 13-14) Reifová (2004) uvádí tradičnější historické dělení, podle kterého se jako nová média začaly označovat extenze televize – dálkový ovladač, videorekordér či teletext. Až od 90. let se ustavuje vnímání nových médií s masovým rozvojem digitálních komunikačních technologií a internetu. Zároveň se mezi nová média začíná řadit technologie, jako je mobilní telefon, e-mail, počítačové hry, webové stránky a digitální televize. (Reifová, 2004: 134). Sociální sítě nejsou výjimkou.

Macek říká, že nelze jednoznačně definovat nová média, neboť díky své proměnlivosti je nelze zobecnit. Nejčastěji jsou definována co do rozdílu k tradičním masovým médiím (tisk, rádio, televize) a dle nových vlastností. (Macek, 2010: 14) Manovich v roce 2001 vymezil pět základních, spíše technických, charakteristik nových médií:

- **Číselná reprezentace:** zdůrazňuje digitální povahu nových médiích fungujících v binární (dvojkové) sestavě.
- **Modularita:** neboli rozdělení nových médií na fraktály (dílčí části).
- **Automatizace:** vychází z předcházejících charakteristik, zdůrazňující automaticky probíhající výpočty v technologii.
- **Variabilita:** vychází z modularity. Předpokládá, že nová média nejsou pevně daná, ale je možné jednotlivé části zaměnit a neomezeně kopírovat.
- **Kulturní překódování:** u této charakteristiky Manovich předpokládá, že tvorba a distribuce sdělení pomocí počítače významně ovlivňuje kulturní myšlení uživatelů. (Manovich, 2001: 27-46)

Lister (2009) toto rozdělení později upravuje do nových kategorií platných pro nová média:

- **Digitalizace:** veškeré sdělení z nových médií je zakódováno do digitálního kódu a uloženo v číselné reprezentaci. To znamená, že je možné sdělení oddělit od původní fyzické podoby, komprimovat do malých velikostí, rychle přenést a zobrazit na dalším zařízení, které je schopno přečíst digitální kód. (Lister, 2009: 16-18) Zároveň se dá s daty mnohem snadněji manipulovat a upravovat – pro srovnání se nabízí možnost retušování digitálních fotografií a klasického celuloidového fotografického papíru.
- **Interaktivita:** nová média jsou označována jako interaktivní, případně s větší mírou interaktivity a možností zapojení uživatele, než tradiční média. Cover k tomu říká, že interaktivita smazává hranice mezi autorem sdělení a publikem (příjemci). (Cover, 2007: 195)
- **Hypertextualita:** Macek staví hypertextualitu do kontrastu vůči statickému a lineárnímu sdělení v klasických tištěných médiích ve srovnání s elektronickými. (Macek, 2010: 123) Dle Manoviche tvoří hyperodkazy spojení mezi dvěma prvky. Ty propojují jednotlivé stránky či místa na stránce skrze odkazy existující buď v samotném počítači, nebo v síti Internet. (Manovich, 2001: 59-60)
- **Sít'ovost:** Nová média sdílejí společnou technologii, která je umožňuje spojit do sítě přenášející digitální kód. (Macek, 2011: 24) Vznikají dílčí specializované sítě, ale i velké globální sítě (platforma WWW – World Wide Web fungující na HTTP protokolu v počítačové síti Internetu), které jsou uživatelsky snadno dostupné. (Lister, 2009: 30)
- **Virtuálnost:** Lister hovoří o virtuálnosti jako o prvku postmoderní kultury v technologicky vyspělých společnostech. Žijeme v době, kdy je řada aspektů naší každodenní zkušenosti simulována technologií. (Lister, 2009: 36-37) Macek označuje virtuální jako podřízenou kategorii reálného. (Macek, 2011: 27) Z hlediska typů interakcí dle Thompsona popsaných výše můžeme interakci tváří tvář považovat za jedinou reálnou, zbývající, pokud probíhají za pomoci nových médií, lze označit za virtuální.
- **Simulovanost:** Simulace není dle Listera často používaný pojem k definování nových médií, kvůli svému negativnímu významu konotujícímu něco falešného či umělého. Tento pojem nachází své uplatnění v definici videoherního světa a zde zobrazené iluzorní virtuální reality. (Lister, 2009: 38-39)

Z vydefinování nových médií je vidět, že nezahrnují pouze deriváty počítačové technologie. Zároveň je mezi nová média možné zařadit i platformy fungujících více na bázi softwaru než hardwaru – internet a v něm fungující WWW stránky a sociální sítě. V rámci mého výzkumu mě více zajímá uživatelská preference a zkušenost s internetovým prostředím než samotné technologické aspekty a dělení. Proto se dále budu zabývat popisem sociálních sítí. Popis technologie, kterou používají studenti po dobu strávenou ve škole, je uveden v příloze číslo 1.

Sociální sítě

Označení sociální sítě se dnes hovorově používá pro přesnější označení „internetových sociálních sítí“, neboť jejich prudký nástup po celém světě vytlačil offline význam pojmu. J. A. Barnes už v roce 1954 definoval sociální síť jako skupinu lidí, kterou spojují vztahy, práce nebo koníčky. I v této práci používám zkráceného označení sociální sítě pouze pro sociální sítě vázané na prostředí internetu.

Boyd a Ellison (2007) definují sociální sítě jako webové služby, které umožňují uživateli založit si veřejný či polo-veřejný profil, a pomocí něj vytvořit seznam kontaktů, se kterými jsou uživatelé spojeni. Z hlediska fungování sociálních sítí definuje Coenen a spol. (2006) tři úrovně, na kterých uživatelé interagují:

1. **Osobní prostor:** je vyhrazen pro uživatele, který se k němu dostává po registraci na stránkách sítě. Zde je možné měnit svůj tzv. osobní profil (nejčastěji pojmenovaný dle použité sítě, např. FB profil), nahrávat údaje o své osobě (i smyšlené), umístit fotografie a obecně vytvářet svou virtuální identitu.
2. **Prostor pro přímou interakci s dalšími uživateli:** zde je myšlena uzavřená chatovací platforma, ve které mohou uživatelé přímo spolu interagovat, posílat si mezi sebou zprávy, pozvánky a doporučení, aniž by k těmto informacím měl přístup kdokoliv další.
3. **Skupinový prostor:** zde je interakce už veřejná. Jedná se o podobu veřejných fór a stránek, ke kterým má přístup širší skupina uživatelů – na FB to je např. zeď, zájmové skupiny/stránky apod.

(Coenen a spol., 2006: 191-192)

Při rozboru sociálních sítí je zřejmé, že ne všechny fungují ve všech třech úrovních. Tyto úrovně vhodně odpovídají nejrozšířenější sociální síti FB, ale jiné sociální sítě fungují v těchto úrovních jen omezeně. V následující části se zaměřím na popis sociálních sítí, které

budou zmíněny ve výzkumné části. Jelikož budou popsány i sociální sítě, které jsou mnohem mladší a ne tak rozšířené jako všeobecně známý FB, charakterizují jejich funkce dle výše zmíněných úrovní definovaných Coenen a spol. Sociální sítě jsem seřadil dle důležitosti, jakou jim přiřazují ve svých životech samotní studenti z výzkumného vzorku.

Facebook

Sociální síť Facebook funguje od února roku 2004, ale až od září 2006 byla zpřístupněna uživatelům z celého světa, pokud na registrační stránce potvrdí věkové omezení 13 let. Dnes má na celém světě FB 1,4 miliardy registrovaných uživatelů a je nejrozšířenější sociální sítí.¹² V České republice je dle statistiky registrováno přes 4 miliony uživatelů (49 % tvoří muži, 51 % ženy).¹³ Z celého počtu je 540 000 uživatelů ve zkoumané kategorii 16-19 let. Průměrně užívá FB přes 90 % všech středoškoláků.¹⁴

Z hlediska fungování splňuje FB všechny Coenenovy úrovně. Nabízí možnost uživateli si založit svůj profil, upravovat zde uvedené informace a jejich zabezpečení. Uživatel dále může vyhledávat kontakty a přidávat si je mezi tzv. přátele. Kontakty lze oslovit pomocí zprávy zaslané na chat. Mimo stránku FB lze tyto zprávy zasílat pomocí mobilní aplikace Messenger, kterou si může uživatel stáhnout do SP či tabletu.

Zároveň FB nabízí třetí úroveň v podobě tzv. zdi. Ta se nachází jednak na profilu uživatele, kde se shromažďují všechny jeho aktivity, a dále je k dispozici veřejná zeď, kde se objevují příspěvky přátel a stránek, které uživatel začal sledovat. Tyto stránky mají zároveň vlastní podobu zdi velmi podobné té na profilu uživatele.

Instagram

Sociální síť Instagram byla zprovozněna v říjnu 2010 a má celosvětově asi 400 milionů uživatelů.¹⁵ Ačkoliv je možné sociální síť zobrazit i v počítači, své primární využití má na SP či tabletu. Z hlediska Coenen definovaných úrovní funguje Instagram primárně na třetí úrovni skupinového prostoru. Zde se konkrétně jedná o sdílení fotografií a

---

¹² FACEBOOK. *Facebook company*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://newsroom.fb.com/company-info/>

¹³ DOČEKAL, D. *Velký pohled Facebooku na české uživatele: co mají nejvíce v oblíbenosti?*. [online]. 2. 3. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/velky-pohled-facebooku-na-ceske-uzivatele-co-maji-nejvice-v-oblíbenosti/>

¹⁴ MARKOVÁ, M. *Internetové sociální sítě a jejich využívání žáky středních škol*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/2of3uj/STAG67365.pdf>

¹⁵ INSTAGRAM. *Instagram*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://instagram.com/>

krátkých videí. Možnost úpravy osobního profilu je na Instagramu omezena na nutné minimum, stejně tak možnost odeslat fotku jen vybraným uživatelům.

Funkce Instagramu spočívá v možnosti něco vyfotit (či natočit), velmi intuitivně sdělení upravit pomocí tzv. filtru (černobílý, zvýrazňující teplé odstíny apod.) a umístit na vlastní zeď. Další uživatelé mají možnost danou fotku (či video) ohodnotit jako líbivou, či pod ní napsat komentář. Zároveň mohou uživatelé začít sledovat jiné účty, aby měli okamžitý přístup k dalším příspěvkům, které daný uživatel nahraje. Z hlediska ochrany soukromí je možné účet nastavit jako soukromý, tedy není možné zobrazovat příspěvky, pokud vlastník účtu neodsouhlasí žádost o sledování.

Snapchat

Sociální síť Snapchat byla zprovozněna v červenci 2011 jako komunikační platforma na pomezí mezi Messengerem FB a Instagramem. Na svých stránkách uvádí Snapchat více jak 100 miliony uživatelů, přičemž 84 % z těchto uživatelů je ve věku od 13 do 34 let.¹⁶ Hlavní funkce Snapchatu je na druhé úrovni přímé interakce.

Pomocí Snapchatu může uživatel odeslat fotografii či krátké video, podobně jako na Instagramu, ale výhradně jen svým kontaktům. Ačkoliv je možné tzv. „Snap“ doplnit textem, primárně slouží Snapchat k odesílání „momentek ze života“ s jednou (pro uživatele) podstatnou vlastností – pokud není zpráva uložena, po zobrazení se sama smaže.

Twitter

Sociální síť Twitter funguje od roku 2006 a používá ji měsíčně 320 milionů uživatelů¹⁷. Z hlediska úrovně funguje Twitter velmi podobně jako FB, s větší převahou do třetí úrovně. Záměrem je prezentovat svá sdělení co nejširšímu počtu uživatelů. V případě Twitteru jsou to tzv. „Tweety“ o maximální velikost 140 znaků, které se zobrazují na zdi uživatele.

Skype

Komunikační program Skype, který byl spuštěn v roce 2003 v Estonsku, momentálně od května 2011 funguje pod softwarovou společností Microsoft. Je tedy automatickou součástí nejrozšířenějšího uživatelského prostředí Windows na stolních počítačích a noteboocích.¹⁸ Z hlediska úrovně je zařazení Skypu mezi sociální sítě sporné a samotný

---

¹⁶ SNAPCHAT. *Snapchat*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.snapchat.com/ads>

¹⁷ TWITTER. *Twitter company*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://about.twitter.com/cs/company>

¹⁸ SKYPE. *Skype*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.skype.com/cs/>

program se ani tak neprezentuje, ačkoliv je zde velký podíl druhé úrovně definované Coenem – zprostředkovaná interakce. Skype primárně slouží k psané a video komunikaci přes SP, počítač či další zařízení připojené do internetové sítě. Není zde ale širší úroveň osobního a skupinového prostoru. Skype do tohoto výčtu zařazuji z důvodu, že byl mezi výzkumným vzorkem několikrát zmiňován v kontextu zprostředkované interakce.

Ask.fm

V Lotyšsku roku 2011 založená sociální síť má měsíční návštěvnost 150 milionů uživatelů. Hlavní uživatelskou skupinou jdou děti a adolescenti ve věku 13 až 18 let.¹⁹ Hlavní úrovní fungování Ask.fm je uživatelský profil spojený s veřejnou zdí. Na profil uživatele může de facto kdokoli (i anonymně) položit otázku a je na uživateli, jestli a jak ji zodpoví. Nežádá se jedná o citlivé otázky, které by se jen málokdo odvážil položit v interakci tváří tvář.

LinkedIn

Sociální síť LinkedIn byla založena v roce 2003 a má více než 400 milionů registrovaných uživatelů.²⁰ Jedná se o specializovanou sociální síť, která slouží hlavně firmám a zaměstnancům k uspokojení nabídky a poptávky po zaměstnání. Nejpodstatnější je zde první úroveň vlastního profilu, na které uživatel může vyplnit své pracovní zkušenosti, vzdělání či dovednosti. Další uživatelé potom mohou tvořit síť kontaktů, jenž si navzájem potvrdí reference a vytvoří pozitivní pracovní obraz. Uživatele může potom potencionálně oslovit zaměstnavatel přihlášený taktéž na síti.

Wattpad

Od roku 2006 si Wattpad získal přes 40 milionů uživatelů po celém světě.²¹ Více než o sociální síť se jedná o aplikaci ke čtení knih a zároveň fanouškovskou platformu, skrze níž je možné prezentovat dalším uživatelům vlastní psanou tvorbu. Z tohoto důvodu je možné Wattpad zařadit mezi sociální sítě, neboť spojuje další uživatele, byť nad úzce specializovanou činností – psaní a čtení knih či povídek. Jedná se tedy o fungování primárně na úrovni skupinového prostoru.

---

¹⁹ ASK. *Ask.fm about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://about.ask.fm/about/>

²⁰ LINKEDIN. *LinkedIn about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/about-us>

²¹ WATTPAD. *Wattpad about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.wattpad.com/about/>

Tumblr

Od roku 2013 fungující Tumblr představuje více blogovací platformu než sociální síť. Z hlediska definovaných úrovní funguje Tumblr podobně jako výše zmíněný Watsapp na úrovni skupinového prostoru. Zřejmě i proto Tumblr přednostně uvádí počet blogů (282 milionů) před počtem uživatelů.²² Blogy fungují velmi podobně jako Instagramové profily, ale možnost zveřejňovat příspěvky je výrazně rozšířena nad „pouhé“ sdílení fotografií a krátkých videí.

Google Plus²³

Sociální síť Google Plus funguje od července 2011 a má dle údajů více uživatelů než FB.²⁴ I ve zkoumaném vzorku patřila tato sociální síť k nejčastěji zmiňovaným se stejným počtem uživatelů jako FB. Problém této sociální sítě fungující na podobných úrovních jako zmíněný FB je ten, že uživatelé na ní nejsou příliš aktivní. Jelikož je součástí velice populárního e-mailového klienta od společnosti Google, málokdo si ji záměrně zakládá a ještě méně uživatelů tento profil ruší. V citaci uvedeném článku autor zmiňuje, že síť denně navštíví jen 38 % registrovaných uživatelů, skutečně aktivních je pak zřejmě ještě méně.²⁵

---

²² TUMBLR. *Tumblr*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.tumblr.com/>

²³ Též značeno jako „Google+“.

²⁴ KASÍK, Pavel. *Google+ má přes dvě miliardy uživatelů, více než Facebook*. [online]. 23. 10. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/google-plus-dve-miliardy-uzivatele-d60>

²⁵ Pod službu Google Plus patří i internetový server YouTube. Tato od roku 2005 fungující internetová stránka sloužící ke sdílení videí se prezentuje jako sociální síť. Cituji: „*YouTube poskytuje prostor pro vytváření spojení mezi lidmi, šíření informací a inspirace.*“ (YOUTUBE. *YouTube about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/yt/about/cs/>) Do dotazníku (viz příloha), ve kterém měli studenti zaškrtnout sociální síť, jež používají, jsem YouTube nezařadil, přičemž ani jeden ze studentů nedopsal YouTube do volné kolonky „další“. V průběhu výzkumu nezmiňovali studenti YouTube v kontextu sociálních sítí. YouTube tedy v tomto výzkumu neklasifikuji jako samostatnou sociální síť.

Život s novými médii

Tematické ukotvení výzkumu vychází z knihy profesorky Sherry Turkle *Alone Together* vydané v roce 2011.²⁶ Turkley vyučující na Institutu technologie v Massachusetts se tematicky věnuje propojení oborů sociologie a počítačové technologie. Primárně potom vlivu technologie na lidské jednání. V *Alone Together* autorka popisuje v jednotlivých kapitolách několik oblastí zájmu, kterým se věnovala v průběhu kariéry. Jedná se o, pro tento výzkum méně zajímavé, oblasti robotiky; interakce lidí s neživými objekty a umělou inteligencí²⁷; a oblast virtuální reality a tvorby virtuálních avatarů²⁸. Mezi další oblast zájmu, která je zároveň přímou inspirací pro můj výzkum, patří oblast vlivu nových médií na sociální interakce.

Vstup technologie do života

Průměrný věk dítěte, kdy dostane telefon, je 9-13 let. (Turkle, 2011: 156-158) Dle kvalitativní studie z roku 2015 *Byl jednou jeden tablet: děti (0-8)*²⁹, měla polovina dětí ve zkoumaných českých rodinách ve věku 8 let již svůj vlastní SP. Primární záměr ze strany rodičů je, aby bylo dítě dostupné a měli nad ním dohled, například pokud je venku s kamarády či jde samo domů ze školy. S dospíváním a individuálním psychologickým vývojem jedince začne technologie, primárně tedy telefon, měnit svou funkci. Mladí uživatelé začnou využívat další funkce telefonu, např. ke kontaktování se s vrstevníky a přáteli. Technologie dává možnost, jak se rychle svěřit se svými problémy důvěrným osobám. Což mohou být pro dospívajícího dítě zmínění přátelé, se kterými sdílí například společný chat. (Turkle, 2011: 159-161)

Turkle si všímá zvláště situací, kdy děti přijdou domů a nemohou interagovat přirozeně s rodiči, kteří mají třeba více zaměstnaní, nemají na děti čas, jsou rozvedení apod.

---

²⁶ Vlivu sociálních sítí se nevěnuje jen Turkley, ale celá řada dalších výzkumníků (Gane, 2008; Van Dijk, 2006). V této práci dávám přednost Turkley z důvodu, že se ve svých výzkumech vlivu sociálních sítí na mezilidskou interakci výrazně věnuje dětem a adolescentům, a zároveň není její tvorba v lokálních podmínkách příliš známa. Tedy je možné tuto část brát i jako základní rešerši použité publikace.

²⁷ Z těch u nás známějších to je např. robotický pes *AIBO* nebo plyšová hračka *Furby*.

²⁸ Jako jsou například masové online počítačové hry, např. *Second Life*, ve kterém si může hráč vytvořit vlastní dům, mít práci, apod.

²⁹ KONTRÍNKOVÁ V., ČERNÍKOVÁ M., ŠMAHEL D. *Byl jednou jeden tablet: děti (0-8) a digitální technologie*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://irtis.fss.muni.cz/wp-content/uploads/2015/02/0-8__National_report_final_CZ.pdf

Tito jedinci mohou zažívat pocit samoty, a právě technologie jim dává možnost, jak vůbec mít nějakou sociální interakci. Krajním případem jsou jedinci, kteří si s rodiči volají nebo píšou zprávy, a zároveň tento postup aplikují při kontaktu se svými vrstevníky.³⁰ (Turkle, 2011: 163)

Potřeba neustálé dostupnosti

V dnešní síťové společnosti, jak ji definoval Castellse (1999), je snadné kontaktovat druhé. Zároveň s vývojem nových médií je interakce čím dál rychlejší a levnější na mnoha úrovních pokrytí. Před rozvojem zprostředkované interakce pomocí nových médií čekali uživatelé na podnět, např. zazvonění telefonu. Dnes kontrolují uživatelé přenos sdělení v řadě případů sami – přihlášením se na e-mailový účet, otevřením aplikace na telefonu. Virilio (2004) ve svých statích upozorňuje na podstatu rychlosti v dnešní technologií prosycené době. Důsledkem je naše žitá symbióza s telefony, které zvoní a blikají dle toho, jak rychle k nám chodí podněty z rostoucího množství aplikací, které používáme. Tyto podněty si často žádají, když už ne naši okamžitou pozornost, tak alespoň pravidelnou kontrolu.

Problémem už není zapojení se do komunikační sítě, ale nalezení času k tomu, abychom mohli danou komunikaci využít. I přes moderní snahu o multitasking³¹ není zjevně jednoduché interagovat najednou na více úrovních, případně dávat pozor na okolní dění bez ztráty pozornosti. Zprostředkovaná interakce je nejjednodušší ve chvíli, kdy jsme de facto sami. Z veřejných míst, kam chodíme a kde máme možnost přirozeně interagovat, se stávají místa, kde sice jsme spolu, ale zároveň hledáme možnosti, jak být každý sám³². (Turkle, 2011: 143). Je možné vidět situace, kdy skupina lidí sedí například v kavárně, ale místo vzájemné komunikace sledují zúčastnění jedinci displeje telefonů. (Turkle, 2011: 144) Nutnost odpovědět na podnět ze SP se stává jakousi normou, novou etiketou mezilidské komunikace. Nemůžeme nechat komunikačního partnera čekat na námi odeslané sdělení,

---

³⁰ Převládající stereotypní názor společnosti je, že adolescenti pouze sedí u počítačů, píšou si, ale jinak spolu neinteragují. Turkle upozorňuje na krajní případy, které jsou samozřejmě možné, ale zdaleka tato představa nemusí být masově naplněna. Zároveň je třeba zohlednit to, že Turkle je Američanka (možno vnímat rozdílný pohled na rodinné hodnoty) a kniha vyšla v roce 2011, což je z hlediska rychlosti vývoje nových médií poměrně dlouhá doba. Cílem tohoto výzkumu je i zjistit, jestli tento stereotypní předpoklad má reálný základ, či naopak adolescenti žijí bohatým sociálním životem a technologie/sociální sítě jim sociální interakci pouze v jistých ohledech usnadňují.

³¹ Z počítačové terminologie přebraný pojem označující snahu vykonávat několik aktivit najednou. Se všemi případnými pozitivními i negativními důsledky.

³² Zde název knihy „Alone together“, v překladu: „Spolu každý sám“.

protože jeho jednání nejsme schopno fyzicky hlídat, na rozdíl od osoby, která se nachází fyzicky v naší blízkosti. (Turkle, 2011: 149)

Multitasking ale nemusí souviset jen s mezilidskou interakcí. SP, notebook či tablet umožňují řadu dalších činností. Kromě aktivity na sociálních sítích³³, se jedná např. o online nakupování, poslech hudby nebo hraní her. Tyto aktivity lze vykonávat často při jiných činnostech. Turkle ze své praxe přednášejícího na vysoké školy poukazuje na to, že studenti schovaní za notebookem si mohou během přednášky psát poznámky, ale zároveň se mohou věnovat něčemu úplně jinému. (Turkle, 2011: 151) A i když se věnujeme činnosti, která je v našem zájmu, přichází ze strany technologie vyrušení, které nemusí být vždy lehké ignorovat. Například se student při učení na test přistihne při tom, že není schopen souvisle dočíst odstavec, aniž by zároveň nezkontroloval příchozí zprávy. (Turkle, 2011: 151) Je na místě předpokládat, že podobná situace nastává i u adolescentů, kteří půlku svého dne stráví ve škole a zároveň patří k těm neaktivnějším uživatelům internetu. Dle Českého statistického úřadu používá internet v České republice ve věkové skupině 16-24 let 92 % uživatelů.³⁴

Kontrola nad komunikací

Turkley poukazuje na to, že pro spoustu lidí je zprostředkovaná interakce příjemnější než interakce tváří tvář. (Turkley. 2011: 25) Při psaní zprávy či e-mailu si můžeme sdělení po sobě znovu přečíst a opravit, než ho odešleme. To například neumožňuje další tradiční způsob zprostředkované komunikace – telefon. Turkle upozorňuje na to, že zvláště adolescenti se vzdávají primární funkce telefonu, tedy telefonování, ve prospěch psaných zpráv. Marshall McLuhan (2000) by asi řekl, že telefon je příliš horkým médiem, které vyžaduje naši okamžitou odezvu a plnou pozornost. Vedle toho chat umožňuje sice méně komplexní sdělení – bez intonace, barvy hlasu apod., ale dává nám kromě zmíněného času na rozmyšlení odpovědi, i možnost vést více konverzací najednou.

Zároveň se můžeme za psaný kód „schovat“, což usnadňuje komunikaci osobám, které mají problém navázat osobní kontakt. Uživatel schovaný za displejem zařízení má menší zábrany formulovat sdělení, které by při komunikaci tváří tvář neřekl. A to s menším či větším vědomím toho, že tato komunikace, zvláště chatování s dalšími uživateli na

---

³³ Typicky prohlížení zdi na Facebooku nebo fotek na Instagramu.

³⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci* [online]. 2010 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/domacnosti_a_jednotlivci

sociálních sítích, není zdaleka anonymní. Může být uložena, sdílena někomu dalšímu, apod. (Turkle, 2011: 171)

Prezentace na sociálních sítích

Pro dnešní dobu je typické vlastnit více než jednu identitu. Kromě reálné identity vlastní čím dál více lidí i celou řadu virtuálních identit. Jedná se o virtuální profily v online počítačových hrách, ale i o profily na sociálních sítích. Tyto online identity s určitou mírou reprezentují samotné uživatele, ale zároveň jsou umělou představou toho, jací by uživatelé chtěli být. Obecná tendence je k sociálním sítím přistupovat jako k něčemu velmi reálnému a podstatnému, ale ve skutečnosti takové nejsou. Na sociálních sítích jsou vazby mezi zasíťovanými uživateli mnohem slabší než v reálném světě. I přestože má uživatel stovky virtuálních kontaktů, nespolehá na to, že by ho všichni navštívili např. v těžkém životním období. (Turkle, 2011: 141)

Získávání kontaktů na sociálních sítích má podobu hyperboly. První aktivita – založení profilu a získání přátel primárně z nejbližšího okruhu fyzicky dostupných kontaktů, je výrazně osobní. Avšak s postupem času se z úzkého seznamu blízkých přátel stává široký seznam známých a fanoušků.³⁵ Do kontaktů se dostávají lidé, které jsme viděli jednou, nebo za určitých okolností (např. na dovolené), a není u těchto kontaktů pravděpodobně, že bychom s nimi pravidelně interagovali. (Turkle, 2011: 155) Postupné rozrůstání základny virtuálních přátel má řadu důsledků. Dochází k situacím, kdy chce mít např. student virtuální přátelství jen s těmi důvěrně známými či oblíbenými (spolu)žáky. Ale zároveň nemůže odmítnout žádost od někoho, s kým sice nemá tak pevné vazby, ale došlo by tím k ještě větší antipatii. Přičemž je třeba brát na vědomí, že sociální sítě jsou místem, kam umísťujeme více či méně osobní informace. (Turkle, 2011: 166-167)

V období dospívání má např. FB profil podstatnou roli v prezentaci naší identity. Přičemž mládež nedostává žádný ucelený návod, jak se sociálními sítěmi pracovat. Cokoliv o sobě uživatelé prozradí, to mohou posoudit další uživatelé, se kterými to sdílí. Napsání správného statusu o tom, co děláme, nahrání pěkné fotky, to vše může hraničit až s obsesí, jak sami sebe prezentujeme na venek. (Turkle, 2011: 168-169) Naše virtuální reprezentace neodráží naše všední já. Vybíráme si profilové fotografie, na kterých máme nejlepší

---

³⁵ To lze velmi intenzivně vnímat u sociální sítě Instagram, kde funkce osobní prezentace má větší roli než funkce komunikační.

oblečení, píšeme o zajímavých věcech, které se nám staly. Můžeme psát i věci, které nejsou pravdivé, cokoliv ve snaze nedat okolí najevo naše negativní vlastnosti. (Turkle, 2011: 174)

Obecně často diskutovaným tématem je bezpečnost sociálních sítí a jejich dopad na budoucí život. Dle našeho individuálního nastavení účtu má k našim údajům přístup celá řada našich kontaktů, ale potenciálně i celý virtuální svět. Turkle zmiňuje citaci osmnáctileté dívky, která se v průběhu výzkumu přiznala, že ve volném čase prochází FB jiných uživatelů, sleduje jejich další potenciálně zajímavé kamarády a vše, co lze z jejich profilů zjistit. Toto „stalkování“ neporušuje žádná pravidla a je prakticky nedohledatelné. Ale určitým způsobem narušuje soukromí ostatních a umožňuje sbírat o nich informace. (Turkle, 2011: 228)

Jak již bylo řečeno výše v kontextu odesílaných zpráv, i aktivita na sociálních sítích nemusí být sdílěna jen s okruhem kontaktů, ale může být zpřístupněna i třetí straně. FB profil může být deaktivován, s menšími obtížemi i zcela smazán, jednotlivé příspěvky mohou být postupně odstraněny, ale s největší pravděpodobností stále zůstane na síti celá řada stop našeho jednání – ať už jsme na fotkách našich přátel, v jejich příspěvcích apod. A uživatelé nevědí, jestli jejich příspěvky někdo neshromažďuje a nezalohuje mimo síť. (Turkle, 2011: 234)

Výzkumná šetření na téma používání nových médií mládeží

Při přípravě a realizaci mého výzkumného šetření bylo nutné vzít v potaz i další výzkumy, které s ním tematicky souvisí. Abych jednak mohl na tyto šetření ve svém výzkumu navázat, a dále abych s nimi mohl srovnat své výsledky.

V České republice se dominantně tématu používání nových médií mládeží věnuje profesor Šmahel z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Z desítek výzkumů, knih a diplomových prací, na kterých se Šmahel podílel či vedl, jsem vybral čtyři³⁶ relevantní pro můj výzkum. *Internet use in the Czech Republic: Gender and Age differences*³⁷ je výzkum staršího data z roku 2006, který kvantitativní metodou na vzorku cca. 1 800 lidí ve věku od 12 do 51 a více let zkoumal chování internetových uživatelů. Podstatný závěr šetření je, že právě skupina ve věku 12-20 let má největší tendenci komunikovat pomocí internetu. Zároveň bylo zjištěno, že až třetina uživatelů českého internetu má v online prostředí otevřenější projev a též pro třetinu uživatelů je jednodušší se na internetu emočně vyjádřit.

Na tento výzkum navazuje Šmahel ve spolupráci s Brownem a Blinkou výzkumem *Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults*³⁸. Toto šetření z roku 2012³⁹ přináší pro můj výzkum mnohem zajímavější a aktuálnější závěry než výzkum předchozí. Kvantitativní strukturované rozhovory byly realizovány na vzorku takřka 1 600 mladých uživatelů internetu ve věku 12 až 26 let. Jak název napovídá, cílem bylo analyzovat vztahy mezi mladými lidmi. Autoři zjistili, že pro

---

³⁶ Ve skutečnosti jsem ještě pracoval s publikací *World Wide Internet* s podtitulem *Changing Societies, Economies and Cultures* (Ed. Cardoso, Cheon, Cole, 2009), do které Šmahel přispěl obsáhlým výzkumem ve spolupráci s Vondráčkovou a Blinkou. Tematické zaměření na chování uživatelů internetu ve věku 16 a více a metoda rozhovorů na vzorku bezmála 1 400 respondentů, byly dostatečnými charakteristikami, proč se výzkumem zabývat. Naneštěstí primární smysl výzkumu – srovnání výsledků se zeměmi Chile a Švédsko, značně ztěžuje interpretaci dat. Tím nechci tvrdit, že by výzkum postrádal relevantní data, např. týkající se počtu uživatelů internetu, nebo návyků (např. pocit nepohodlí, pokud nejsem online), ale nevyhodnotil jsem je pro můj výzkum za dostatečně zásadní, abych zařadil tuto práci do hlubšího rozboru.

³⁷ ŠMAHEL, D. *Internet use in the Czech Republic – Gender and age differences*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.terapie.cz/materials/catac-tartu-2006.pdf>

³⁸ ŠMAHEL, D. BROWN, B. BLINKA, L. *Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults*. [online]. 2012 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://website.education.wisc.edu/prsg/wp-content/uploads/2014/07/Smahel-Brown-Blinka-2012-Online-fshp-Inet-addic.pdf>

³⁹ Sběr dat byl však provedeno už v roce 2007.

mladé lidi je typické, že kromě offline kamarádů, mají i online kamarády získané pomocí internetu. Z výsledků potom vydělili tři skupiny uživatelů v daném věku:

- **Exkluzivně offline skupina** v počtu 43 %, která nezmiňuje žádné internetové kamarády.
- **Skupina orientovaná na kontakt tváří tvář** v zastoupení 30,5 %, která méně jak třetinu svých přátel řadí mezi své internetové přátele
- **Skupina orientovaná na internet** v počtu 26 %, která přiznala, že více jak třetina jejich přátel je z prostředí internetu

Je nutné dodat, že výzkumem nebyly zjištěny žádné odlišnosti mezi pohlavími uživatelů. Ale taky nebyla výzkumem zjištěna žádná tendence se izolovat od svých fyzických kontaktů a směřovat veškerou interakci na internet. Největší (celkový) počet přátel měla druhá skupina orientovaná na kontakt tváří tvář. Ale i skupina orientovaná na internet měla více fyzicky dostupných (offline) kontaktů než první skupina, která nezmínila žádné kamarády na internetu. Výzkum nepotvrdil, že by budování vztahů přes internet nějak oslabovalo sociální interakce v offline světě, naopak internet slouží jako platforma pro rozšíření portfolia přátel.

Dalším podstatným výzkumem, na kterém se Šmahel podílel ve spolupráci s Institutem výzkumu dětí, mládeže a rodiny na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, je projekt *EU Kids Online*⁴⁰. Celý projekt byl realizován ve třech částech v letech 2006-2014. Postupně se do výzkumu zapojilo až 33 evropských států. Výzkum byl realizován na vzorku dětí ve věku 9-16 let metodou hloubkových rozhovorů. Z výzkumu vyplynulo, že děti a mládež nejčastěji používají internet k návštěvě sociálních sítí a ke zprostředkované komunikaci. Při srovnání dat z roku 2010 a 2014 lze poukázat na to, že dochází k nárůstu míry, s jakou se děti dané činnosti věnují.

Z hlediska používání sociálních sítí se ukázalo, že v roce 2014 mělo více jak 50 % dětí ve věku 10-11 let profil na FB. Ve věku 15-16 let mělo vlastní FB profil už 85 % dětí. Zároveň bylo upozorněno na to, že děti mají větší tendenci mít otevřený profil spojený s nedostatečnou kontrolou zabezpečení toho, co mohou na jejich profilech vidět cizí

---

⁴⁰ EU KIDS ONLINE. *Eu Kids Online: Findings, Methods, Recommendations*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://lsedesignunit.com/EUKidsOnline/index.html?r=64>

uživatelé. Problematice nebezpečí internetu pro děti se výzkum dále věnuje i v kontextu možných restrikcí a doporučení ze strany škol, rodičů apod.

Závěrem chci zmínit publikaci *Digital Youth: The Role of Media in Development* (2011), na které se Šmahel autorsky podílel s Kaveri Subrahmanyam. V této publikaci Šmahel shrnuje značnou část svých dřívějších výzkumných šetření zvláště týkajících se nebezpečí internetu. Děti může na internetu ohrožovat možná ztráta soukromí, přístup k nevhodným materiálům (pornografie), zneužití osobou, která se vydává za někoho jiného, nebo agresivní a nenávistná komunikace s vrstevníky i dospělými. Ve shodě s výzkumem EU Kids online bylo poukázáno na to, že právě komunikace s lidmi, které dítě nezná tváří v tvář, je nejběžnější riskantní online aktivitou.

Dalšími výzkumy, které bych chtěl zmínit, jsou magisterské diplomové práce realizované na českých univerzitách, ideálně potom ty, které jsou novějšího data. Magisterská práce Tomáše Kašpaříka z roku 2015 nazvaná *Intergenerační interakce přes sociální síť*⁴¹ má tematicky velice blízko mému výzkumu. A to i z důvodu, že Kašpařík zvolil kvalitativní metodu hloubkových rozhovorů. Ale oproti mému výzkumu je zde rozdíl ve věku respondentů, neboť Kašpaříkův výzkum je zaměřen na studenty ve věku 19-26 let. A zároveň se tematizuje interakce nikoliv mezi touto věkovou skupinou, ale ve vztahu k rodičům či prarodičům. Kašpařík ve svých zjištěních poukazuje na to, že sociální síť se pomalu stává standardem v komunikaci a to i mezi různými věkovými skupinami. Častým důvodem je skutečnost, že tato komunikace šetří finanční prostředky na rozdíl od volání či SMS zpráv. Typickým jevem je i rozlišení sociálních sítí na ty, které daná mladší věková skupina využívá pro komunikaci s kamarády (FB), a na další (hlavně program Skype), které jsou využívány ke komunikaci s rodinou. Kašpařík se věnuje i sociální síti Instagram, která se stává pro mladší generaci dominantní platformou pro sdílení a prohlížení fotografií. Sociální síť potom pro mladší respondenty obecně plní spíš funkci komunikační, dále funkci zábavní (hraní her nebo prohlížení fotek na Instagramu, pokud má uživatel profil) a informační (hlavně školní skupiny na FB). Ale z hlediska komunikace respondenti upozorňují na to, že komunikace přes sociální síť pro ně hraje roli spíš doplňkovou. Ačkoliv míra zprostředkované online komunikace roste a stává se otevřenější, preferovaný kontakt je tváří tvář.

---

⁴¹ KAŠPAŘÍK, T. *Intergenerační interakce přes sociální síť*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/a3dgv2/KapakTom_DiplomovPrce.pdf

Dalším výzkumem, který bych chtěl přiblížit, je magisterská práce Jana Tušky z roku 2015 *Motivy a způsob užívání Instagramu*⁴², jenž je, jak název napovídá, úzce zaměřena na sociální síť Instagram. Tuto práci vybírám z důvodu, že i v mém výzkumu tuto sociální síť zmiňuji, a dále pro metodologickou blízkost, neboť Tuška realizoval kvalitativní rozhovory s respondenty ve věku 16-26 let (ačkoliv ve věku 16-17, který odpovídá mému výzkumnému vzorku, byli jen tři respondenti). Tuška rozdělil ve své práci uživatele do tří skupin – příspěvky přidávající, nepřidávající (pouze sledují) a zcela v síti neregistrované (ale sledující pomocí zapůjčeného zařízení od jiného uživatele). Všimá si, že mladší uživatelé mají větší tendenci mít otevřený profil. Zároveň mají uživatelé tendenci k tomu, aby byly jejich příspěvky a označené fotografie dle jejich vkusu. Proto často zruší označení své osoby u nevyhovujících příspěvků. Uživatelé navštěvují Instagram nejčastěji ráno a večer, přes den převážně nárazově a v kratším časovém úseku.

Poslední dvě magisterské práce, které bych chtěl zmínit, se obě zabývají sociální sítí FB. V práci nazvané *Facebook – zrcadlo naší identity?*⁴³ z roku 2013 autorka Zuzana Pecháčková použila kvalitativní metodu hloubkových rozhovorů na výzkumném vzorku ve věku 18-34 let. Autorka využila zajímavý teoretický koncept vycházející z Goffmanovy dramaturgické sociologie, aby srovnala reálný sociální profil uživatele s tím virtuálním na FB. Ačkoliv autorka v závěru své práce uvádí, že výsledky jejího výzkumu jsou jen průměrné a nijak zvlášť obohacující vzhledem k již dříve potvrzeným teoriím, já naopak hodnotím výsledky jako užitečné pro kontext výzkumu uživatelů sociálních sítí u nás, nemluvě o využití pro můj výzkum. Autorka na základě výpovědí respondentů a Goffmanovy teorie formulovala závěr, že profil na FB výrazně odráží skutečný obraz naší reálné identity. Dále poukazuje např. na skutečnost, že naše profily a zde umístěné příspěvky odráží naši snahu vypadat lépe a vychloubat se před okolím, nebo poznatek, že starší uživatelé sítí mají tendenci méně přidávat FB statusy.

Jako poslední bych chtěl zmínit magisterskou práci Zuzany Vintrové *Neuživatelé sociální sítě Facebook*⁴⁴ z roku 2013. Autorka provedla výzkum obdobně jako výše zmíněna Pecháčková metodou kvalitativních hloubkových rozhovorů na vzorku ve věku 18-34 let. Jak je z názvu zřejmé, jednalo se o jedince, kteří nemají profil na FB. Jelikož i v mém vzorku

---

⁴² TUŠKA, J. *Motivy a způsob užívání Instagramu*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/2qa6hu/JanTuka_MDP_Uvn_Instagramu.pdf

⁴³ PECHÁČKOVÁ, Z. *Facebook – zrcadlo naší identity?* [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/zya6eg>

⁴⁴ VINTROVÁ, Z. *Neuživatelé sociální sítě Facebook*. [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/trzgzd/00176100-243392962.pdf>

se objevilo několik studentů, kteří taktéž nemají FB profil, bylo vhodné pracovat se závěry, ke kterým Vintrová došla. Nepřekvapivě neuživatelé FB více preferují interakci tváří tvář, ale zároveň se nebrání využívání nových médií a zprostředkované komunikace – e-mail, telefon. Zajímavé je zjištění, že neuživatelé FB disponují srovnatelným sociálním kapitálem jako uživatelé, ale nikoliv z hlediska kvantity, ale kvality. Zároveň disponují větším kulturním kapitálem – často se věnují intelektuální, umělecké či jiné tvůrčí aktivitě.

Na závěr bych zmíněné výzkumy zhodnotil v obecné rovině. O výzkumech zaměřených na české adolescenty lze říct, že jich není mnoho. Řada výzkumníků dává dle věku přednost spíše mladším uživatelům médií, tj. do patnácti let, popřípadě výzkumy cílí na dospělé uživatele. Studenti střední školy (cca. 15 až 19 let) nejsou často zařazeni do výzkumných šetření⁴⁵. Dalším problémem u těchto výzkumů je rychlá expirace dat. Nová média a sociální sítě podléhají rychlému vývoji a změně trendů, množství uživatelů internetu se stále zvětšuje, sociální sítě nemají stabilní uživatelskou základnu a podléhají jakémusi módnímu zájmu⁴⁶ a proměně jejich užití, a to zřejmě mnohem rychleji, než bychom předpokládali. To je třeba mít na paměti při posuzování popsaných výzkumů a zároveň to platí i pro můj výzkum.

---

⁴⁵ Například obsáhlý výzkum *Stará a nová média v každodennosti českých publik* (Macek a spol.) z roku 2015 podává zajímavé informace o užívání sociálních sítích, konzumaci médií a způsobech, jakým uživatelé používají nová média (např. stahování z internetu, hraní počítačových her). Avšak zkoumaný vzorek je ve věku 18 a více let.

⁴⁶ Vycházím z vlastních závěrů, viz dále.

Metodologická část

Vědecké zkoumání vychází ze zvolení tematické oblasti a její zúžení na problém, který chce výzkumník popsat. Následně je zvolena taková výzkumná metoda, která povede k co nejpřesnějšímu sběru dat o zvoleném problému. Pro svůj výzkum jsem se rozhodl použít nefrekventovaně používané techniky zúčastného pozorování v kombinaci s celou řadou dalších metod. Při výzkumu jsem tedy nepracoval pouze s informacemi, jenž mi respondenti sdělili, ale přímo jsem je konfrontoval s tím, co mi o nich prozradilo pozorování jejich chování.

Na úvod této části diplomové práce shrnu svůj výzkumný záměr v kontextu výzkumných otázek a zvoleného kvalitativního výzkumného paradigmatu. Dále popíšu všechny výzkumné techniky využitě k získání a analýze dat, včetně přímé specifikace použitých variant a jejich vlivu na získaná data. Následně upřesním, jakým způsobem jsem vybral výzkumný vzorek, a zároveň zdůvodním přísná pravidla anonymního nakládání s daty, analyzovanými v tomto výzkumném šetření. Na závěr této části popíšu průběh samotného výzkumného šetření.

Kvalitativní přístup a výzkumné otázky

Každý výzkumník zkoumající sociální realitu stojí před nutným rozhodnutím, které ze dvou paradigmat (rovin) zkoumání zvolit – kvantitativní, nebo kvalitativní. „*Kvantitativní šetření zkoumají větší celky prostřednictvím analýzy hromadných dat; kvalitativní se soustředí na jednotlivé jevy, jedince či případy a snaží se o nich vypovídat co nejpodrobněji.*“ (Sedláková, 2015: 49) Určující pro zvolení paradigmatu je i to, jaké výsledky chce výzkumník získat. Výstupem kvantitativního šetření jsou tzv. tvrdá data určená pro statistickou analýzu a k formulování širěji platných zjištěných o cílové populaci. Naopak kvalitativní šetření pracuje s tzv. měkkými daty – většinou dlouhé slovní výpovědi, které se více soustředí na popis zkoumaného jevu. (Sedláková, 2015: 51-52).

Dále je pro vhodné určení výzkumných technik nutné stanovit si konkrétní výzkumný problém a upřesnit dílčí výzkumné otázky, na které chceme výzkumem

odpovědět. V případě mého výzkumu jsem stanovil tři hlavní výzkumné otázky, vycházející z výzkumného záměru, a ke každé několik dílčích výzkumných otázek:

1. Jakým způsobem a z jakých důvodů navštěvují studenti střední školy sociální sítě během doby strávené ve škole?

- Jaké sociální sítě navštěvují?
- Jaké podoby nabývá aktivita studentů na sociálních sítích během doby strávené ve škole?
- Nakolik je aktivita studentů na těchto sítích ovlivněna aktivitou dalších spolužáků?

2. Jakým způsobem aktivita studentů střední školy na sociálních sítích ovlivňuje vztahy v třídním kolektivu?

- Lze u studentů aktivních na sociálních sítích během doby strávené ve škole vysledovat klesající zájem o interakci se spolužáky tváří tvář?
- Přináší aktivita studentů na sociálních sítích během doby strávené ve škole nová témata k rozhovorům, případně další výhody/znalosti, které je možné uplatnit během doby strávené ve škole?

3. Jakým způsobem používání nových médií studenty střední školy během doby strávené ve škole ovlivňuje zbývající aktivity, kterým by se studenti měli/mohli věnovat během vyučování i mimo něj?

- Používají studenti tajně technologii i během vyučování, pokud to je proti školnímu řádu, a o jakou technologii se jedná?
- Pokud používají studenti technologii i během vyučování, lze vysledovat změny v používání během různých hodin nebo během dne?
- Jaký postoj zaujímají studenti k napomenutím učitelů týkajícím se nepovoleného používání technologií, pokud lze nějaká napomenutí vysledovat?

Použitá technika sběru dat

Při sběru dat jsem použil kombinaci výzkumných technik. V úvodu sběru dat jsem použil rekrutační dotazník. Jeho podoba je uvedena v příloze č. 2. Účelem tohoto dotazníku bylo zjistit, jaké studenty využívají sociální sítě, a zároveň jestli dané sociální sítě využívají aktivně, nebo mají pouze založený účet.

Dominantní výzkumnou technikou bylo vědecké pozorování, proto tuto techniku popíšu podrobněji. „*Vědecké pozorování podléhá požadavku intencionality, systematickosti, organizace a kontroly; je záměrné, plánované a systematicky selektivní.*“ (Sedláková, 2015: 250) Tímto se vědecké pozorování liší od běžného laického pozorování, které využíváme denně. V zásadě je metoda pozorování tím, čím se na první pohled jeví – sledováním konkrétních jevů za předem vytyčených pravidel a jejich záznamem dle míry standardizace, kterou výzkumník určí.

V případě tohoto výzkumu bylo záměrem chování studentů interpretovat, porozumět mu a vyvodit z něj závěry. Přičemž je nutné zohlednit, že dané chování odráží i momentální sociální situaci a další kontextuální faktory. Při sběru dat jsem použil nestandardizované pozorování. To vyžaduje delší pobyt výzkumníka v terénu a zároveň je vedeno bez předem stanovených hypotéz. Jsou sice stanoveny jevy, které budou pozorovány, kdy a za jakých podmínek, v tomto případě v souladu s výzkumnými otázkami, ale přesné kategorie a rozsah, v jakém bude pozorování vedeno, nelze předem stanovit. Proto je výstupem z celého šetření záznam v podobě terénního deníku, jenž obsahuje delší slovní popisy všech jevů, které jsem považoval za podstatné pro výzkumné šetření.

Dalším faktorem určujícím podobu výzkumu je zúčastněnost a integrace výzkumníka do zkoumané reality. „*Pozorovatel se stává členem skupiny, kterou pozoruje...*“ (Sedláková, 2015: 254) Výzkumník přebírá novou sociální roli, aby získal informace, které jsou pro cizince nedostupné, ačkoliv to automaticky neznamená, že se dozví všechno. V tomto výzkumu jsem zvolil přímou integraci a po dobu výzkumu jsem chodil na stejné hodiny jako studenti, trávil s nimi přestávky a pozoroval jejich chování.

S tím je spojen podstatný faktor otevřenosti, popřípadě skrytosti, celého pozorování. Toto kritérium odráží faktor, jestli zkoumaná komunita ví o tom, že je pozorována. Avšak ani plně tajná integrace do zkoumané skupiny nezaručuje, že výzkumník získá data, která potřebuje. Zároveň technika skrytého pozorování naráží na jeden zásadní problém – neetičnost celého výzkumu. K technice skrytého pozorování jsem se neuchýlil z celé řady dílčích důvodů⁴⁷, ale hlavně proto, že zkoumaný vzorek třetího ročníku střední školy tvořili v době výzkumu převážně studenti neplnoletí, a zároveň šlo o sběr poměrně

---

⁴⁷ Nabízela se například role nového spolužáka, ale jelikož jsem výzkum realizoval na škole, kde jsem osm let studoval, učitelé si mě dobře pamatovali. Nemluvě o tom, že zde studují i sourozenci mých přátel, bylo by nutné je o tomto spravit, což by nijak nesnížilo šanci, že alibi selžou. A nechci si ani domýšlet případné důsledky.

citlivých dat, jak bude uvedeno dále. Proto byli s výzkumem seznámeni nejen studenti vybrané třídy, zprostředkovaně jejich rodiče, ale i vedení školy a všichni ve třídě vyučující učitelé, popřípadě kdokoliv, kdo měl zájem o výzkumu něco zjistit.

Nevýhodou otevřeného pozorování je ta, že jakmile zkoumané osoby o takovém výzkumu ví, ztrácí jejich chování autentičnost a dostavuje se tzv. efekt morčete⁴⁸. Doporučeným postupem je rozšíření pozorování o další výzkumné techniky a prodloužení doby celého výzkumného šetření. Pozorování jedinci si postupem času zvyknou na přítomnost výzkumníka a přestanou ho do určité míry vnímat. (Sedláková, 2015: 257)

Jako první rozšiřující techniku jsem použil virtuální etnografii. Jak ji ve své stejnojmenné knize označuje Robert Kozinets (2009) *netnografie*, slouží primárně k výzkumu on-line komunit a kyber kultury. Pomocí této metody získáváme data sledováním stop jednání v on-line prostoru, což mohou být kvalitativní data ve formě příspěvků v on-line diskuzích nebo statusy na FB, ale i kvantitativní data, jako je například počet sledovaných uživatelů na Instagramu.

V rámci přípravy výzkumu jsem použití této technice přisuzoval podstatný význam při sběru dat, ale při realizaci se ukázalo, že tato technika bude metodou doplňkovou. Celkově technika našla uplatnění jen v úvodní části výzkumu, kdy jsem z profilů studentů na sociálních sítích mohl získat úvodní informaci o jejich zájmech, což se dalo využít při navázání kontaktu, a o míře jejich interakce se sociálními sítěmi.

Druhou rozšiřující technikou byly rozhovory. Ačkoliv jsou rozhovory přirozenou součástí pozorovací techniky, neboť není vhodné strávit půl dne v třídním kolektivu a na nikoho ze žáků nepromluvit. Ale tyto samovolné rozhovory jsou primárně nestandardizované, kontextuální a jejich záznam probíhá zpětně do výzkumného deníku⁴⁹. V průběhu výzkumného šetření jsem usoudil, že samotné pozorování jevů nestačí, neboť ho zaprvé nejsem vždy schopen dostatečně zaznamenat, např. není poznat, co se SP student pod lavicí dělá, a za druhé není dostatek času, abych se okamžitě studentů na toto chování přímo zeptal.

Proto jsem se rozhodl celé šetření rozšířit o polostruktovaný rozhovor s každým jedincem z výzkumného vzorku. Polostrukturovaný zde znamená, že rozhovor se drží

---

⁴⁸ Zkoumaní jedinci jsou si vědomi, že jsou zkoumání, což samo o sobě vede ke zkreslení. (Sedláková, 2015: 169)

⁴⁹ Z technického hlediska je možné nahrávat každé slovo v průběhu dne na záznamové zařízení, ale výrazně by tím utrpěla otevřenost a důvěra mezi výzkumníkem a pozorovaným vzorkem.

tematických celků a předem stanovených otázek, ale zároveň má respondent i výzkumník dostatek volnosti v kladení doplňujících otázek či v rozvíjení témat, které se při rozhovoru stanou zajímavými. (Sedláková, 2015: 211) Při přípravě rozhovorů jsem primárně vyšel z výsledků pozorování a zároveň jsem vždy návod rozhovoru upravil na míru osobě, která byla dotazována. Ačkoliv značná část otázek byla pro respondenty totožná, nebo velmi podobná, bylo třeba zohlednit celou řadu faktorů – např. přítomnost/absenci studenta na určité sociální síti, nevlastnění SP či místo sezení ve třídě.

Použitá metoda analýzy dat

Pro analýzu dat bylo použito tradiční kvalitativní metody zakotvené teorie, kterou popsali v roce 1999 Strauss a Corbinová v knize *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Zakotvená teorie je metoda, která nevychází z již zavedené teorie, ale snaží se pomocí indukce vytvořit novou teorii, která co nejvěrněji popíše zkoumanou oblast. (Strauss a Corbinová, 1999: 15) Označení metody jako teorie je zavádějící, neboť jde spíše o souhrn výzkumných strategií a způsobů, jak analyzovat kvalitativní data. (Hendl, 2005: 125)

Zakotvená teorie nevychází z již objevených teorií, ale pro výzkumníka je důležitá tzv. teoretická citlivost ke zkoumané oblasti. Jen tak je výzkumník schopen porozumět zkoumaným jevům, oddělit podstatné informace od nepodstatných a zaměřit se cíleně na zkoumaný jev. (Strauss a Corbinová, 1999: 27-29) To jsem v rámci metody pozorování považoval za podstatnou skutečnost, neboť nebyla k dispozici data o tom, jak studenti čas ve škole tráví.

Samotná aplikace metody probíhá již během sběru dat a má cyklický charakter. Výzkumník střídá induktivní a deduktivní přístup, shromažďuje data, průběžně je analyzuje a teorii postupně rozvíjí do té doby, dokud není sběr dat tzv. nasycen. (Strauss a Corbinová, 1999: 14) Výzkumník při použití zakotvené teorie získaná data průběžně kóduje a třídí ve třech kódovacích stupních – otevřeném, axiálním a selektivním.

Otevřené kódování má dvě části. Nejdříve dochází ke konceptualizaci, kdy jsou konkrétním jevům přidělena charakteristická pojmová označení. Následně dochází ke

kategorizaci, kdy jsou pojmy příslušející stejnému jevu umístěny do pojmově abstraktnějších kategorií. (Strauss a Corbinová, 1999: 43-48)

Na druhém stupni axiálního kódování dochází ke spojování kategorií, popřípadě subkategorií. Na této úrovni už jsou zohledněny podmínky a kontext, za kterých daný jev, jednání či interakce nastává, a jaké má následky. (Strauss a Corbinová, 1999 71-78) Na posledním, třetím, stupni selektivního kódování dochází k identifikování centrální kategorie (ale může jich být i více), na jejímž základě je interpretován zkoumaný fenomén. Ale je nutné dodat, že se jedná o interpretaci odpovídající výzkumníkovu preferovanému úhlu pohledu či stanovisku. Výsledkem těchto tří kroků je výsledná zakotvená teorie opřená o platné výroky a vyzkoumané vztahy. (Strauss a Corbinová, 1999: 86-90)

Jakkoliv se daný systém jeví jako velmi systematický, jsou vytvořené stupně umělé a daný postup je velmi flexibilní. Výzkumník často přechází mezi jednotlivými stupni, vzájemně je prolíná a upravuje celý postup dle toho, jak se objevují nové poznatky. (Strauss a Corbinová, 1999: 40) V případě mého výzkumu to platí bez výhrad, neboť jsem kombinoval hned několik technik, které na sebe navazovaly, a data zjištěná pomocí jedné techniky, okamžitě našla uplatnění při použití další techniky.

Výběr zkoumaného vzorku

Při přípravě výzkumného šetření je potřeba rozlišit tzv. cílovou populaci a zkoumaný vzorek. V prvním případě se jedná o soubor jednotek, na které by měly platit naše závěry šetření. Zkoumaným vzorkem jsou potom skutečné jednotky, které byly zkoumány a reprezentují cílovou populaci. (Sedláková, 2015: 86) V tomto případě byli za cílovou populaci zvoleni studenti středních škol, přesněji potom byli vymezeni pouze studenti konkrétního třetího ročníku, tudíž se jedná o případovou studii. Jak píše Sedláková: „Vzhledem k tomu, že vypovídá pouze o jednom případě, neumožňuje širší zobecnění poznatků, ale poskytuje podklady pro jejich srovnání.“ (Sedláková, 2015: 52)

S přihlédnutím k tomu, že budu do školy docházet denně, bylo vhodné určit školu, kterou mám v dosahu bydliště – město Vsetín. Vzhledem k poměrně netradičnímu

požadavku na výzkumné šetření, bylo vhodné oslovit vedení gymnázia, které jsem navštěvoval⁵⁰. To s výzkumem souhlasilo.

Nabízí se otázka, proč tvoří vybranou cílovou populaci zrovna studenti třetího ročníku. Záměrem bylo vybrat středoškolské studenty, kteří kromě dostatečné zkušenosti s novými médií, jsou i dostatečně vyspělí, aby na jejich užití zformovali svůj názor, a zároveň byli dostatečně interesovaní výzkumem a smíření s přítomností výzkumníka v kolektivu⁵¹. Jako optimální se jevil čtvrtý (maturitní) ročník, ale ten jsem nezvolil, protože jsem si byl vědom, že studenti posledního ročníku už mají často rozdílné studijní priority dané volbou seminářů (specializačních předmětů). Tudíž by se mohlo stát, že se mi třídní kolektiv rozpadne více, než by bylo vhodné.

Dalším krokem byl výběr konkrétní třídy třetího ročníku. Zde se jednalo částečně o náhodný výběr, neboť jsem se v průběhu letních prázdnin dozvěděl, že plánovaná realizace v rozsahu čtyř až šesti týdnů v kuse, počínaje prvním zářím, nebude možná, neboť třetí ročníky odjíždějí v září na několikadenní vodácký kurz.⁵² Jelikož se třídy na kurzu střídají, bylo rozhodnuto, že pro výzkumné šetření bude vybrána třída, která jede na kurz jako první, aby došlo k přerušení výzkumu hned z počátku, a potom proběhlo pozorování v souvislejším časovém úseku.

Problematika anonymního sběru dat

V průběhu celého výzkumu jsem byl opakovaně z řad studentů dotazován na anonymitu získaných dat. To je zcela pochopitelné v ohledu na to, že jsem shromažďoval data týkající se mezilidských interakcí, a zároveň jsem zaznamenával chování – aktivitu s technologií, která je proti školnímu řádu. K tomu bylo třeba vzít v potaz, že většina studentů

---

⁵⁰ Zde je vhodné zmínit, že realizace výzkumu na mé bývalé škole výrazně přispěla ke zdárnému průběhu. Bylo vidět, že důvěra studentů v mou osobu vzrostla poté, co mě pedagogové oslovovali s neskrývanou radostí, že mě vidí. Zároveň to pomohlo mně, jakožto výzkumníkovi, se zbavit počáteční nervozity, neboť jsem byl ve známém prostředí. V neposlední řadě to přineslo celou řadu témat, o kterých jsme mohli se studenty hovořit. Ale i pedagogický sbor nezdídko projevilo zájem o výzkum a poskytl zajímavé informace k celé problematice.

⁵¹ Jinak řečeno, budu ideálně v jejich očích jen o trochu starší vrstevník než osoba, která by jim mohla dělat výchovatelský dozor.

⁵² Přesunutí výzkumu o měsíc nebylo potom vhodné z důvodu, že mně samotnému měly během několika dalších týdnů začít studijní povinnosti, tudíž abych zameškal co nejméně vlastních přednášek, byl začátek výzkumu naplánován hned se začátkem vyučování na středních školách.

není plnoletá. Proto jsem při realizaci výzkumu kladl na anonymní sběr dat velký důraz a zároveň ho plně zohledňuji v analýze získaných dat.

V úvodu výzkumu byli všichni studenti plně seznámeni s účelem výzkumu a zároveň jim byl předán souhlas se sběrem dat – viz příloha číslo 3, který za neplnoleté žáky podepsali jejich rodiče. Kdokoliv ze studentů měl plnou možnost se výzkumu nezúčastnit – tedy bych jejich chování nezaznamenával do výzkumného deníku. Ale nakonec s pozorováním souhlasilo a podepsaný souhlas odevzdalo všech 26 studentů. Jakákoliv další ochota participovat na výzkumu a komunikovat s výzkumníkem byla na vůli studentů. Zároveň jsem studentům nabídl, že kdykoliv se mohou v průběhu výzkumu dotazovat a sledovat i výzkumný deník, ale pouze v souladu s tím, aby nevyčetli data o jiných studentech.

V závěru výzkumu byla studentům rozdána náhodná krycí jména, abych mohl použít jejich citace z rozhovorů. Avšak jelikož data objevující se v rozhovorech jsou často velmi osobního charakteru, zároveň je dle nich možno poměrně přesně určit, o jakého respondenta se jedná, nepřidávám výzkumný deník a přepisy rozhovorů k diplomové práci jako přílohu. Zároveň v některých případech necituji studenty ani podle krycího jména.

Popis průběhu výzkumného šetření

Výzkumné šetření započalo 1. září druhou vyučovací hodinou, kdy mě ředitel gymnázia za přítomnosti třídní učitelky uvedl do třídy a vysvětlil účel výzkumu. Následovalo i mé osobní uvedení výzkumu, abych hned z úvodu rozptýlil obavy žáků z toho, že o nich budu sbírat osobní data. To se setkalo s řadou otázek, ale nikdo v úvodu výzkumu neprojevil potřebu se od výzkumu distancovat, ačkoliv i to jsem žákům jednotlivě nabídnul. Pro potřeby pozorování jsem zaujal místo v poslední lavici prostřední řady, která sice už byla obsazená, ale přítomnost studenta po mé pravici se při sběru dat ukázala jako výhoda.

Ačkoliv jsem plánoval výzkum realizovat postupně, hlavně po návratu žáků z vodáckého kurzu, bylo vzhledem k povaze zkoumaného tématu – sociální interakce a vazby, prakticky nutné začít s výzkumem okamžitě. A to i s přihlédnutím k tomu, že žáky moje přítomnost ani na okamžik neznervózňovala natolik, že by předstírali svou nepřítomnost na SP ve vyučovacích hodinách

Naprosto klíčové pro začátek výzkumu hodnotím to, že můj spolusedící byl záhy zvolen předsedou třídy, a zároveň se jednalo o jednoho z mála chlapců, který byl aktivní v používání technologie a sociálních sítí. Díky němu jsem měl velice rychle první kontakt na FB a další informace hlavně o soukromé třídní skupině, kterou mají žáci na FB a kam jsem se přidal⁵³. Během dne jsem přijal žádost o přátelství na FB ještě od jednoho studenta, který sám projevil aktivitu mě kontaktovat, byť zatím jen tímto způsobem.

Co se týče dalších sociálních kontaktů, provedl jsem drobný experiment hned další den, kdy jsem všem žákům na FB v průběhu druhé vyučovací hodiny odeslal žádost o přátelství. Během okamžiku zareagovalo pět dívek, do konce hodiny další dvě, o přestávce potom ještě tři žáci. Velkou roli zde hrála nejen přítomnost studentů na SP v hodině, ale i skutečnost, že si mnou odeslanou žádost mohli sdělit mezi sebou prostým „poklepáním na záda“. Značná část žáků si mě přidala do kontaktů ještě ten den, další s určitým zpožděním. Dva žáci si mě odmítli přidat do kontaktů. Důvodem byl rezervovaný postoj k celému výzkumu – jeden z žáků později odmítl rozhovor a další ho poskytl jen s malým nadšením.

V případě sociální sítě Instagram jsem provedl přidání si žáků do kontaktů v širším časovém rámci, neboť ke sledování některých uzavřených profilů bylo potřeba si zajistit potvrzení ke sledování, nehledě na to, že některé profily nebylo možné hned najít. Zatímco já jsem studenty sledoval prakticky všechny, oni možnost sledovat můj profil většinou nevyužili. Po skončení výzkumu jsem sledování profilů zrušil a více ho neobnovoval. Ostatní sociální sítě u žáků jsem aktivně nesledoval a ani jsem k nim nežádal přístup.

Výzkumné šetření probíhalo z počátku každý den a každou vyučovací hodinu, a to až do odjezdu třídy na vodácký kurz. I přes kurz jsme zůstali s některými žáky v menším kontaktu přes sociální sítě a zároveň po jeho skončení jsme měli první, ale i poslední, příležitost se sejít mimo školu a navázat lepší sociální vztahy, ale umělou hranici výzkumník – zkoumaná vzorek, se nepovedlo výrazněji zbořit. Po vodáckém kurzu pokračovalo pozorování prakticky tam, kde skončilo. Týden, kdy byli žáci na kurzu, jsem využil k analýze jejich sociálních profilů, zvláště abych získal relevantní data o jejich zájmech, což posloužilo při oslovování žáků přímo ve škole, a dále o míře jejich aktivity na sociálních

---

⁵³ Naneštěstí jsem byl v druhé polovině výzkumu ze skupiny odstraněn na žádost některých studentů poté, co jsem si dovolil zde umístit zprávu o dalším průběhu výzkumu. Zpětně to hodnotím jako mrzutou skutečnost z hlediska vztahu mezi mnou a žáky, ale pro výzkum nešlo o nijak zásadní problém.

sítích – jak často něco umíst'ují, kolik mají přátel, jak často aktualizují své (nejen profilové) fotografie apod.

Výzkumné šetření pokračovalo od 14. září. Z počátku jsem chodil se třídou na všechny vyučovací hodiny kromě seminářů, do kterých se dělí všechny třídy třetích ročníků, takže se třídní kolektiv rozpadne na pár jedinců, nehledě na to, že výuka v seminářích je jiná než v klasických hodinách. Později jsem zrušil pozorování v hodinách jazyků, neboť do nich se třída dělí na dvě poloviny – ať už jde o dvě skupiny anglického jazyka, nebo skupinu německého jazyka a španělského jazyka. Zde jsem tak učinil z důvodu, že poloviční počet studentů je mnohem více pod dohledem pedagoga, zaneprázdněn prací, a aktivita s technologií je zanedbatelná. Ačkoliv se jedná o podstatné zjištění, z hlediska celého výzkumu pozorování v dělených hodinách nepřinášela dostatek dalších výzkumných dat. Zároveň moje přítomnost ve třídě s polovičním počtem žáků byla více nápadná a rozptylující jak pro pedagogy, tak pro studenty.

Má přítomnost ve všech ostatních hodinách měla konstantní charakter, kdy jsem dle typu učebny usedl v zadní lavici a pozoroval dění ve třídě. Nezřídka jsem ale seděl i mezi dalšími studenty, nebo jsem si sedl do jiné lavice, abych měl lepší výhled na co nejvíce studentů. Pokusně jsem na jednu hodinu zaujal místo i v první lavici, ale sedět otočený ke třídě, která mě upřeně pozoruje, nebylo moc příjemné ani pro jednu stranu. Nebyl-li jsem učiteli tázán, což se stávalo zřídka, nijak jsem s nimi neinteragoval. Co se týče specifických situací, například psaní písemky, tak jsem sice prováděl pozorování, ale vždy z místa a způsobem, abych nenarušoval dění ve třídě.

Pozorování mimo hodiny se potom lišilo podle toho, jestli se jednalo o malou přestávku (10 a 20 minut) nebo velkou obědovou pauzu, a dále podle toho, jak moc byli studenti vyčerpáni školou, což bude popsáno v analytické části. Při kratších přestávkách bylo velice obtížné se studenty interagovat, pokud oni sami neměli zájem, neboť za tak krátký úsek museli často zvládnout přípravu na další hodinu, přemístit se do jiné učebny, posvačit apod. Jejich interakce tváří tvář se omezila na interakci se spolužáky a já zaujal pozici pozorovatele ve třídě.⁵⁴

---

⁵⁴ Nebylo tomu tak vždy, pokud jsem například přišel do školy dřív, tak jsem s žáky komunikoval ve skupince i o běžných tématech, ale jinak jsem se nedostal během výzkumu do pozice, kdy bych mohl za žáky přijít a zeptat se v duchu: „Tak co nového?“.

Naopak o velkých přestávkách jsem se přímo pustil do interakce se studenty. Zcela záměrně jsem zapojil studenty do diskuzí, ve skupině i jednotlivě, pokud k tomu byli svolní, sedal jsem si s nimi na oběd, či jsem je v dílčích případech doprovázel mimo školu. Toto pozorování samozřejmě nešlo plánovat a běžně se stalo, že se o obědové pauze třída rozprchla ve skupinkách a některé žáky jsem hodinu neviděl. Ale většinou se našel někdo, kdo byl ochoten si povídat o tématu výzkumu, popřípadě se mnou hovořit o svých zájmech, takže jsem takhle, byť postupně, měl možnost poznat většinu žáků ochotných se mnou komunikovat.

V pondělí 28. září, během státního svátku, se začal výzkum blížit k datové nasycenosti z hlediska toho, co šlo zjistit pozorováním, ale z hlediska tématu zde byl ještě prostor pro další výzkumné otázky. Proto jsem se rozhodl, že nahraji i polostrukturované rozhovory. Původně jsem je chtěl odložit o týden, ale ve středu 30. září mi jedna studentka sdělila, že nebude delší čas ve škole, proto byl rozhovor s ní nahrán ještě ten den po škole. Počínaje úterým 6. října jsem začal nahrávat všechny rozhovory.

Původně představa byla, že rozhovory nahraji se studenty v jejich volném čase, ale sami žáci přišli s nápadem, nakonec výhodným pro obě strany, že pokud je uvolním u pedagogů na vyučovací hodinu, budu mít de facto 45 minut plus přestávky na každý rozhovor. V tomto sledu jsem potom během pěti pracovních dní nahrál dalších 22 rozhovorů prakticky v době vyučování, popřípadě s některými žáky ihned po skončení školy. Po tuto dobu bylo už pozorování přerušeno. Oficiálně byl výzkum ukončen 13. října v úterý, kdy jsem se přišel s žáky rozloučit a poděkovat jim za ochotu, s jakou k výzkumu přistoupili. Dodatečně byl potom koncem týdne nahrán ještě jeden rozhovor s žákem, který byl předchozí týden nemocný, a tím byl sběr dat uzavřen. Nahráné rozhovory jsem následně přepsal do počítače, výzkumný deník jsem tak psal už od začátku. Ke kódování dat jsem použil analytický program Atlas.ti.

Výzkumná část

V této kapitole diplomové práce popíšu praktickou část výzkumného šetření. Kapitola člením do tří částí. V prvních částí popíšu obecně výzkumný vzorek. Navazující nejdelší analytická část se zaměří na popis zkoumaných témat a dle metody zakotvené teorie vytvořených kategorií. Poslední část shrnuje nejpodstatnější výsledky šetření v diskuzi.

Popis zkoumaného vzorku

Výzkumné šetření bylo provedeno ve vybrané třídě septimy víceletého gymnázia ve městě Vsetín. Třídní kolektiv tvořilo v době výzkumu 26 žáků, z toho bylo 14 chlapců a 12 dívek, přičemž počínaje 1. zářím začal již sedmý rok, který tráví v jedné třídě. V rámci tohoto období došlo ve třídě k dílčím změnám, hlavně v případech, kdy někteří studenti odešli na jinou školu z různých osobních důvodů, což v tomto výzkumu nezohledňuji. Třída má svou „domácí“ učebnu a třídní učitelku. Většina pedagogů, kteří ve třídě vyučují, jsou ženy.

Žáci navštěvují standartní předměty septimy víceletého gymnázia – kombinace přírodních věd (biologie, fyzika, chemie, matematika), český jazyk, dějepis, SV – společenských vědy, výuku cizích jazyků (angličtina/španělština/němčina) a tělocvik. Zároveň si každý student od tohoto ročníku volí dva seminární předměty, do kterých žáci chodí společně se všemi studenty třetích ročníků na škole. Z hlediska prospěchu má třída nejlepší známkový průměr na škole. V tomto směru, ačkoliv to ne vždy koresponduje s aktivitou ve vyučovacích hodinách, jsou žáci velice zaměřeni na úspěch ve škole a dobré známky obecně.

Všichni studenti se připravují ke studiu na vysoké škole, a to velmi často v prestižních oborech, jako je medicína či právo. Řada žáků má oblíbené zájmy, např. sport, hru na hudební nástroj, tanec, umění (literatura, kresba, divadlo), ale i počítačovou technologii a mezi chlapci často zmiňované počítačové hry. Avšak u řady žáků jsem zaznamenal klesající zájem o tyto aktivity, často spojené s argumenty, že škola zabírá čím dál více času.

Z hlediska kolektivních vazeb se studenti sami často označují jako „nepříliš dobrý kolektiv“, nezřídka i poukazují na to, že „třet'áci“, tj. žáci, kteří přestoupili až po dokončení obou stupňů základní školy, mají kolektiv mnohem lepší. Přičítají to na vliv dlouhé době, kterou již spolu strávili a tomu, že po tolika letech vás spolužáci už ničím „nepřekvapí“. Dalším faktorem může být i to, že drtivá většina studentů by sama sebe označila za introvertní typ⁵⁵. To ale nemusí být patrné z jejich chování v hodinách, neboť žáci jsou poměrně aktivní a nebojí se dát pedagogům najevo, že se jim něco nelíbí.

V rámci třídy je kolektiv rozdělen do čtyř skupin, viz náhled třídy v příloze číslo 4. Jednu samostatnou skupinu tvoří všichni chlapci ve třídě, kteří až na několik jedinců na okraji spolu víceméně drží v uceleném kamarádství a ve třídě o třech řadách lavic zabírají z pohledu pedagogů pravou a prostřední řadu. Druhou početně největší skupinu tvoří dívky, které mají mezi sebou přátelské vazby, ale na rozdíl od chlapců i přísnější hierarchii a často i více sporů, a zabírají celou levou řadu. Třetí skupinou tvoří několik dívek ve třídě, které se buď od kolektivu částečně izolují, popřípadě komunikují se všemi a sedí v řadách s chlapci. Velmi specifická je čtvrtá skupina, která sedí v prostřední lavici hned u tabule, a tvoří ji tři chlapci a jedna dívka. Tuto čtveřici charakterizuje poměrně značené vyčlenění z třídního kolektivu, zájem o školu a menší zájem o nová média, hlavně potom sociální sítě.

Ačkoliv se technologii a sociálním sítím budu věnovat i v analýze dat, je vhodné zde udělat statistický výčet, který jsem o třídě získal z mého dotazníku. Až na čtyři žáky vlastní všichni studenti ve třídě SP (87 % žáků). Co se týče dalších zařízení, tak se ve třídě projevuje trend vlastnit spíše přenosný notebook než klasický stolní desktop. Svůj vlastní notebook má 19 žáků (73 %), stolní počítač potom už jen 14 žáků (54 %). Platí, že pokud žák nemá přístup k jednomu zařízení, kompenzuje to přítomností druhého zařízení minimálně v rámci rodiny. Oboje zařízení vlastní 8 žáků (31 %). Tablet je spíše podprůměrně rozšířenou technologií, kterou vlastní 8 žáků (31 %), čtečkou knih disponují jen 2 (6 %) žáci.

Co se týče sociálních sítí, z hlediska aktivity má zcela dominantní postavení FB, který nepoužívají jen tři žáci. Zároveň tito studenti neměli ani žádné jiné sociální profily. Stejný počet žáků (23) uvedlo používání i Google Plus. Ale tato síť studentům primárně slouží jako přístup k e-mailovému účtu a dalším aplikacím od společnosti Google (zvláště v ohledu na

---

⁵⁵ V tomto směru jsem neprováděl žádné hluboké psychologické šetření, ale jednoduše jsem se každého žáka na závěr rozhovoru zeptal, jestli by se zařadil spíše k introvertům, nebo k extrovertům.

rozšířený systém Android ve SP). Jelikož žádné další využití Google Plus studenti neuvedli, dále se touto sociální sítí nezabývám.

Třetí nejrozšířenější sítí ve třídě je Snapchat (10 uživatelů), který používá většina dívek ve třídě. Naopak chlapci mají Snapchat jen dva. Celkem 8 žáků používá Instagram, opět se jedná jen o dívky a dva zmíněné chlapce. Platí, že používá-li student Snapchat, má k dispozici i Instagram. Další sítě – Twitter, Ask.fm, Tumblr a LinkedIn, používá jen malé množství žáků. V případě prvních zmíněných (Twitter a Ask.fm) se nejčastěji jedná o účty, které žáci mají, ale aktivně už s nimi nepracují. Myspace uvedený v dotazníku nikdo nezaškrtl. V dílčích případech byl zmíněn Wattpad, ale tomu se budu věnovat podrobněji dále. Obecně lze říct, že z hlediska používaných sociálních sítí jsou v dané třídě mnohem aktivnější dívky, ty často mají hned několik sociálních profilů. Naopak chlapci většinou používají jen FB.

Analýza dat

Strauss s Corbinovou doporučují při aplikaci zakotvené teorie vytvoření jedné centrální kategorie, ale to jsem v rámci mého výzkumu nevyhodnotil jako vhodné řešení. Už při přípravě rozhovorů jsem pracoval se třemi tematickými celky. Ty jsem se rozhodl zachovat i pro analýzu dat a dále je tak budu označovat. První dva tematické celky – používání nových médií ve škole a sociální interakce studentů, spolu úzce souvisí. Třetí tematický celek – role sociálních sítí v životě studentů, představuje tematickou podporu celému výzkumu sociálních interakcí, a zároveň rozšiřuje téma sociálních interakcí i mimo prostředí školy.

1. téma: Používání nových médií ve škole

Do školy si žáci nosí tři druhy technologií – SP, tablet a notebook. Jelikož si tablet do školy nosí jen jeden student, a to samé platí i pro notebook, bude zařízením věnována samostatná kategorie na konci tématu. Zbývající kategorie se budou věnovat SP, který vlastní 22 žáků z 26. Převážná většina z těchto 22 žáků se SP ve škole aktivně pracuje o většině přestávek. Se SP studenti pracují i ve vyučovacích hodinách, přestože ho mají

zakázaný školním řádem a měli by mít SP schovaný v tašce. I přes tento zákaz mají někteří žáci SP položený přímo na lavici. V tomto tématu zohledním aktivitu studentů na SP a dalších technologiích, a dále faktory, které tuto aktivitu ovlivňují.

Způsoby používání SP

Lze určit několik způsobů používání SP ve škole. Řadím je dle frekvence, s jakou danou funkci/aplikaci studenti využívají. Pokud není uvedeno jinak, tyto způsoby platí jak pro dobu přestávek, tak po dobu vyučování. Obecně platí, že čím aktivnější je žák ve škole na SP, tím více z těchto činností zmiňuje.

Nejčastěji studenti používání SP ke zprostředkované komunikaci. Dominantně zmiňují aplikaci Messenger napojenou na zprávy z FB a Snapchat.⁵⁶

Na druhém místě zmiňují studenti FB a myslí tím procházení příspěvků na zdi. Avšak nedělají to zcela všichni studenti. Zároveň se studenti k této aktivitě staví kriticky. FB vidí studenti jako stabilní aktivitu, kterou se mohou ve škole zabavit i přesto, že je to vlastně neteší a nemají žádný přesný důvod, proč si zeď FB prohlížet.

„Většinou se na FB zastavím, ale tam většinou nejsou zajímavé věci.“ (Patrik)

Kromě FB zdi využívají studenti i další sociální sítě, na kterých si mohou prohlížet nějaké příspěvky. Dominantně se této aktivitě věnují dívky, neboť většina chlapců nemá založené účty k těmto sítím. Nejčastěji dívky zmiňovaly Instagram. Sledováním aktivity studentů podle označení fotek příkazem „Líbí se mi“, vyšla průměrná aktivita jednou, maximálně dvakrát za čas strávený ve škole, tj. od 8:00 do cca. 15:00. Dlouhodobější procházení Instagramu, jsem nezaznamenal. Na základě výpovědi studentů se ukázalo, že na to, aby si studenti prohlédli příspěvky, nemají ve škole dostatek času.

„(Na Instagramu) je hodně nových příspěvků, a když bych je třeba procházel do půlky, tak by se mi to zresetovalo...“⁵⁷ (Patrik)

Použití SP k přípravě do školy, o přestávce či ve vyučovací hodině, zmiňovaly dívky i chlapci. Několikrát studenti zmínili, že používají SP k tomu, aby si ofotili studijní materiály. Například jsem mohl vidět, jak si jedna žákyně v hodině vyfotila pracovní mapu a text učebnice. Obdobně si studenti fotí poznámky od spolužáků, aby je nemuseli

---

⁵⁶ Více se zprostředkované komunikaci věnuji ve druhém tématu.

⁵⁷ Má tím namysli to, že „zdi“ sociálních sítí (Facebook, Instagram) se po zavření a opětovném otevření vrátí k nejnovějším příspěvkům. Uživatel musí opět posouvat příspěvky dolů, aby se dostal k těm starším, v tomto případě fotkám, které ještě neviděl.

přepisovat. Dále studenti používají v hodinách jazyků slovník, nebo si na internetu hledají informace, které by mohly být pro vyučování užitečné. Ale činí tak primárně na pokyn pedagoga.

„V případě nouze si vyhledám, co potřebuji do školy. Nebo mám zápis v PDF, tak když třeba píšeme písemku, tak se učím ještě.“ (Jana)

Několik studentů pomocí SP čte zprávy a další články na internetu. Častěji tento způsob aktivity zmiňovali chlapci. Někteří chlapci zmínili i zábavné internetové stránky, jako je 9gag.com.

Několik chlapců, ale i pár dívek, zmínilo hraní her na SP, ale převážně poukazovali na to, že častěji ve škole hráli jako mladší. Při pozorování jsem nezaznamenal, že by nějaká dívka hrála v hodině či o přestávce hry. Naopak několik chlapců bylo možné vidět hrát hry na SP jak v hodině, tak o obědové přestávce.

Výhradně dívky zmínily, že příležitostně si o přestávce vyfotí selfie⁵⁸. Nejčastěji se jedná o skupinovou aktivitu. Osobně jsem měl za dobu pozorování pouze jednu možnost vidět dívky, jak se fotí před začátkem hodiny. Společnou fotku následně odeslaly nemocné spolužačce. Důvodem pro focení je u dívek hlavně estetické zvětšení vzpomínek, způsob jak něco sdělit ostatním či kolektivní zábava. Dívky zmínily, že jako mladší se fotily více.

„Loni, to bylo hodně často, protože hodně holek mělo nový telefon, měly tam přední kameru, tak to se selfie hodně rozjelo. Ale teď občas, když se hodně nudíme.“ (Lucie)

I chlapci si fotili ve škole selfie, avšak výhradně v době vyučování v rámci skupinových chatů s dalšími spolužáky. Zde bylo záměrem vyfotit selfie obličeje a poslat ji kolektivu pro pobavení. Více se skupinovým chatům budu věnovat v tématu o sociálních interakcích.

U dvou žáků bylo možné pozorovat, že si občas nasadí o přestávce sluchátka a poslouchají hudbu. Oba se shodli na tom, že to dělají kvůli chvíli klidu a odpočínutí si od okolí. Jejich spolužáci to potom vnímají jako jasný signál, aby s nimi nehovořili, pokud to není opravdu nutné. Někteří studenti využívají SP k tomu, aby zařídili nějaký osobní úkol, či vyřešili e-maily,

---

⁵⁸ „Selfie“ je fotka pořízená nejčastěji pomocí přední kamery SP, na které uživatel vyfotí svůj obličej, popřípadě další lidi kolem sebe.

„Třeba zkontroluji svůj pracovní mail, protože se trochu angažuji v našem (rodinném) podnikání.“ (Jan)

Používání SP o přestávce

Studenti většinou používají o přestávce stejné funkce SP jako ve vyučovací hodině, kromě některých specifických způsobů použití, jako jsou například zmíněné focení selfie. Podstatné odlišení je v tom, že studenti nemusí o přestávce svou aktivitu tajit. Další podstatný rozdíl je ten, že studenti používají SP a do toho mezi sebou interagují. Tato kategorie je úzce propojena s následujícím tématem interakcí studentů, které taktéž probíhají primárně v době přestávek. Proto se teď zaměřím v průběhu přestávek na aktivity, které nejsou výhradně spojeny s mezilidskou interakcí.

V průběhu dne mají studenti několik kratších přestávek – tři deseti minutové pauzy, jednu dvacetiminutovou, a od 12:00 už pouze pětiminutové pauzy. K tomu je ještě možné připočítat ranní čas před začátkem vyučování. Dojíždějící studenti jsou ve škole většinou první, zatímco studenti bydlící přímo na Vsetíně chodí na poslední chvíli se zazvoněním.

Zcela určující pro to, jak studenti přestávku stráví, bylo, jestli se daný den bude psát nějaká písemka, proběhne ústní zkoušení nebo je potřeba odevzdat úkol. To platí pro všechny přestávky. Pokud taková situace nastane, většina studentů o přestávce studuje a SP nepoužívá. Výjimkou je, pokud má student poznámky do školy ve SP.

Pokud už v daný den/hodinu „nehrozí“ písemka či zkoušení, tak na začátku přestávky část studentů pravidelně vezme SP do ruky a zkontroluje ho. Pokud student řešil na SP něco už v hodině, tak v činnosti zpravidla pokračuje i na začátku přestávky. Ale automaticky nekontrolují SP všichni, neboť řada studentů potvrdila, že SP zkontrolují už v době vyučování, popřípadě mají telefon zapnutý na permanentní upozornění, např. vibrace.

Studenti SP okamžitě nekontrolují i z důvodu, že za čas přestávky si musí nejčastěji nachystat věci na další hodinu, posvačit (často spojeno i s nákupem svačiny v bufetu/kávy v automatu) a přemístit se (ne vždy) do další učebny. Přesto si většina studentů o přestávce hledá i čas na to, aby se SP pracovala. Studenti se proto uchylují k multitaskingu.

„Pak se třeba později podívám i na ty zprávy, třeba u svačiny, ale první je asi ten FB.“ (Karel)

Když jsem srovnal výsledky z pozorování a výpovědi žáků o tom, jak začínají a tráví přestávku, vyšel mi závěr, že studenti si plně nepřipouští, kolik volného času ve škole na SP

tráví. Používání SP je naprosto dominantní výplň přestávek a to i na úkor sociálních interakcí.

Odlišná situace nastává v době 45 minut dlouhé obědové pauzy. Zde musí studenti sice stihnout poobědvat, ale to jim zpravidla nezabere celou pauzu.⁵⁹ Následně mají studenti dvě preferované činnosti, mimo popsané přípravy na vyučování, kterými vyplní zbytek obědové pauzy – chození mimo školu a SP.

Poměrně často jdou studenti po obědě mimo školu. Individuálně i ve skupinách. Dívky nejčastěji vyrazí do obchodu něco koupit. Dále dívky chodí často do parku – občas je doplní i nějaký chlapec, kde komunikují bez přítomnosti SP. Chlapci, pokud vyrazí ven, tak většinou na jídlo, nebo se jen projít pro měšť. I po tuto dobu nepoužívají SP a interagují spolu. Důvod, proč studenti spolu mimo školu interagují bez přítomnosti SP, je absence internetového připojení. Této problematice se budu věnovat ve druhém tématu.

Pokud žáci zůstanou po obědě ve své třídě, používají SP podobně jako o malé přestávce, ale jsou na něm podstatně déle. Chlapci na SP častěji než o malé přestávce hrají hry a dívky častěji fotí selfie. Množství interakcí mezi studenty, kteří zůstanou o velké přestávce ve třídě, je minimální. Běžný stav ve třídě je takový, že kluci sedí otočení v lavicích na sebe, ale každý z nich používá svůj SP. Příležitostně spolu studenti komunikují. Dívky pracují se SP úplně stejně, jen většinou sedí opřené o zeď ve své lavici a nohy si dávají na vedlejší židli, pokud tam není jejich spolusedící. Tedy si na rozdíl od chlapců udržují od svého okolí větší odstup. Během obědové pauzy postupně přicházejí další studenti, často ti, kteří byli venku, sedají si do svých lavic a okamžitě vytahují své SP, pokud zrovna nechtějí někomu něco říct. Jiné aktivity u studentů, kteří vlastní SP, jsem nezaznamenal. Naopak studenti, kteří SP nevlastní, se věnují dalším činnostem, proto jim věnuji celou další kategorii.

Aktivita studentů nevlastnících SP

Ve třídě jsou čtyři studenti, kteří nevlastní SP a nepracují s ním. Tyto čtyři studenty je možné dále rozdělit. Tři z nich patří do popsané čtyřčlenné skupiny č. 4, která je vyčleněna z celého třídního kolektivu. Zbýlý student není z třídního kolektivu vyčleněn, proto jeho aktivitu ve třídě popíšu zvlášť.

---

⁵⁹ Ta je ke všemu delší než 45 minut, neboť začíná a končí vždy minimálně dvěma pětiminutovými pauzami.

Žáky 4. skupiny, kromě toho, že tři z nich nevlastní SP, charakterizují následující body: perfektní studijní výsledky, introvertní povaha a pevné přátelské vazby ve skupině. Dva z těchto žáků jsou příbuzní – bratranec a sestřenice. Jejich vyčlenění z třídního kolektivu trvá už od primy, ale nesouvisí s tím, že tři žáci nevlastní SP. Například Roman, který ho nevlastní, má s ostatními chlapci ve třídě poměrně přátelské vazby. Ostatní žáci vůči této skupině necítí žádnou přímou zášť a nemají neochotu s nimi spolupracovat v hodinách. Pouze se za během let mezi touto skupinou a zbytkem třídy vytvořila jakási „propast vzájemné lhostejnosti“.

„Myslím, že to je otázkou povah a tím, jak si lidé sednou a nasednou, ale nemyslím si, že by na to měly vliv technologie.“ (Pavel)

Protože členové tohoto kolektivu nepoužívají ve škole SP, i když jeden z nich ho vlastní, vyplňují přestávky mnohem více vzájemnou komunikací a přípravou do školy. O obědových pauzách si tato skupina sedá mimo třídu a studuje, komunikuje nebo i často hraje společenské hry. Během pozorování jsem měl možnost si k žákům sednout a hrát s nimi, což vedlo k zajímavé události. Během hraní karetní hry Prší (Sedma) šel po chodbě pedagogický dozor a upozornil nás, ať hru schováme, protože ve školním řádě jsou zakázány hazardní hry. Někteří chlapci ve třídě zmínili, že dřív taky hrávali karty⁶⁰.

„Vytáhli jsme karty, Magicky, no, a prostě jsme hráli všichni. A oni to zakázali, že to je hazardní hra, a že tady hrajeme o peníze. (Což nebyla pravda.)“⁶¹ (Štěpán)

Ve třídě je jediný student (nebudu ho označovat ani krycím jménem), který nevlastní SP, a zároveň není vyčleněn z třídního kolektivu. Ačkoliv je to unikátní příklad, který ke všemu nechtěl se mnou moc spolupracovat, je natolik zajímavý, že mu věnuji vlastní podkategorii. Jelikož student o přestávkách nepracuje se SP, vede ho to ke dvěma jiným aktivitám – čtení knih a komunikaci se spolužáky.

Ačkoliv není student jediný, kdo ve škole čte beletrii – zaznamenal jsem to i u jednoho dalšího studenta, čte knihy zdaleka nejvíc. Knihy čte student občas i ve vyučovacích hodinách, ale učitelé mu to zakazují. Je zde výrazný nepoměr mezi tím, a k tomu se ještě dostanu dál, jak učitelé reagují na to, když jsou studenti na SP, a když dělají něco jiného mimo samotné vyučování. Jelikož knihu není tak lehce možné schovat jako SP, bývá student

---

⁶⁰ Konkrétně sběratelskou karetní hru *Magic: The Gathering*.

⁶¹ Každý si už může porovnat sám, jak nebezpečné je hraní karet vedle potencionálně nelegálních a řád porušujících činností realizovatelných na zařízení připojeném k internetu.

při čtení mnohem častěji donucen knihu odložit na rozdíl od studentů používajících v hodině SP.

Pokud student nečte, patří ve třídě k nekomunikativnějším. To jak o přestávce, tak v hodině s učiteli. Sám k tomu řekl, že se považuje za komunikativního a je zvyklý komunikovat i v rámci rodiny. Ale to, že je student komunikativní, neznamená, že by se pravidelně pouštěl do diskuze se spolužáky, tím spíše když oni používají své SP. Je si vědom toho, že pokud po nich něco potřebuje, tak mu odpoví, ale do diskuzí je nenutí. Místo toho se intenzivně pouští do diskuzí s učiteli. Avšak vadí mu, že s učiteli nemůže diskutovat ve větší míře, přestože některé vyučovací hodiny, jako jsou společenské vědy (SV), k tomu vybízí.

„Mně třeba vadí, že je ve škole hrozně málo času to prodiskutovat, my máme společenské vědy, češtinu, všechno to jsou diskusní hodiny, a ten učitel nevyzývá žáky: ‚Tak, vy dva spolu diskutuje,‘ on mluví a žák poslouchá...“ (anonymizovaný student)

Aktivita studentů na SP v době vyučování

V této kategorii se zaměřím na specifika, která provází utajovanou aktivitu na SP ve standardní vyučovací hodině. Tedy na aktivitu, která nesouvisí s náplní hodiny. Aktivita se netýká všech studentů ve třídě. Několik málo studentů SP v hodině nepoužívá nejen z důvodu, že ho nevládní, ale protože jim záleží na tom, aby dávali v hodinách pozor. Tato kategorie zahrnuje důvody, proč v hodině nedávají studenti pozor, frekvenci, s jakou studenti se SP pracují, a dále vliv místa sezení a reakce učitelů.

Naprostou dominantní důvodem, proč studenti začnou v hodině pracovat se SP, je pocit nudy.

Bud' se v těch hodinách nudím... Jako většinou. V některých hodinách si fakt píšu a chci dávat pozor.“ (Jana)

Pocit nudy u studentů je zároveň podmíněn druhem vyučovací hodiny. Většina studentů ve třídě je již rozhodnuta, jakou vysokou školu chtějí studovat. Tomu mají přizpůsobený i výběr seminárních předmětů. Ukázalo se, že takto rozhodnutí studenti dávají větší pozor v předmětech, které budou v budoucnu potřebovat a naopak. Nejvíce se to projevuje u studentů, kteří mají preferenci biologie/chemie. Tyto studenty předměty jako čeština (literatura), SV a dějepis výrazně nudí a častěji sahají po SP.

Avšak i studenti, kteří se chystají na humanitní obory, mají tendenci nedávat v těchto předmětech pozor. Ukázalo se, že čím méně jsou studenti do předmětu zapojení (tj. většinou celou hodinu jen poslouchají výklad), tím spíš se začnou nudit a začnou používat SP. Naopak, pokud musí žáci s pedagogem spolupracovat, příkladem byla chemie, kde studenti psali chemické vzorce, nemají de facto na SP čas a nepoužívají ho.

Dále aktivitu na SP výrazně zvyšuje to, jestli výklad učiva probíhá za použití prezentace, nebo si studenti mají jen podtrhávat v učebnici. Studenti si prezentaci opíšou, text podtrhnou, a pak částečně ztratí o výklad zájem a začnou používat SP.

„Když se řekne: ‚To si nemusíte psát, podtrhávejte si v učebnici, ‘ tak si to podtrhám doma a je to úplně stejné. A je to ještě lepší, protože si to doma podtrhávám v klidu.‘“ (Monika)

Samostatným příkladem je hodina matematika a cizích jazyků. Studenti u předmětů, které jsou náročnější na pochopení systému, dávají pozor, a to i v případě, kdy je ten předmět příliš nezajímá, což je příklad matematiky. Neplatí to ale zcela, neboť se studenti shodli na tom, že v tomto roce nový pedagog matematiky zvolnil tempo a to dává několika šikovnějším studentům prostor používat SP, zatímco zbytek třídy ještě do sešitu dopočítává příklad.

V cizích jazycích je minimální přítomnosti studentů na SP způsobena tím, že jich je poloviční počet. V tomto případě studenti použijí SP nanejvýš jako slovník, neboť učitel má nad nimi dostatečný dohled a studenti jsou hodně zapojeni do vyučování. Výjimkou byla jedna skupina angličtiny, kde mohl jeden student používat SP, neboť jeho znalosti angličtiny byly výrazně nad průměrem celé třídy.

„V angličtině jsem hodně na mobilu. (Pedagog) to má úplně u..., protože ví, že se to ani nemusím učit pomalu.“ (Jiří)

Mezi další důvod, proč studenti používají v hodině SP, spadá reakce na příchozí zprávu či událost, popřípadě kontrola, jestli nějaká zpráva nepřišla. Avšak není automatické, že student na zprávu zareaguje, někteří pouze zkontrolují SP a přečtení zprávy odloží na později. Zvykem je i SP jednou za čas namátkově zkontrolovat. Popřípadě se jen student krátce podívá, kolik je hodin.

To, jak často se studenti na SP podívají a kolik na něm stráví v hodině času, je velmi individuální. Opět platí, že jestli studenta hodina nudí, sahá po SP častěji a stráví na něm

déle času. Přidá-li se k tomu další důvod, například studentovi někdo poslal zprávu, může se stát, že student na SP stráví i celou vyučovací hodinu.

Při pozorování jsem vysledoval, že studenti ke konci hodiny častěji kontrolují displej SP, ale později mi v rozhovoru potvrdili, že jen kontrolují čas. Většina žáků se shodla na tom, že frekvence, s jakou používají v průběhu hodiny SP, nemá žádnou pravidelnost. Stejně tak se nenašly žádné pravidelnosti v průběhu dne. Rozhodující je faktor, o jakou hodinu se jedná.

Uspořádání učebny a místo sezení je další faktor, který rozhoduje o aktivitě studentů na SP. Ale ne v takové míře jako druh hodiny. Dá se říct, že čím aktivnější je student ve vyučování (píše si poznámky), tím blíže katedře sedí. Ale neplatí to zcela, neboť studentů, kteří se plně věnují učivu ve všech hodinách, je výrazně méně oproti těm, kteří SP v hodině použijí.

Většinou stačí, když je před studentem obsazena alespoň jedna lavice, aby se mohl věnovat SP bez toho, že by ho učitel odhalil. A to, i když má SP položený na stole. Naopak v učebnách, kde sedí žáci do kruhu (některé učebny jazyků), popřípadě větší posluchárny, kde sedí žáci stupňovitě nad úrovní pedagoga, neposkytují tolik soukromí, aby mohli žáci používat SP zcela nerušeně. Z tohoto důvodu studenti SP tolik nepoužívají, popřípadě volí jeden ze způsobů, jak SP utajit.

Frekventovaný způsob utajení SP je, že si žák položí SP na stůl a schová se za spolužáka, který sedí před ním. Ale za předpokladu, že i žák v levici před ním se obdobně „nehrbí“ nad SP. Proto si studenti často „maskují“ tím, že před SP položí ještě pouzdro, popřípadě si dají na lavici mikinu či tašku, což skryje jejich aktivitu. Schování SP pod lavicí se naopak neukázalo jako časté řešení, neboť student s oběma rukama pod stolem a hlavou hluboce skloněnou je poměrně nápadný. Vhodný způsob maskování SP je i ten, že si student položí na klín sešit/učebnici, opře ho o desku stolu a do otevřených stránek umístí SP.

Reakce učitelů na aktivitu žáků na SP

Při frekvenci, s jakou studenti SP v hodinách používají, jde s jistotou říct, že každý pedagog už musel mít zkušenost se studenty používajícími ve vyučování SP. Jakkoliv se to potom snaží žáci tajit, tak na základě pozorování lze říct, že bude-li učitel alespoň trochu pozorný, studenty používající SP odhalí. To, jak potom učitelé zareagují, se však liší. Celkem jsem z pozorování vydělil tři typy pedagogů a jejich přístupů, na čemž jsem se shodl se studenty i v rozhovorech.

První typ pedagogů si všímá aktivity studentů na SP a příležitostně je napomene. Prakticky vždy se jedná o slovní pokárání, aby žák SP schoval, což žák udělá. Avšak v řadě případů se student ke SP vrátí a to si očividně uvědomují i pedagogové, a proto míra, s jakou na studenty reagují, výrazně kolísá.

„Tak většinou toho člověka okřiknou, ale že by mu to nějak vzali, nebo ho nějak pokárali, tak to ne. Žádné tresty za to nejsou, tak proč ho nevytáhnout, když ti za to nic nehrozí.“ (Jan)

Druhý typ jsou pedagogové, kteří s největší jistotou studenty vidí, nebo si minimálně jejich aktivitu uvědomují, ale nevěnují jí pozornost. Občas dochází i k situacím, kdy se pedagog projde mezi lavicemi (až k zadní řadě) a jeho pohyb doprovází velmi rychlé pohyby studentů, jak se snaží schovat SP. V těchto situacích by pedagog musel zavřít oči, aby mu aktivita studentů nepřišla nápadná. Přesto tento typ pedagogů studentům nikdy nic neřekne.

Třeba (jméno pedagoga), si myslím, že jí to je úplně jedno, nebo (jméno pedagoga), ta to taky nebude řešit, alespoň co já vím, když obcházela tu třídu, tak nikomu nic neřekla.“ (Radka)

Třetí typ pedagogů je v reakcích velmi podobný druhému typu, ale rozdíl je v tom, že aktivitu studentů „nevidí“. Jednalo se však o krajní příklad jednoho pedagoga. Na tom, že tento učitel zcela ignoruje aktivitu studentů na SP v tom smyslu, že žádná taková neexistuje, se shodlo více studentů a shoduje se to i s mým závěrem z pozorování. Nehledě na to, že samotný pedagog mi v rozhovoru o mém výzkumu řekl, parafrázuji: „*Oni přece SP v hodinách nepoužívají.*“

Obecně lze říct, že většina učitelů rezignovala na snahu žáky napomínat. Už jen z toho důvodu, že přes zákaz ve školním řádě neexistuje žádný systém trestů pro žáky, kteří SP v hodině používají.

Zvláštní odstavec si ale zaslouží reakce učitelů na to, když studenti v hodině dělají něco nesouvisejícího s vyučováním, ale též nesouvisejícího se SP. Výše jsem uvedl čtení beletrie v hodině. Dále to platí, například pokud žák leží na lavici a „spí“, nebo se učí na jiný předmět. Tato aktivita je naopak napomínána poměrně často a hlavně s důrazem, aby student začal dávat pozor.⁶²

---

⁶² Zjednodušeně řečeno jsem z pozorování nabyt dojmu, že jestli student nechce dávat v hodině z jakéhokoliv důvodu pozor, jediné legitimní využití času je „koukání se z okna“ nebo sledování displeje SP.

Vliv technologie na aktivitu žáků ve vyučování

V této kategorii se posunu od používání SP v hodinách a kontextu, za jakého je SP používán, směrem k důsledkům, jaké to pro studenty má. Zaměřím se na to, jak studenti aktivní na SP stíhají sledovat výklad učitele, psát si poznámky a v konečném důsledku i na to, jak aktivita na SP ovlivňuje jejich výsledky ve škole.

Z pozorování vyplynulo, že i značná aktivita studenta na SP nevede k naprosté ztrátě pozornosti nad výkladem. Studenti, kteří používali v hodině SP, přisлуouchávají výklad a odpovídají na dotazy učitele.

„Částečně dávám pozor, nemohu říct, že nedávám zcela pozor, něco si z těch hodin i pamatuji, ale že bych dával extra pozor, to ne.“ Štěpán

Avšak to, že studenti výklad vnímají, nemusí korespondovat s tím, že je dané učivo baví, viz výše aktivita dle typu hodiny.

Obecně si ne všichni studenti píšou ve škole poznámky. Avšak aktivita na SP to přímo neovlivňuje. Nechtít studentů si ve škole psát poznámky není spojená jen s tím, že studenty některé předměty nezajímají, ale hlavně se snadnou možností okopírovat si poznámky od někoho jiného. Pokud se student neučí z učebnice, může si snadno ofotit něčí sešit, popřípadě si stáhnout poznámky v elektronické podobě od spolužačky, která je píše do notebooku, čemuž se budu věnovat závěrečnou kategorií tohoto tematického celku.

V názoru na to, jestli aktivita na SP ovlivňuje studentům prospěch, se třída rozdělila na dvě poloviny. První polovina si myslí, že asi trochu ano, druhá si to nemyslí. Ti, kteří si myslí, že ano, jsou většinou nadprůměrně aktivní uživatelé SP. Avšak nelze říct, že student aktivní na SP rovná se špatný student. Běžně jsem pozoroval, že žáci hodně aktivní na SP měli ve škole výborné známky a neměli problém s pochopením vyučované látky.

„Je to o tom, jestli se mi chce učit v té hodině, podle mě to vůbec není o tom telefonu.“ (Ivan)

Studenti se ale shodli v tom, že je aktivita na SP ruší od výkladu. Avšak většina studentů má vlastní samoregulaci, podle níž si určují předměty a látku, která je důležitá. V těchto předmětech potom dávají pozor. Pokud student ve škole pozor nedává, uvědomuje si, že látku bude muset dohnat doma a na předmět se naučí tak i tak.

Na otázku, jestli si studenti vypínají ve škole sami od sebe mobil, většina odpověděla, že k tomu nemá důvod. Avšak situace žáků není taková, že by bez SP nemohli v hodinách

fungovat. Pokud studenti vyhodnotí předmět jako důležitý a zajímavý, tak prakticky všichni dávají v hodině pozor. Nanejvýš občas zkontrolují SP, jestli jim někdo nenapsal.

Využitelnost technologie ke studiu

Studenti SP a další technologii nepoužívají jen k tomu, aby nedávali pozor, ale slouží jim i přímo ke studijním účelům. V této kategorii se zaměřím na způsoby, jak lze technologii využít přímo v hodině a při domácí přípravě. Zároveň sem zařadím i použití SP k opisování.

Obecně lze říct, že studenti se ve škole bez technologie obejdou. Pokud už něco potřebují zjistit, zcela si vystačí se SP. Nejčastěji ho využívají jako slovník, k vyhledávání dodatečných informací, k prohlížení prezentací a k ofocení si poznámek někoho jiného nebo z učebnice. Příležitostně si studenti donesou do školy tablet, ale jelikož ho většina studentů nevlastní, není to časté. Příkladem byla písemka z biologie, která se psala formou „poznávacího testu“ a studentka si donesla prezentaci s fotkami ptáků na tabletu.

Notebook vlastní ve třídě více žáků, ale většina ho do školy pravidelně nenosí. Většina dívek si stěžovala na váhu notebooku. Několik chlapců potvrdilo, že dříve notebook nosili, ale později přestali. Jako důvod uvedli, že notebook nebyl k vyučování potřeba. Zároveň dodali, že ne všichni učitelé souhlasili s tím, aby měli žáci notebooky v hodině zapnuté.

Při domácí přípravě je notebook a počítač důležitým nástrojem. Žáci mají poměrně často zápisy v elektronické podobě. Dále mají k dispozici prezentace a na počítači píšou i referáty. Učení se z internetových zdrojů, např. Wikipedie, studenti zmiňovali minimálně. Ani studenti nespolehají na elektronické poznámky z jiných ročníků. V tomto případě sdílejí poznámky svoje. Argumentují tím, že každý učitel vyučuje jinak, a tudíž je vhodné mít zápis přesně takový, jaký by ho mohl učitel požadovat při zkoušení.

Do této podkategorie můžeme zařadit i třídní skupinu na FB. Ta primárně, nikoliv výhradně, slouží ke sdílení aktualit z vyučování a poznámek. Studenti zde však sdílejí i informace týkající se celé třídy, jako jsou srazy nebo připomenutí výběru peněz na školní výlet apod. Tato skupina byla pro některé studenty, kteří dřív neměli FB, důvodem, aby si ho založili.

To, že mají studenti většinu poznámek snadno dostupnou v elektronické podobě, poměrně usnadňuje možnost vyrobit si tzv. „tahák“, který si žáci vytisknou. Popřípadě mají žáci možnost si poznámky dát do SP. Obě možnosti studenti využívají. Ačkoliv jsem měl

možnost, během několika písemek, kterým jsem byl přítomen, vidět žáky používat SP, v konečném součtu se na něj nespolehalo tolik žáků jako na tištěný „tahák“. Z hlediska opisování nehraje příliš roli, jestli mají studenti SP k dispozici.

Aktivita na notebooku a tabletu ve škole

Poslední kategorie se věnuje dvěma zařízením – notebooku a tabletu, které se ve třídě dlouhodoběji vyskytly po dobu pozorování pouze v jednom kuse. Avšak užití těchto technologií je tak specifické, že každé zařízení popíšu zvlášť.

Ačkoliv ve třídě vlastní notebook celá řada studentů, do školy ho pravidelně nosí pouze jedna studentka, kterou nebudu uvádět ani krycím jménem. Studentka používá notebook ve většině hodin, méně už o přestávce. Během pozorování ho měla zakázaný pouze v hodině fyziky, neboť školní řád umožňuje učitelům nepovolit aktivitu žáků na notebooku. Tím spíš, jestli se netýká vyučování. Dalším důvodem, proč studentka nepoužívá notebook neustále, je i omezená kapacita baterie. Jelikož třídy nejsou standardně vybavené elektrickými zástrčkami u každé lavice, musí studentka notebook často dobíjet přes obědovou pauzu.

Studentka používá notebook ve škole ke dvěma hlavním aktivitám – nesouvisejícím se školou a k psaní poznámek. První typ aktivity nesouvisející se školou je podobný aktivitě ostatních žáků na SP. Pokud studentku učivo nezajímá – většinou se jedná o předměty, ze kterých neplánuje maturovat a dále je studovat, tak na notebooku prohlíží FB, navštěvuje webové stránky, hraje internetové hry, chatuje, ale i studuje poznámky na jinou vyučovací hodinu. Pokud má studentka dovoleno notebook používat, je pro učitele prakticky nemožné zjistit, co skutečně v hodině na notebooku dělá.

O přestávce studentka s notebookem už tolik nepracuje a většinou se věnuje kolektivu. Příležitostně zapojí kolektiv do toho, co zrovna zajímavého našla na internetu. Nepozoroval jsem, že by tato skupinová aktivita nastávala v hodině. Studentka popsala pouze jeden unikátní případ, kdy se v hodině dívali na film, aniž o tom učitel věděl. Prakticky vždy má studentka notebook tak, že za ní sedící spolužačky na něj příliš nevidí, a zároveň se je snaží svou aktivitou nerušit. Pokud má některá z kamarádek/spolužaček zájem si o přestávce notebook půjčit, tak studentka ochotně vyhoví, ale taková potřeba není častá. Využití notebook nachází ještě v kolektivním učení se.

„Když máme prezentaci, tak se společně na tom notebooku učíme, třeba poznávačku, ale jinak ne.“ (anonymizovaná studentka)

Druhý podstatný typ aktivity, ke kterému studentka notebook využívá, je psaní poznámek z vyučování. Studentka výklad učitelů zapisuje v elektronické podobě, tudíž ho může volně distribuovat mezi své spolužáky. To má několik zásadních dopadů nejen na způsob, jak studenti v hodině pracují, ale i na interakci mezi studentkou a žáky. V první řadě je nutné říct, že studentka k zapisování poznámek volí zvláštní metodu dodatečného přepisování. Nepíše zápis v hodině tak, jak ho pedagog přednáší, ale počká, až si zápis do sešitu udělá některá ze spolužaček. Potom si daný zápis, ale i více zápisů, půjčí, a udělá vlastní přepis toho, co považuje za vhodný výtah z probírané látky. Sama k důvodu, proč to tak dělá, i když to jde většinou na úkor jejího volného času, uvedla, že se tak alespoň zápis lépe naučí, připraví si ho podle svých potřeb a může lépe dávat pozor ve vyučovací hodině. Avšak zároveň to dává studentce možnost dělat v hodině cokoliv jiného, čehož, jak bylo výše řečeno, využívá.

Ačkoliv studentka píše poznámky primárně pro sebe, sdílí poznámky celé řadě dalších spolužáků, kteří na ně často spoléhají. Ale nečiní tak všichni žáci a ne ve všech předmětech. Častou stížností žáků je na to, že zápisy z předmětů, které studentku moc nezajímají, obsahují faktografické chyby a ne vždy přesně formulované věty. Naopak zápisy z předmětů, které studentku zajímají, mohou být často až moc podrobné. Zároveň se žáci shodli, že mají-li své poznámky, tak jim vždy dají přednost. I přes podobné výhrady však na poznámky studentky spoléhá kolem poloviny všech žáků ve třídě. Záleží jak v kterém předmětu.

Skutečnost, že studentka takto disponuje jistým virtuálním vědomostním kapitálem, ji staví ve třídním kolektivu do specifické pozice. Aniž by si to sama připouštěla, či to ostatní žáci brali v potaz, její poznámky do jisté míry ovlivňují studijní výsledky velké skupiny žáků a jejich aktivitu v hodinách. Pokud se žáci mohou spolehnout na to, že jim studentka pošle poznámky, nemusí dávat v hodině pozor, a tudíž mohou používat SP. Avšak žáci nevyužívají jen poznámky této studentky. Kluci si často půjčují a fotí poznámky od dalšího studenta, který je ale píše ručně.

Distribuce poznámek studentky mezi žáky má taktéž několik specifík. Původně je studentka nahrávala na třídní FB skupinu, ale na doporučení žáků, kteří jí půjčovali zápis, začala studentka posílat poznámky jen těm žákům, kteří o ně požádali. Došlo tím k jakémusi pnutí, kdy si někteří žáci o poznámky nenapíšu, ačkoliv je studentka ochotná poslat poznámky každému. Zároveň je studentka ve třídě jakousi informační centrálou, kolem které

se shromažďují informace. I učitelé automaticky předpokládají, že od nich distribuované informace půjdou přes tuto studentku. Z hlediska interakcí mezi spolužáky týkajících se školy, je studentka ve třídě nejčastěji oslovovanou žákyní.

Použití tabletu ve třídě už není tak komplexní jako v případě notebooku. Do třídy ho pravidelně nosí pouze jeden student a pracuje s ním obdobně jako studenti pracující se SP. Jako výhodu tabletu oproti SP uvedl student velikost displeje. Tablet umožňuje studentovi mimo jiné pohodlněji sledovat internetové přenosy sportovních utkání. Avšak tuto aktivitu na SP potvrdil i další student.

„Když je nějaké sportovní utkání třeba, tak ho hodně sleduji na mobilu.“ (Jan)

To, že je tablet mnohem větší než SP, nijak nebrání studentovi ho v některých hodinách používat pod lavicí. Zde se dá tablet díky svým rozměrům na rozdíl od SP i dobře opřít, takže je studentovo používání poměrně nenápadné.

2. téma: Sociální interakce studentů

Během doby strávené ve škole dochází mezi studenty ke dvěma druhům interakcí – zprostředkované interakci pomocí SP a interakci tváří tvář. Abych mohl v diskuzi provést srovnání, je nutné obě interakce dostatečně popsat. Studenti využívají zprostředkované interakce ve velké míře, jak bylo výše popsáno.

V první kategorii se budu věnovat zprostředkovaným interakcím, včetně popisu využívaných aplikací. Následně popíšu specifické faktory, které tuto interakci ovlivňují, včetně situace, kdy nemají studenti přístup ke zprostředkované komunikaci. Pokud není uvedeno jinak, vztahuje se popis zprostředkovaných interakcí i na dobu, kterou studenti netráví ve škole. Následující kategorie se budou věnovat interakci tváří tvář. Hlavně se zaměřím na to, jak je interakce tváří tvář ovlivněna právě zprostředkovanou interakcí a přítomností technologie. Na závěr dojde k prolnutí obou interakcí v kontextu toho, jak o způsobech interakce mezi lidmi přemýšlí sami studenti.

Zprostředkovaná interakce

Dominantním komunikačním kanálem zprostředkované interakce je pro studenty sociální síť FB a na ní navázaná mobilní aplikace Messenger. Nejčastěji si studenti ve škole píšou přes Messenger jednotlivě se svými vrstevníky a to hlavně mimo okruh třídy. Občas si studenti napíší v hodině i jednotlivě mezi sebou, ale ke komunikaci ve třídě kromě komunikace tváří tvář slouží tzv. skupinově sdílené chaty. Do těchto chatů je zapojeno vždy několik žáků, kteří do nich píšou ve škole, ale i mimo školu. Přičemž se liší chaty, do kterých jsou zapojeni kluci, od chatů, které mají dívky.

Skupina chlapců č. 1 zakládá chaty pravidelně podle tématu, popřípadě píše již do založených chatů. Jakmile někdo založí nový chat, okamžitě tam umístí další spolužáky, Míra aktivity zapojených chlapců je různá – od nulové, po často přispívající. Podstatná charakteristika pro chlapecké chaty je ta, že primárně slouží k zábavě. Tyto chaty zároveň slouží i k jistému pomlouvání a dělání si srandy z jiných spolužáků⁶³.⁶⁴ Avšak nevnímám jsem primárně z chatů nějakou potřebu druhým ublížit. Spíš se kolektivně zabavit v hodinách posíláním si vtipných obrázků a selfie fotek.

---

⁶³ Bylo by možné použít i označení „virtuální šikana“.

⁶⁴ Terčem jednoho takového chatu jsem se stal v menší míře i já a trvalo poměrně dlouho, než jsem rozšifroval dle názvu chatu, že se týká mě, i když mě do něj chlapci přidali hned na začátku.

Naopak skupinový chat dívek z 2. skupiny je primárně funkční. Slouží většinou k řešení studia, ale i k mimoškolním tématům – např. se řeší aktuální dění ve třídě, ale i plány na společně strávený volný čas.

„(Bavíme se) úplně o všem možném, na co přijde na řeč. Třeba i takhle v hodině si píšeme, jak sedíme v řadě, že na sebe neházíme papírky.“ (Sylvie)

Část studentů není do těchto chatů zapojena a to s různými pocity. Některým chlapcům to vadí, pokud nejsou do chatu zapojeni, jiné to nezajímá. Dívkám z 3. skupiny naopak absence ve skupinovém chatu nevadí.

Mimo školu spolužáci mezi sebou zprostředkovaně moc nekomunikují, pokud nemají mezi sebou bližší přátelské vazby. Popřípadě není-li potřeba od spolužáků zjistit nějakou konkrétní informaci týkající se školy nebo požádat o poznámky z vyučování.

Specifickým způsobem zprostředkované interakce, který byl zmíněn, je hovor a videohovor pomocí programu Skype. Využitelnost Skypu je primárně mimo dobu školy k delším hovorům bez nutnosti telefonovat.

„Hodně si telefonuji s (jméno spolužačky) přes Skype. Někdy se přes Skype i učíme, když nemohu za ní přijet, občas si takhle s někým přes Skype píšu. Poslední dobou už i víc (než přes Messenger.)“ (Dana)

Obecně ale moc studentů Skype nepoužívá, byť jich několik z nich má účet. Několik žáků zmínilo Skype pro komunikaci s rodiči. V obdobném případě zmínila i jedna studentka program ICQ pro komunikaci s matkou, která ho používá v práci.

Další způsob zprostředkované interakce představuje sociální síť Snapchat, kterou využívá velké množství dívek. Avšak jsou zde velké rozdíly v aktivitě na síti, proto lze uživatele rozdělit na dvě skupiny. Jedna skupina poměrně aktivně odesílá příspěvky, druhá skupina je víceméně jen pasivně přijímá.

Ve vzorku převažovali uživatelé, kteří jen pasivně přijímají příspěvky. Pouze jedna studentka se označila za výrazně aktivní uživatelku. Mezi výhodami Snapchatu uvedla rychlé odeslání fotky, která se smaže, a zároveň zdůraznila, že chat pomocí fotografií je „živější“ než např. textový Messenger. Většina uživatelů se shodla, že Snapchat není hlavně ve škole vhodným komunikačním nástrojem, neboť zde chybí dostatek podnětů, které by stály za vyfocení.

Pokud jde o tradiční využití telefonu, řada studentů se k telefonování a k SMS zprávám neuchyluje. Pokud ano, tak pouze v případě absence internetového připojení či při nedostupnosti na sociálních sítích, jak bude uvedeno dále. Z hlediska obsahu sdělení jsem nezjistil žádné rozdíly mezi hovorem po telefonu, Skype hovorem, napsanou SMS zprávou a poslanou zprávou přes chat.

Specifika zprostředkované interakce

Zprostředkované interakce studentů jsou ovlivněny několika faktory. Jedná se o téma a ochotu studentů zprostředkovaně sdílet své emoce. Zároveň jsem do této kategorie zařadil specifickou komunikaci s partnerem, která se řídí odlišnými pravidly než běžná zprostředkovaná komunikace se spolužáky/kamarády apod.

Množství témat, o kterých studenti ve škole zprostředkovaně komunikují, je natolik široké, že je prakticky neomezené. Studenti nejsou jednotní ani v tématu „škola“. Někteří ve škole diskutují hlavně o škole, jiní žáci uvedli, že si píšou o čemkoliv kromě školy. Jediné téma, které potvrdilo více studentů, bylo trávení volného času po škole.

„Když si píšeme, je to spíš o tom, jestli se potkáme s někým, kdy a kde.“ (Petra)

Skoro všichni studenti se shodli, že prostředí chatu je nelimituje v tom, aby hovořili i o osobních věcech a zapojili do chatu své emoce. Ale zároveň si studenti pečlivě vybírají, o jakou emoci či pocit se jedná a komu ho sdělí. Studenti se shodli pouze v tom, že jedná-li se o pocit vzteku, tak ho většinou komunikují okamžitě.

„Někdo mě naštvál, tak to řeknu, ale pokud to je něco hodně osobního, tak to raději řeším osobně, abych mohla vidět její reakci a mohli komunikovat takhle navzájem.“ (Lucie)

Ale je i pár studentů, kteří nemají k chatu takovou důvěru, Obecně se ukázalo, že jsou dívky zdrženlivější v tom, co svěřují do chatu než chlapci. Avšak obě pohlaví dávají u důležitějších témat přednost komunikaci tváří tvář.

Specifická je pro studenty zprostředkovaná komunikace s partnerem. Jeden student, který po dobu výzkumu patřil v používání SP k nejaktivnějším, mi později sdělil, že přes Messenger komunikuje s přítelkyní. Na otázku, jestli vnímá nějaký tlak jí pravidelně odepisovat, odpověděl zamítavě, ale potvrdil, že jí odepsat chce i přesto, že oba nedávají ve škole (každý v jiné) pozor. Podobnou situaci má i jedna studentka, která si s přítelem z jiné školy taky často dopisuje v hodinách, ale jelikož její přítel nemá FB, používají SMS zprávy.

Omezení zprostředkované interakce

Je možné vymezit celou řadu důvodů, proč studenti neinteragují pomocí technologie. Ať už ze subjektivních pohnutek, nebo z donucení okolní situací. Zde jsem vyčlenil tři důvody. První důvod – nepřítomnost na sociálních sítích, je subjektivní důvod. Druhý důvod, nevlastnění SP, je převážně subjektivní, ale částečně i objektivní. Naopak třetí důvod – technické obtíže, včetně dočasné ztráty SP, je objektivní a student ho většinou nemůže ovlivnit.

Pokud student nemá profil na FB či jiné sociální síti, spoléhá při zprostředkované interakci na e-mail, telefonování a SMS zprávy. Skupina žáků číslo 4, kdy dva žáci FB nemají a jeden ho příliš nepoužívá, volí metodu, že si napíše e-mail a následně se prozvoní na telefon.

„Většinou se prozvoníme a jdeme se podívat na mail, když něco akutně potřebujeme.“ (Pavel)

V době výzkumu nevlastnili ve třídě SP dlouhodoběji čtyři studenti. Shodně jako důvod nevlastnění uvedli, že ho nepotřebují. Čtvrtý student zmínil i vyšší cenu SP. Obecně studenti nevidí důvod, proč by si měli SP pořizovat, dokud si vystačí s voláním a SMS zprávami. Pokud jde o nějaké širší možnosti využití SP, studenti si je uvědomují, ale co potřebují, to vyřídí doma na počítači. Skutečnost, že si zřejmě budou muset časem pořídit SP z důvodu, že klasické typy telefonů nebudou tolik rozšířené, tyto žáky neznervózňuje a počítají s budoucím pořízením. Tito studenti do školy většinou nosí své klasické telefony a pravidelně je kontrolují, jestli někdo nezavolal či neposlal SMS zprávu. Ale jinak nebylo pozorováno, že by s telefonem aktivně pracovali.

V některých případech lze hovořit o tom, že studenti nemají plný přístup k funkcím SP a to hlavně z důvodu, že pro použití komunikačních aplikací a sociálních sítí musí být připojení k internetu. Studenti mohou využívat školní bezdrátovou Wi-Fi síť, která je dostupná takřka v celé budově, ale jsou učebny, kde signál nedosahuje. Příležitostně se stane, což jsem zaznamenal i během výzkumu, že síť přestane fungovat. V těchto situacích rapidně klesá aktivita studentů na SP, protože většina z nich nemá datový balíček, tj. mobilní data zaplacená u operátora.

Pokud jsme šli se studenty ven mimo školu, nepoužívala většina z nich SP vůbec, protože nebyli připojení k internetu. Studenti, kteří data měli, SP občas použili, ale převážně

se přizpůsobili většině, která SP v ruce neměla. Pokud studenti nemají data a potřebují komunikovat mimo školu či domov, používají SMS zprávy.⁶⁵

Ojedinelým důvodem byla ztráta SP, která postihla jednu studentku v průběhu výzkumu. Tuto zkušenost hodnotila negativně.

„Doporučuji všem, aby ztratili mobil, protože najednou zjistíš, jak je ten mobil důležitý. Já jsem tam měla kontakty, smsky, fotky, prostě všechno. Některé holky mi i říkaly, jak mi závidí, že jsem ho ztratila. Že by to taky chtěly zkusit, ale ne, u mě to tak nebylo.“ (anonymizovaná studentka)

Interakce tváří tvář

V době školy je interakci tváří tvář vyhrazen primárně čas přestávek a obědové pauzy. Zatímco u zprostředkované interakce vstupovalo do procesu několik omezení, u této kategorie mě zajímalo jedno hlavní omezení – interakce s technologií. Jak už jsem nastínil, pro studenty je o přestávce běžné, že kromě povinností, jako je příprava na další hodinu, pracují i se SP. A zároveň u této aktivity spolu studenti interagují mezi sebou. V této kategorii se zaměřím na případy komunikace tváří tvář, kdy zároveň studenti pracují se SP. Z hlediska času stráveného ve škole, se nejedná o unikátní případy, naopak o zcela běžné situace, které nastávají prakticky každou přestávkou.

Typicky první myslitelná interakce ve třídě je mezi spolu sedícími žáky. Naprostá většina studentů se shoduje v názoru, že je normální, pokud spolusedící nekomunikuje a věnuje se svému SP. Pokud spolu v lavici sedí obdobně aktivní jedinci, co se týče používání SP, dávají si vzájemně prostor a neruší se, zvláště pokud ten druhý se SP zrovna pracuje.

Dívky v porovnání s chlapci častěji zmiňovaly, že zvládají najednou komunikovat jak tváří tvář, tak zprostředkovaně.

„Ona (spolusedící) píše s někým a já obvykle v tuto dobu projíždím Facebook, ale my se při tom vnímáme.“ (Monika)

Trochu jiná situace nastává, pokud v lavici sedí na SP aktivní a nepřilíš aktivní (či SP nepoužívající) student. Například jedna studentka, která SP vlastní, ale moc ho nepoužívá, to řeší tím, že když její spolusedící pracuje se SP, jde si o přestávce povídat

---

⁶⁵ Zde si uvědomuji zřejmě největší absenci ve sběru dat, neboť jsem dostatečně nevyřešil technickou stránku připojení studentů k internetu mimo školu. Otázka, proč studenti nemají data, se zde přímo nabízí a její nezodpovězení hodnotím jako nedostatek šetření.

s kamarádkou z jiné třídy, která obdobně tolik SP nepoužívá. Zároveň se ale její spolusedící snaží tolik SP nepoužívat, pokud vidí, že by mohly spolu komunikovat, ale není to pravidlem. Pokud studentka dostává ze SP podněty, většinou na ně reaguje i na úkor interakce se spolusedící.

Zatímco mezi spolusedícími fungují jistá pravidla, kdy se mohou vyrušit a kolik toho ze vzájemné komunikace vnímají, při oslovování dalších spolužáků, pokud je to nutné, tato pravidla do značné míry neplatí. Pokud chce žák zavést jen obecný rozhovor a není to vyloženě blízká osoba nebo spolusedící, je zvykem spolužáka nevyrušit v používání SP. Potřebuje-li ale student akutně něco týkajícího se školy, nevidí omezení ve vyrušení spolužáka, pokud zrovna netelefonuje nebo není až příliš viditelně zaneprázdněn.

„Mě to nezajímá, že je na telefonu, já na ni začnu mluvit. Upřímně, kdybych na každého neměla mluvit, když drží telefon v ruce, tak to bych na něj promluvila dvakrát za den.“
(Karolína)

Opačná situace nastává, pokud žák v průběhu přestávky používá technologii a potom se chce zapojit do rozhovoru. Zde se názory žáků rozcházejí, ale většina pouze odloží SP, poslechne si diskuzi poblíž a zapojí se do ní. Popřípadě studenti poukazovali na to, že i při aktivitě na SP jsou schopni vnímat, o čem se kolem nich hovoří, pokud diskuze probíhá v jejich bezprostředním dosahu.

„Já si myslím, že v téhle době je normální, že si všichni povídáme, hledíme do telefonu a děláme u toho něco jiného.“ (Dana)

Komunikace nad obsahem zprostředkovaným technologií

Kromě prakticky nedefinovatelného množství témat, o kterých mohou studenti mezi sebou hovořit, jsem pozoroval jedno frekventované téma související s výzkumným problémem – diskuzi nad obsahem získaným ze SP či z notebooku. Ačkoliv ne zcela všichni studenti ukazují svým spolužákům, co je zrovna zaujalo při prohlížení internetu a sociálních sítí, je poměrně časté vidět žáky, jak začínají debatu tím, co jim někdo ukázal na displeji SP. Prakticky všichni studenti se shodli, že jsou potěšeni, pokud jim někdo druhý ukáže něco zajímavého. Jen v minimu případů to studenty někdy obtěžuje. To, co považují jednotliví studenti za zajímavé, je už variabilní.

Dominantním tématem, které se skupinově sdílí, jsou různé zábavné meme⁶⁶ obrázky a videa. Platí, že se podobné příspěvky sdílí jen v užším okruhu – dívky mezi sebou, chlapci mezi sebou, popřípadě mezi spolusedícími. Méně se sdílejí příspěvky osobnějšího charakteru. Pokud ano, tak hlavně mezi dívkami, např. fotky z FB, Instagramu či Snapchatu, nebo vybrané události na FB.

Dále může jako podnět posloužit zpráva informačního charakteru, ale už v menší míře a převážně mezi chlapci. V tomto případě může podnět z telefonu vyvolat hlubší diskuzi, ale nejedná se o časté případy.

„Třeba s (jméno spolužáka), on taky čte noviny, se občas pobavíme na nějaké téma.“ (Karel)

Názor na interakce ve škole za přítomnosti SP

Většina studentů se shodla, že jim vadí, pokud jejich interagující partner během rozhovoru na vážné téma sleduje displej SP, nebo do něj dokonce píše. Naopak čím je vedená diskuze povrchnější, tím je akceptovatelnější, když komunikační partner nedává pozor.

„Když opravdu řeším něco vážného, tak bych chtěla, aby se mi lidé dívali do očí, ale když si tak povídáme, tak je mi to jedno.“ (Dana)

Avšak neplatí to u všech studentů a míra, s jakou studentům takový typ interakce vadí, je různá, a to i u studentů, kteří SP nevlastní. Někteří jsou zcela proti takové interakci.

„Kdyby mi to někdo udělal, tak se s ním automaticky nebavím.“ (Jiří)

Řada studentů přiznala, že sami občas sledují SP, když s někým interagují tváří tvář. Zároveň to ale nepovažují z jejich strany za vhodné chování. Dokonce se někteří studenti vyjádřili i tak, že jim taková nepozornost vadí, ale zároveň to sami dělají.

„Vadí mi to třeba, když mě ten člověk neposlouchá, když si píše...“ (Markéta)

Jelikož studenti SP používají o přestávkách poměrně často, vytváří to ve třídě poměrně zvláštní pasivní atmosféru, kdy si většina studentů všímá jenom sama sebe, potažmo svého SP. Proto jsem studenty konfrontoval s otázkou, jak takovou situaci vnímají. Převažuje názor, že taková situace je spíše negativní. Zároveň to však hodně studentů zvlášť nezajímá a danou situaci nechtějí řešit.

„Už mi to po těch letech přijde normální.“ (Dana)

---

⁶⁶ Meme je virálně internetem šířené vizuální sdělení primárně zábavního charakteru.

Řada studentů poukázala na to, že jsou spolu v jedné třídě už moc dlouho a že nemají dobrý kolektiv, kteří tvoří až moc osamostatněných skupinek. Studenti se srovnávali s ročníky čtyřletého gymnázia, které dle nich mají kolektiv lepší.

„Možná i ten kolektiv za to může, sedm let, už nejsme nijak dobrý kolektiv, mně to tak přijde, tak si prostě ten mobil vytáhnu. V některých třídách se baví všichni dohromady a je to taková pohodovější atmosféra. Ročníky, co jsou s námi, ty čtyřleté, jsou na tom líp než my a je to asi proto, nevím, jestli to je nějaká ponorka, my jsme i od primy byli takoví zvláštní.“ (Karel)

Bohužel nemám data pro srovnání, jestli se studenti „uklidnili“ s vyšším věkem, nebo tím, že o přestávce začali více používat SP. Avšak tato přítomnost na SP, jakkoliv je frekventovaná, není jediným způsobem, jak studenti tráví volný čas o přestávce, jak bylo výše popsáno. Zároveň bylo možné zaznamenat i skupinové diskuze, které se netýkaly jen obsahu SP, ale nebyly příliš rozsáhlé.

Názor na zprostředkovanou interakci obecně

V rámci zprostředkované interakce jsem se v rozhovorech zaměřil i na to, jak obecně studenti vnímají a využívají možnost zprostředkované interakce. V tomto případě mě hlavně zajímal její podíl a výhody oproti interakci tváří tvář. A dále v této kategorii zohledňuji dostupnost studentů na SP v případě, kdyby je někdo potřeboval akutně kontaktovat.

Z odpovědí studentů vyplynulo, že zprostředkovaná interakce u nich netvoří dominantní způsob interakce s přáteli. Drtivá většina studentů dává přednost, pokud se může se svými přáteli osobně setkat a potom až s nimi interagují. Zprostředkovaná interakce převážně slouží k tomu, aby se studenti domluvili, kdy a kde se sejdou osobně. Popřípadě ještě využití zprostředkované interakce spočívá v odeslání akutních zpráv, které se týkají školy nebo aktuálního pocitu, nejčastěji hněvu.

„Pokud to je nějaké akutní, támhle mě někdo naštvál, tak to řeknu, ale pokud to je něco hodně osobního, že je to mezi námi dvěma, tak to raději řeším osobně.“ (Lucie)

Avšak obecně se studenti řešení důležitých věcí pomocí zprostředkované komunikace snaží vyhnout. Často zmiňovaným důvodem je to, že odesílatel nevidí reakci příjemce. Ale na to, jestli je osobní téma jednodušší sdělit zprostředkovaně, nebo tváří tvář, mají studenti odlišné názory. Část souhlasila, že to jednodušší je, další část osobní záležitosti komunikuje raději v interakci tváří tvář.

Zprostředkovanou interakci studenti upřednostňují hlavně v situacích, kdy je od příjemce sdělení dělí větší vzdálenost a není v danou chvíli možné, aby se setkali tváří tvář.

„Pokud to je někdo, kdo bydlí bokem, se s ním nepotkávám, tak mu napíšu, že. Ale pokud se s ním potkávám, tak mu to radši řeknu.“ (Jana)

Většina studentů má telefon neustále u sebe, ale už podstatně méně z nich je neustále na příjmu. Potřebu okamžitě si přečíst a zodpovědět příchozí zprávu, studenti odmítli s tím, že většinou odpoví až ve chvíli, kdy sami chtějí, nebo to dovolí situace. Platí to jak pro dobrou strávenou ve škole, tak mimo školu. Dívky si ve škole častěji dávají SP do tašky, protože jsou příliš velké a jejich položení na lavici příliš nápadné. Naopak kluci mají častěji SP v kapse. Skutečnost, že tedy musí po telefonu sáhnout, aby se podívali, jestli jim nepřišla zpráva, studentům nevadí.

„Mám ho na té lavici položený, nevím, ale nemusím ho tam mít pořád. Můžu ho mít i v tašce. Když mám seminář, tak ho tam mám.“ (Radka)

3. téma: Role sociálních sítí v životě studentů

Ve třetím tematickém celku se zaměřím obecně na sociální sítě z pohledu žáků, kteří je využívají. Toto téma není tak úzce zaměřeno jako předchozí dvě témata, ale vhodně je doplňuje. Zároveň podává celou řadu kvalitativních informací o tom, jak současní středoškoláci ve věku 17-18 let přemýšlí o sociálních sítích, nových médiích, a vůbec jak s nimi pracují. Úvodní rozebíraná kategorie zohledňuje technologickou znalost středoškoláků a jejich využívání technologie. Následuje popis sociálních sítích, které byly ve vzorku zmíněny, doplněný o názor, jaký na tyto sítě studenti mají. Se sociálními sítěmi budou spojeny i následující kategorie, kdy se zaměřím na obecné důvody, proč studenti sociální sítě používají. Jelikož dva z těchto důvodů jsou de facto více rozpracovány v předchozích tématech, úžeji se budu věnovat jen důvodu vlastní prezentace na sociálních sítích. Následné kategorie se zaměří na frekvenci, s jakou studenti ve svém životě používají sociální sítě a na potencionální zrušení sociálních sítí. Zcela poslední kategorie potom zodpoví na otázku, jestli nás používání sociálních sítích odcizuje od našeho okolí.

Postoj k novým médiím a sociálním sítím

Pro studenty je používání nových médií – počítač, internet apod., naprostou samozřejmostí. Mezi dominantní aktivity spojené s novými médii mimo školu lze zařadit sociální sítě, hraní her na počítači, přípravu do školy a mediální konzumaci – hlavně seriály a filmy. Hraní her častěji zmiňovali chlapci. Ostatní kategorie jsou mezi pohlavími preferované rovnoměrně.

Z hlediska sociálních sítích je zde rozdíl v tom, že dívky používají mnohem více různých sítí. Chlapci svou absenci na sítích kromě FB nejčastěji vysvětlují tím, že používání dalších sítí si žádá zbytečnou časovou investici. Jelikož většina dalších u studentů oblíbených sítí je spojena s osobní prezentací – např. fotografie, dala se u chlapců vysledovat i nechuť tento typ informací zveřejňovat.

U studentů, kteří nevlastní SP či profil na FB, jsem nezjistil žádný negativní postoj k používání technologie. I tito studenti pracují pravidelně s počítačem a to nejen ze studijních důvodů, ale i hrají počítačové hry nebo sledují seriály.

Používané sociální sítě

Studenti během výzkumu zmínili celou řadu sociálních sítí a způsobů jejich použití. Avšak podíl jejich používání je velmi odlišný. FB používají skoro všichni. Druhou nejčastěji zmiňovanou sítí Snapchat používají ve třídě převážně jen dívky, a to nepříliš aktivně. Třetí nepoužívanější sítí je Instagram, který používají opět dominantně dívky, ale zde je aktivita žáků mnohem vyšší. Další níže zmíněné sociální sítě využívá už jen zlomek studentů.

FB představuje pro studenty nutný základ pro možnost zprostředkovaně komunikovat pomocí sociálních sítí. Jako hlavní výhodu FB studenti určili, že ho mají skoro všichni, což usnadňuje zprostředkovanou komunikaci a osobní prezentaci. Pokud studenti o sociálních sítích přemýšlí, je to právě nejčastěji v rámci FB. Ostatní sociální sítě studenti vnímají jako rozšíření toho, co FB nabízí, což některým vyhovuje.

„Já si myslím, že stačí FB. Hodně lidí má prostě jen FB a nemá další soc. sítě.“ (Karel)

Co se týče Snapchatu, který je ve třídě druhou nejrozšířenější sítí, tak z rozhovorů vyplynulo, že aktivně sítí používá jen velmi málo studentů. Obecně šel vysledovat klesající zájem požívat Snapchat. Snapchat dle studentů nachází využití primárně pro užší počet kontaktů, které lze označit jako „dobří kamarádi“. S těmito kontakty jsou studenti ochotní sdílet i osobnější fotografie. Ale zároveň se musí jednat o zajímavé příspěvky, které druhé zaujmou, tedy Snapchat primárně neslouží ke komunikaci o jakémkoliv tématu. Několik studentů si stěžovalo na to, že ne všechny příspěvky jsou zajímavé, a proto svou aktivitu na sítí omezují, i co se týče prohlížení příspěvků, viz popis aktivity výše.

Naopak Instagram představuje u studentů z hlediska používání zřejmě nejrychleji rostoucí sociální sítí. Zároveň se skrze úroveň osobní prezentace stává Instagram pro studenty důležitější než FB. Avšak Instagram není dle studentů schopen zcela zastoupit FB, protože je zde omezená možnost zprostředkované interakce.

„Co se týče té zdi a tak, a těch profilů, to mám raději Instagram než FB. Ale zas FB pro mě znamená ten chat a Messenger.“ (Eva)

Instagram představuje pro studenty, kteří ho používají, prostor k zabavení se. Zároveň studenti ocenili, že má uživatel Instagramu větší kontrolu nad tím, co bude sledovat.

Z rozhovorů vyplynulo, že Ask.fm používají dominantně dívky, ale ty o něm nechtěly příliš hovořit. Prakticky nikdo ve třídě nehovořil o tom, že by měl aktivní profil a stále ho používal. Avšak vyplynulo, že ho několik dívek mělo a do jisté míry ho považovalo za

důležitý. Na posouzení, jestli tato sociální síť s věkem ztrácí u studentů na důležitosti, nebo se jednalo o módní síť po dobu vzniku, nemám dostatek dat.

Několik studentů potvrdilo Twitterový profil, popřípadě sledování Twitterových profilů některých osobností. Ale z odpovědí studentů vyplynulo, že je pro ně Twitter využitelný jen pro získávání informací ze světa v podobě aktuálních Tweetů. Pro osobní prezentaci je síť nedostatečná, neboť Twitter používá jen málo dalších známých přátel.

Wattpad ve třídě používá několik dívek, které se koncentrují kolem studentky, která na něm publikuje povídky. Studentka příležitostně čte povídky i ve škole a ve škole je i píše. Nejčastěji je píše na papír, což učitelé prakticky nemohou poznat, a doma je přepisuje do počítače. Časté čtení povídek v anglickém jazyce má dle studentky pozitivní dopad na její jazykovou znalost,

„Je pravda, že jsem se potom v té angličtině hodně zlepšila, že už s tím nemám takový problém.“ (anonymizovaná studentka)

K pracovní sociální síti LinkedIn se vyjádřil pouze jeden student, který řekl, že na sociální profil nemá co umístit a nenavštěvuje ho. Je zřejmé, že pro studenty, kteří ještě nemají pracovní zkušenost a dokončené vzdělání, tato síť nepředstavuje žádnou hodnotu.⁶⁷

Pouze jedna studentka zmínila Tumblr, který si založila kvůli nalezení několika fotek, ale dále už ho nenavštívila. Obecně jsem ve vzorku nezachytil studenta, který by se aktivně věnoval nějaké formě blogování.

Důvody používání sociálních sítí

Na základě odpovědí studentů jsem určil tři základní důvody, proč studenti používají sociální sítě. Je to možnost komunikace s přáteli, přístup k informacím a osobní prezentace. Tyto podkategorie se prolínají s dalšími tématy a kategoriemi, tudíž je nutné upřesnit, že se zde zaměřím na celkové využití nezávisle na tom, jestli student je, či není ve škole. Dále chci doplnit, že pokud není přímo řečeno, vztahují se tyto důvody primárně na sociální síť FB, kterou pravidelně používá většina žáků.

Dominantním důvodem, proč studenti používají sociální sítě, a přemýšlí o nich hlavně v kontextu FB, je možnost komunikovat s dalšími uživateli. Avšak není pravidlem,

---

⁶⁷ Nabízí se zde výzkumná otázka, kdy tato síť získává u nových uživatelů na důležitosti.

že by komunikace probíhala se všemi kontakty. Obvykle je okruh kontaktů, se kterými studenti přes sociální sítě komunikují, mnohem menší než počet celkových přátel.

Mezi výhodami komunikace přes FB studenti uvedli rychlost, s jakou je sdělení doručeno. Jelikož uživatelé tuto síť kontrolují poměrně pravidelně, je možné zde zanechat zprávu a počkat na odpověď. Zároveň několik studentů poukázalo na to, že kromě rychlosti je tato komunikace zdarma.

„Člověk nemusí plácet peníze za SMSky a za volání, můžeme si napsat na ten FB. Člověk ví, že on na ten FB jde a přečte si to.“ (Štěpán)

Druhým hlavním důvodem, proč studenti využívají FB, je možnost rychlé svodky informací. Na prvním místě jsou u studentů informace, které potřebují ke studiu. Za důležitou považují studenti třídní skupinu, ve které si sdílejí informace, a možnost skupinových chatů o školních tématech.

„Už jsme FB párkrát deaktivovala, ale vždycky jsem se tam vrátila hlavně kvůli škole, neboť všechny informace jsou tam. Třeba změna rozvrhu se tam píše nebo zápisy se tam dávají.“ (Andrea)

Mimo rámec školy studenti zmiňovali možnost být v dalších zájmových skupinách, přístup k zajímavým stránkám a události.

Pouze jeden student přiznal, že na FB sleduje i různé zábavné stránky. Vzhledem k tomu, jak často se třeba studenti podobné aktivitě věnují ve škole, lze obecně poukázat na jistou nechuť hovořit o procházení zábavních stránek v rámci aktivity na FB.

Ve srovnání s možností na FB chatovat a získat informace, klesá u studentů potřeba se na něm nějak prezentovat. Problematice osobní prezentace budu věnovat pro přehlednost celou následující kategorii.

Osobní prezentace na sociálních sítích

V této kategorii se úžeji zaměřím na aktivity a způsoby, kterými se studenti na sociálních sítích prezentují. Opět pokud není řečeno jinak, týkají se závěry primárně FB.

Většina studentů má FB profil vyplněný velmi sporadicky. Převážně jsou uvedeny pouze informace o jméně, datu narození a škole. Profilové fotografie studentů byly až na výjimky reálné a studenty šlo snadno identifikovat. Úměrně platí, že čím méně má uživatel vyplněný profil, tím méně má na profilu fotografií. Dívky ve třídě měly vyplněné FB i

Instagramové profily podrobněji než chlapci, a to včetně nepravdivých informací, jako je místo bydliště (město v zahraničí) nebo (falešní) rodinní příslušníci. V některých případech jsem konfrontoval studentky s tím, proč mají své spolužačky označeny jako (příbuzné) sestry. Odpovědí často bylo, že tak učinily jako mladší a později už to nezměnily. I z toho je patrné, že studenti své profily často neobměňují a nezasahují do informací na nich uvedených.

Počet FB přátel je u studentů velmi variabilní. Průměrně mají chlapci okolo 150 až 200 přátel, dívky mají v průměru o 50 až 100 přátel více. Nejvyšší počty přátel se ve vzorku vyskytovaly opět u dívek, a to v rozmezí 450 až 600 (ale i více) přátel. Šlo vysledovat, že extrovertnější typy a studenti, kteří mají hodně zájmů, mají v průměru více přátel. Avšak neplatí to zcela bez výhrad. Ve vzorku byli i introvertní studenti, kteří se v kolektivu moc neprojevovali, ale na sociálních sítích měli výrazně více přátel než jejich v kolektivu aktivnější spolužáci.

Co se týče počtu kontaktů na Instagramu, tak ten de facto korespondoval s počtem kontaktů na FB, ale taky s jakousi umělou hranicí potenciálních kontaktů. Zřejmě studenti, kteří si založí profil na Instagramu, automaticky získají pozornost svých vrstevníků (nejčastěji v rámci školy a bydliště), tedy i stabilní portfolio sledujících kontaktů. Rozšíření nad tuto hranici potom už většinou souvisí s tím, jak aktivní a zajímavý daný jedinec na síti je a jestli se mu povede získat kontakty v rámci dalších uživatelů „z celého světa“.

Během pozorování studenti prakticky vůbec nenahrávali fotografie FB a tento trend lze vnímat jako dlouhodobý. Například profilovou fotografii neměla většina chlapců aktualizovanou již rok, někteří ji měli i dva roky starou. V případě dívek šlo hovořit o častější aktualizaci, ale ne ve všech případech. Některé dívky zmínily, že dříve přidávaly na FB více fotografií, neboť měly radost, pokud je ostatní uživatelé komentovali, ale později tuto aktivitu omezily.

„Dříve, tak před dvěma lety, jsem ten Facebook brala, že jsem tam házela fotky a šlo mi o to, abych nasbírala, jak to říct, lajky, a mě to něčím hrozně uspokojovalo, když mi tam lidi psali komentáře, ale teď... (odmlčení)“ (Karolína)

Nabízí se zde výzkumné téma, jestli tato změna preferencí přichází s věkem, nebo se takto proměňuje prostředí FB v globálnějším měřítku.

Jako jeden z důvodů, proč studenti na FB neumist'ují nové fotografie, lze vnímat oblíbenost Instagramu. Některé studentky upozornily na to, že FB není k osobní prezentaci vhodný i z důvodu, že zde mají i kontakty, se kterými nechtějí některé informace sdílet. Bylo možné vysledovat, že se osobní prezentace pomocí fotek přesouvá víc na Instagram⁶⁸, kde může uživatel využít i uzavřený profil. Asi polovina studentek uzavřený profil využívá. Naopak oba chlapci měli otevřený profil. Zároveň měli chlapci na Instagramu průměrně mnohem méně fotografií než děvčata. Průměrně přidávají dívky na Instagram jednu až dvě fotky za měsíc. Nejčastěji se jedná o fotky ze zajímavých míst a událostí.

U dívek jsem vysledoval, že na FB mažou své staré fotografie. Dívky nejčastěji uvedly důvody, že už se jim fotografie nelíbí, že jich je na profilu už příliš mnoho, nebo jsou na nich lidé, se kterými se dotýčný už nestýká – např. bývalý partner.

„Já tak jednou za rok si ten FB projdu a smažu, co se mi nelíbí a tak...“ (Monika)

Obdobně jako u přidávání fotografií bylo u studentů možné vnímat klesající potřebu přidávat statusy a veřejně něco komentovat. Obecně jsem během doby pozorování nezaznamenal, že by studenti aktivněji něco na FB přidávali. Ani v jejich historii, až na pár výjimek, kdy studenti sdíleli např. výsledky ze zábavných aplikací, nebo přidali právě poslouchanou písničku.

Celkově šlo vysledovat dvě skupiny uživatelů. První skupina, kterou tvoří většina, příspěvky jen sleduje, ale sama se na jejich vytváření nepodílí a nanejvýš ty cizí ocení „lajkováním“. Druhou skupinu, méně početnou, tvoří uživatelé naopak poměrně aktivní, kteří přidávají příspěvky na FB často.

„Tak deset procent těch přátel co tam mám, tak to tam tak píše, někteří.“ (Roman)

U druhé skupiny – přidávající příspěvky, hrozí, že ji méně aktivní uživatelé začnou záměrně ignorovat, pokud dané příspěvky nejsou zajímavé, nebo je frekvence příspěvků natolik značná, až ji lze označit za „otravnou“. Za otravné považovali studenti hlavně časté přidávání fotografií, měnění profilové fotografie a „příliš vychloubané“ příspěvky.

---

⁶⁸ Avšak nelze opomenout skutečnost, že Instagram je propojen s FB a fotografie z Instagramu lze snadno umístit i na zeď FB, což někteří studenti využívají.

„Oni se tam snaží zviditelnit, prezentovat, cpát ostatním pod nos, jak jsou úžasní, čím více tohle ti lidé dělají, tím jsou podle mě nezajímavější, proto se to snaží vykompenzovat tím, že se snaží ze sebe udělat na soc. sítích něco, co nejsou.“ (Jiří)

Naopak jako zajímavé příspěvky lze vnímat ty, které prezentují zajímaví lidé o atypickém tématu.

„Teď bylo o prázdninách, že tam dávali deníky z cest, že byli třeba na dva měsíce někde v Číně a dávali tam příspěvky i s komentářem, tak to se mi líbilo, ale když tam dává někdo každý den, že se probudil...“ (Monika)

Popřípadě se jedná o příspěvky od kontaktů, které uživatel pravidelně nevidá tvář.

Ochrana soukromí

Frekventovaným tématem v rámci výzkumu sociálních sítí je ochrana sociálních profilů. Proto jsem studenty konfrontoval i s tímto tématem a též s možností, že by do budoucna své sociální profily zrušili.

Z prohlídky profilů před přidáním do kontaktů a z rozhovorů vyplynulo, že všichni studenti pracují s nějakým nastavením ochrany soukromí a své FB profily mají poměrně dobře zabezpečené. Zároveň jsou si studenti vědomi toho, že jimi sdílené informace se mohou dostat k cizím osobám, popřípadě že zůstávají na síti de facto po celou dobu existence profilu.

„Já přemýšlím, co tam dávám, určitě tam nebudu dávat každou blbost, co dělám.“ (Ivan)

Dalším typickým řešením ochrany soukromí je i promazávání starých příspěvků, viz fotky, popřípadě zrušení označení na příspěvcích, na kterých žák být nechce. Celkově lze říct, že studenti pracují se sítěmi poměrně uvědoměle a to včetně Instagramu.

„Já jsem měla (Instagram) nejdříve neskrytý, ale pak jsem si ho skryla, protože je pravda, že si mě tam přidávalo hrozně moc zvláštních lidí.“ (Karolína)

Z obecného hlediska studenti své profily častěji deaktivují, popřípadě je přestanou navštěvovat, než že by je přímo zrušili. Většina studentů už přemýšlela nad tím, že by zrušila svůj FB profil, a někteří z nich už ho i na čas deaktivovala. Většina studentů však vidí problém v tom, že by se zrušením FB museli přejít na jinou platformu pro zprostředkovanou interakci a složitě budovat novou síť kontaktů.

„Kdyby všichni přešli třeba na Skype, tak bych FB klidně zrušil, mně by to nevadilo.“ (Štěpán)

Frekvence aktivity na sociálních sítích mimo školu

Většina studentů se shodla na tom, že ve škole tráví na sociálních sítích obvykle více času než doma. Po příchodu ze školy se studenti dělí na dvě skupiny. První skupina zkontroluje sociální sítě a potom jde dělat něco jiného – učení, kroužky, vyrazí ven s přáteli. Druhá skupina po příchodu ze školy sociální sítě nekontroluje a nechává si je na večer, popřípadě má sítě dostatečně zkontrolované ze školy.

Většina studentů obvykle sociální sítě kontroluje nárazově, než že bych u nich dlouhodobě seděla.

„Dalo by se říct, že to zkontroluji za nějakou dobu, ale že bych tam byl pořád, to ne.“ (Patrik)

Několik studentů se shodlo na tom, že byť je možné je často vidět online po delší dobu, tak je to dáno tím, že mají zapnutou síť pro případ, kdyby je někdo kontaktoval. Ale jinak po tuto dobu dělají něco jiného.

K větší aktivitě na sociálních sítích se studenti ve svém volném času vyjadřují odmítavě. Zcela všichni dávají přednost tomu, když se mohou se svými přáteli vidět osobně. Zároveň se převážně shodují na tom, že se jim to daří. Pokud student pociťuje absenci sociálních vazeb, tak je tomu na rovině sociálních sítí stejně jako na rovině osobní. Nezaznamenal jsem žádné případy, kdy by studenti byli aktivnější na sociálních sítích než v osobním kontaktu. Primárně je FB pro studenty místo, kde se mohou domluvit se svými přáteli, aby se někde setkali, a potom této interakci dají přednost. Pouze studenti, kteří mají blízké přátele mimo město/vesnici kde bydlí, zmiňovali ve větší míře využití zprostředkované komunikace. Ale vždy u těchto studentů byla preference se s přáteli sejít tváří tvář.

Diskuze výsledků šetření

Při přípravě výzkumného šetření jsem stanovil výzkumné téma sociálních interakcí pomocí nových médií a sociálních sítí. Toto výzkumné téma jsem ohraničil na výzkumný problém interakce tváří tvář mezi studenty střední školy a vlivu používání nových médií na

tuto interakci. Abych mohl daný problém dostatečně popsat a zároveň abych se při sběru dat od problému nevzdálil, stanovil jsem tři hlavní výzkumné otázky a osm vedlejších výzkumných otázek. V této části práce si kladu za cíl na tyto výzkumné otázky odpovědět.

Výzkumem bylo zjištěno, že studenti ve vybraném výzkumné vzorku používají ve škole primárně SP. Většina studentů, kteří SP vlastní, ho používá takřka každou přestávku, nebo SP minimálně kontroluje. Zároveň velká část studentů používá SP i ve vyučovacích hodinách. Minimum studentů používá ve škole notebook nebo tablet. Pokud studenti používají SP, tak hlavní důvod je návštěva sociálních sítí a s tím spojená možnost zprostředkovaně komunikovat s kontakty mimo třídu. Jako další důvod uvedli studenti prohlížení obsahu sociálních sítí. Ale zároveň studenti se stejnou frekvencí zmínili možnost učit se poznámky nahrané do SP. Dále studenti používají SP ke hraní her – výhradně chlapci, focení selfie fotek – dívky i chlapci, nebo k prohlížení zpráv a zábavných WWW stránek.

Z hlediska preferovaných sociálních sítí má hlavní podíl FB. Ten používá většina studentů a zároveň pro studenty představuje dominantní komunikační platformu, neboť FB používají všichni jejich vrstevníci. Z tohoto důvodu studenti o FB přemýšlí hlavně v Coenen definované úrovni zprostředkované komunikace. Úrovně osobní prezentace a veřejných příspěvků (FB zeď) považují studenti za méně podstatné. Alternativní komunikační platformu představuje pro studenty sociální síť Snapchat, kterou používají převážně dívky. Avšak většina z nich přestává tuto síť využívat. Jako důvod se ukázalo, že studenti mají ke sdílení jen minimum zajímavých příspěvků. Pokud není příspěvek vyhodnocen jako zajímavý, a platí to i pro statusy a příspěvky na FB, uživatel je nesdílí, protože to ostatní uživatelé mohou začít vnímat jako rušivé. Z tohoto důvodu dominantně dívky, které mají větší tendenci umisťovat své příspěvky na sociální sítě – primárně fotografie, preferují sociální síť Instagram.

Instagram u studentů obecně získává na větší oblibě. Ke stejným závěrům došel i Kašpařík v práci *Intergenerační interakce přes sociální sítě*⁶⁹. K oblibě zároveň dochází nejen z hlediska umisťování fotek, ale i jako možnost prohlížet příspěvky – tedy pohybovat se v úrovni skupinového prostoru. Tuška ve své práci *Motivy a způsob užívání Instagramu*⁷⁰ poukazuje na to, že Instagram se stává místem, kde uživatelé tráví více času a prohlížejí si

---

⁶⁹ KAŠPAŘÍK, T. *Intergenerační interakce přes sociální sítě*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/a3dgv2/KapakTom_DiplomovPrce.pdf

⁷⁰ TUŠKA, J. *Motivy a způsob užívání Instagramu*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/2qa6hu/JanTuka_MDP_Uvn_Instagramu.pdf

dlouhodoběji příspěvky. Ve svém výzkumu jsem došel ke stejným závěrům – Instagram se stává volnočasovou zábavou na úkor prohlížení příspěvků na FB.

Co se týče ostatních sociálních sítí, využívají je studenti minimálně. Jako velmi zajímavou klasifikuji sociální síť Ask.fm. Několik studentek ji zmínilo s negativní zkušeností z minulosti. Momentálně už tuto sociální síť nepoužívají. Diplomová práce Lucie Trávníkové *Vnímání kyberšikany žáky středních škol*⁷¹ je jedna z mála, která u nás zohledňuje sociální síť Ask.fm. Ve svém výzkumu zjistila, že síť u nás používá 47 % žáků střední školy, více dívky než chlapci. Zároveň tato sociální síť v sobě skrývá potenciál pro kyberšikanu, se kterou se dle Trávníkové nejvíce žáků setkalo po FB právě na Ask.fm. Na tyto zjištění se mi nepovedlo navázat hlubší analýzou zkušeností s Ask.fm, neboť v mém vzorku o ní nechtěli studenti hovořit. Problematiku této sociální sítě u mladších studentů střední školy považuji za zajímavé výzkumné téma.

Jako důvod, proč používají ve vyučování SP, uvedli studenti pocit nudy. Z výzkumu vyplynulo, že studenti jsou ve většině případů již rozhodnutí, z jakých předmětů budou maturovat a co budou studovat na vysoké škole. Z tohoto důvodu studenti, kteří nemají záměr mít perfektní celkový známkový průměr, selektují předměty na ty, ve kterých musí dávat pozor – budou je potřebovat, nebo se jedná se o náročnější předměty, a na předměty, které do budoucna potřebovat nebudou. Pokud je předmět vyhodnocen studentem jako do budoucna nepotřebný a zároveň nudný a snadný, má student tendenci používat SP. Žádné další hledisko, např. změna používání SP během dne nebo času hodiny, se nepotvrdilo.

Zároveň pokud se student ve vyučování nudí, má větší tendenci používat SP, neboť zde je riziko napomenutí ze strany pedagogů nejmenší zvláště v porovnání s jinými aktivitami, jako je čtení beletrie nebo studium poznámek na jiný předmět. Ukázalo se, že značná část pedagogů ignoruje aktivitu studentů na SP, zvláště potom u studentů, kteří nepatří v daném předmětu k aktivním, a to i když ji vidí, nebo by ji alespoň vidět měli. Zároveň se ukázalo, že pedagogové, kteří studenty napomínají, aby SP nepoužívali, nemají žádné reálné možnosti jak studentům v aktivitě zabránit. Proto pedagogové na napomínání často rezignují.

Avšak z výzkumu vyplynulo, že aktivita studentů na SP v hodině nevede automaticky k horším studijním výsledkům. Studenti, i když SP používají, přisлуouchávají výklad a

---

⁷¹ TRÁVNÍKOVÁ, L. *Vnímání kyberšikany žáky základních škol*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/265089/pedf_m/

zároveň mají určenou vlastní samoregulaci, u kterých předmětů nemusí dávat pozor, a kdy naopak musí. Naprostá většina studentů si je vědoma toho, že pokud v hodině používá SP, budou se muset probíranou látku doučit.

Na co naopak má použití technologie ve škole značný vliv, je psaní poznámek. Jelikož ve zkoumaném vzorku byla studentka, která psala poznámky v elektronické podobě na notebook, nebyla značná část studentů nucena psát si poznámky. Tito studenti si poznámky často půjčovali v elektronické podobě, i když si řada z nich stěžovala na to, že poznámky jim ne vždy vyhovují. Ale nelze vidět neaktivitu studentů pouze v dostupnosti tohoto druhu poznámek. Studenti mají možnost si jednoduše poznámky od někoho ofotit pomocí SP přímo ze sešitu, pokud si je sami nechtějí psát. Obecně lze říct, že technologie usnadňuje studentům přípravu na vyučování. Pokud si nepíší poznámky nebo chybí ve škole, mají rychlou možnost přes třídní skupinu na FB zjistit probíraná témata, obstarat si poznámky a učivo se doučit. Zároveň mají studenti možnost nosit zápisy neustále u sebe ve SP a opakovat si je. Zajímavé téma představuje použití SP k opisování při písemkách. Zde se nepotvrdilo, že by SP představoval pro studenty větší výhodu než tištěný „tahák“.

V době přestávek představuje SP pro studenty jednu z hlavních aktivit, jak se zabavit. Jelikož studenti musí během přestávky stihnout i další aktivity – svačina, příprava na dalších hodinu, používají studenti multitasking. O použití multitaskingu hovoří ve své diplomové práci *Volný čas vybrané skupiny dětí na základních školách v Olomouci v kontextu tzv. nových médií* i Pavel Valenta⁷². Zmiňuje, že prohlížení internetu při další činnosti je pro děti ve věku 14 let běžnou situací. Zároveň upozorňuje na to, že multitasking častěji používají dívky, což se shoduje u s mým výzkumem.

Při používání SP mezi sebou studenti interagují i tváří tvář. Ve třídě je naprosto běžné, že komunikace mezi studenty probíhá za přítomnosti SP. Ale to, že interagují tváří tvář a zároveň používají SP (a to i k další zprostředkované interakci), nepovažují studenti za problém. Většina z nich má nastavená pravidla – jak se spolusedícím, tak v kolektivu, kdy se mohou vyrušit. Obecně platí, že potřebuje-li student akutně nějakou informaci, není přítomnost komunikačního partnera na SP žádné omezení. Řada žáků zároveň zmínila – a platí to více pro dívky, že zvládá jak interagovat tváří tvář tak používat SP.

---

⁷² VALENTA, P. *Volný čas vybrané skupiny dětí na základních školách v Olomouci v kontextu tzv. nových médií*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/878izt/Diplomova_prace_Valent.pdf

Avšak výhradně nelze vnímat značnou aktivitu studentů na SP o přestávkách jako důsledek technologické doby, ale více jako východisko toho, že studenti nemají mezi sebou dostatečně pevné sociální vazby jako celá skupina. Jestliže se žák necítí v kolektivu dobře, popřípadě nemá mezi spolužáky blízké přátele, nemá takovou potřebu interagovat se spolužáky. Nabízí se zde srovnání s aktivitami, kterým se o přestávce věnuje skupina studentů číslo 4. Ti mají mezi sebou jednak pevné přátelské vazby, a za druhé nemají potřebu/možnost kontrolovat SP. Jejich strávený volný čas ve škole lze obecně vnímat jako kvalitní a oni sami to tak hodnotí.

Pokud jsem se studentů zeptal, jestli by mohli přestávky trávit i jinak než aktivitou na SP, většina měla odmítavý názor. Zároveň však i převažoval názor, že by změna dané situace byla lepší, ačkoliv by to neslo celou řadu dalších specifik. V momentální situaci, kdy jsou spolu už sedm let v jedné třídě, žáci jen těžko hledají mezi sebou nová témata k rozhovorům. Zároveň převládá názor na to, že jako třída nejsou ve srovnání s jinými třídami dobrý kolektiv. Avšak SP na jednu stranu studenty ochuzují o potencionální interakci, ale na druhou stranu nabízí i poměrně často náměty k rozhovorům. Poměrně frekventovaně studenti komunikují o podnětech, které mají ze SP. Zároveň mají studenti mezi sebou skupinové chaty, které umožňují komunikaci primárně v době vyučování. Ačkoliv pouze dívky používají tyto chaty produktivně ke studijním účelům (nikoliv výhradně). Naopak chlapi používají tyto chaty jako kolektivní zábavu.

Jelikož studenti neměli mezi sebou kolektivně dostatečně pevné sociální vazby, bylo nutné zhodnotit vliv zprostředkované interakce na interakci tváří tvář v komplexnějším pohledu. Studenti využívají k zprostředkovaným interakcím primárně sociální sítě, a to hlavně pro sdělení aktuálních informací, negativních pocitů a k domluvení se, kdy a kde se mohou setkat tváří tvář. Ačkoliv mají studenti k chatům poměrně důvěru, nepředstavuje chat pro ně ideální prostředí, kde by se měly komunikovat osobní témata. Zde je možné poukázat na závěry *Internet use in the Czech Republic: Gender and Age differences*⁷³. Dle výzkumu má jedna třetina uživatelů internetu tendenci k větší otevřenosti. Dle mých závěrů se někteří studenti nebojí zprostředkovaně komunikovat pomocí médií o vážnějších tématech, ale většina dává přednost osobnímu kontaktu.

---

⁷³ ŠMAHEL, D. *Internet use in the Czech Republic – Gender and age differences*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.terapie.cz/materials/catac-tartu-2006.pdf>

Pokud to jde, dávají studenti přednost domluvení se na osobním setkání. Tedy došlo ke shodě se závěry výzkumu *Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults*⁷⁴. I v případě mého výzkumu neplatí, že by měli dnešní dospívající tendenci komunikovat pouze pomocí médií. Dále stejný závěr zformuloval i Kašpařík.⁷⁵

Pokud už se takto studenti s někým sejdou, dávají přednost tomu, když jejich komunikační partner během setkání SP nepoužívá, avšak nelze se tomu vždy vyhnout. Studenti toto chování hodnotí jako neohleduplné. Co se týče větší tendence zprostředkovaně interagovat, zaznamenal jsem ji pouze u studentů, kteří bydlí ve větší vzdálenosti od svých přátel.

---

⁷⁴ ŠMAHEL, D. BROWN, B. B. BLINKA, L. *Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults*. [online]. 2012 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://website.education.wisc.edu/prsg/wp-content/uploads/2014/07/Smahel-Brown-Blinka-2012-Online-fshp-Inet-addic.pdf>

⁷⁵ KAŠPAŘÍK, T. *Intergenerační interakce přes sociální sítě*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/a3dgv2/KapakTom_DiplomovPrce.pdf

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na problematiku nových médií, sociálních sítí a jejich vlivu na mezilidskou interakci. Abych tento výzkumný problém mohl popsat, navrhnul jsem kvalitativní výzkumné šetření na vzorku středoškolských studentů třetího ročníku. Při výzkumném šetření jsem použil kombinaci výzkumných technik. Jako hlavní jsem aplikoval techniku zúčastněného pozorování, polostrukturovaných rozhovorů a virtuální etnografie. Pro analýzu dat jsem použil metodu zakotvené teorie.

Jako teoretické východisko výzkumu jsem primárně využil dělení sociálních interakcí Johna B. Thomsona a popis nových médií dle Manoviche a Listera. Při analýze sociálních sítí jsem vyšel z Coenen definovaných úrovní. Pro tematické ukotvení výzkumu sociálních interakcí za pomoci nových médií jsem využil knihy *Alone Together* od Sherry Turkle, odborných prací a výzkumů Davida Šmahela a dalších relevantních výzkumů realizovaných v České republice, které souvisejí s tématem používání nových médií dospívající mládeží.

Výzkum byl realizován v plném rozsahu na vybraném vzorku studentů septimy víceletého gymnázia ve Vsetíně. Pozorování trvalo přibližně pět týdnů. V závěru byl výzkum doplněn o polostruktované rozhovory, které byly nahrány v době školy. Celkem bylo nahráno a kódováno 24 rozhovorů. Jelikož se jednalo o citlivá osobní data mezilidských interakcí, je část analyzovaných dat uvedena anonymně a k práci nepřikládám výzkumný deník ani přepisy rozhovorů.

Výstupem z této případové studie je rozsáhlá analytická část, kterou jsem rozdělil do tří tematických celků. Mezi tématy dochází k částečnému prolínání. Zaměření témat je používání nových médií ve škole, sociální interakce studentů a obecná využitelnost sociálních sítí v životě středoškolských studentů. Nejpodstatnější výsledky šetření shrnuji v diskuzi a srovnávám je se závěry jiných výzkumných šetření.

Výzkumem se povedlo odpovědět na stanovené výzkumné otázky a zároveň popsat další řadu jevů, které souvisí s používáním nových médií středoškolskými studenty. Jelikož v České republice zatím neproběhlo žádné šetření, ve kterém by byli zkoumáni studenti přímo ve škole v kontextu jejich aktivity s novými médii, má tento výzkum značný přínos pro obor mediálních studií, ale i pro pedagogiku jako takovou. Zároveň výzkum otevřel řadu

dalších výzkumných témat, na která se dá navázat. Příkladem je užití některých sociálních sítí mimo Facebook a Instagram nebo změna způsobu užívání sociálních sítí v průběhu dospívání.

Jako největší nedostatek výzkumného šetření hodnotím malou míru zobecnění, což se ale u případové studie dalo očekávat. I z tohoto důvodu by bylo vhodné realizovat navazující výzkumné šetření kvantitativní metodou, které by ověřilo mé závěry na početnějším výzkumném vzorku. Zároveň by bylo adekvátní provést i srovnávací studie. Zprvce by bylo vhodné srovnat třetí ročník střední školy s mladšími ročníky, popřípadě se studenty základních škol. Zadruhé bych doporučil pro další výzkum realizovat šetření na jiném typu školy – učiliště, střední průmyslová škola apod.

I přes nedostatky hodnotím získané výsledky jako uspokojivé. Získaná data neodpovídají pouze na frekventované kvantitativní otázky typu: „Kolik studentů má Facebook?“, ale hlavně na otázky, co dnešní středoškolská mládež s touto technologií dělá a jak to ovlivňuje jejich sociální interakce. Závěrem chci říct, že pomineme-li všechny ostatní zjištění, neplatí rozšířená common sensová představa, že dnešní studenti střední školy sedí jen u počítačů a vše řeší pomocí sociálních sítí. Nová média mají v životě studentů podstatnou roli a bezpochyby i mění způsob, jak spolu studenti interagují, studují a tráví volný čas, ale primárně zůstávají nástrojem. Slovy Marshalla McLuhana by šlo říct, že nová média a sociální sítě jsou jen další extenzí našich smyslů, nikoliv zotročujícím médiem, které z nás dělá pasivní roboty neustále připravené přijímat signály.

Resumé

Tématem této diplomové práce byly sociální interakce středoškolských studentů po dobu strávenou ve škole. Cílem práce bylo určit, jakým způsobem využívají studenti nová média a sociální sítě ke zprostředkované interakci a zároveň tuto interakci srovnat s interakcí tváří tvář.

Jako teoretické východisko výzkumu bylo použito dělení sociálních interakcí Johna B. Thomsona a popis nových médií dle Manoviche a Listera. Pro analýzu zkoumaných sociálních sítí byly použity Coenen definované úrovně interakce. Pro tematické ukotvení výzkumu sociálních interakcí za pomoci nových médií bylo použito knihy *Alone Together* od Sherry Turkle, odborných prací a výzkumů Davida Šmahela a dalších relevantních výzkumů realizovaných v České republice,

K naplnění tohoto cíle byl realizován kvalitativní výzkum využívající techniky zúčastněného pozorování, polostrukturovaných rozhovorů a virtuální etnografie. K analýze dat byla použita metoda zakotvené teorie. Výzkumné šetření bylo realizováno po dobu pěti týdnů na vzorku vybrané třídy sedmého ročníku víceletého gymnázia.

Data získaná z této případové studie byla analyzována a rozdělena do tří tematických celků. V prvním tématu bylo popsáno používání nových médií studenty po dobu strávenou ve škole. Druhé téma se zaměřilo na zprostředkované interakce studentů ve srovnání s interakcemi tváří tvář. Ve třetím tématu byl popsán obecný názor studentů na používání nových médií.

Nejdůležitější poznatky byly popsány v diskuzi a srovnány s dalšími relevantními výzkumy na podobné téma. V závěru práce byly shrnuty pozitiva a negativa výzkumného šetření. Zároveň bylo upozorněno na další výzkumné problémy a metody, které by mohly tento výzkum rozšířit.

Summary

The main topic of this thesis is to observe social interactions between high school students during their school time. The aim of the thesis is to determine the ways students use social media to communicate with others and compare this interaction with face-to-face interaction.

For the theoretical base was used John B. Thomson's classification of social interactions, and Manovich and Lister's description of new media. For the analysis of the examined social media was used Coen's definition of the levels of interaction. Furthermore, as a background study of the topic of social interactions within new media was used book *Alone Together* by Sherry Turkle, David Šmahel's scientific works, research and other relevant research held in the Czech Republic.

To fulfil the object of the thesis, there was conducted a quantitative research using involved observation technique, as well as semi-structured interviews and virtual ethnography. The method of grounded theory was used to analyse obtained data. The survey was carried out within two weeks on a sample of selected class of the seventh grade of a gymnasium.

The gained data of this case study were analysed and divided into three thematic groups. In the first topic, it was described how students use new media during time spent in school. The second topic was focused on mediated interaction of students in comparison with face-to-face interaction. The third topic described student's general opinion on using new media.

The most important findings were described in the discussion and compared with other relevant research covering the similar topic. In the conclusion of the thesis were summarized positives and negatives of the research. At the same time, there were mentioned other research problems and methods, which might be used to extend this research.

Seznam použitých zkratk

FB – Facebook

SP – Smartphone (česky: chytrý telefon)

Seznam pramenů

Literatura

CARDASO, G, CEONG, A, COLE, J. *World Wide Internet: Changing Societies, Economies and Cultures*. Macau: University of Macau, 2010. 661 s. ISBN: 9993798649.

CASTELLS, M. *The Information Age : economy, society, culture*. Oxford: Blackwell Publishers, 1999. 656 s. ISBN 978-0-631-22140-1.

COVER, R. *Interaktivní publikum: Interaktivní média, narativní kontrola a revize dějin publika*. S. 195-207 in *Mediální studia*, 2(2), 2007. ISSN 1801-9978.

DANCE, F. E. X., LARSON C. E. *Speech Communication: Concepts and Behavior*. Rinehart and Winston: Holt, 1972. 194 s. ISBN 978-0-03-080088-7.

DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada, 2008. 502 s. ISBN: 978-80-247-2018-0.

DIJK, J. *The Network Society: Social aspects of new media*. London: Sage Publications, 2006. 304 s. ISBN: 1848604769.

GANE, N, BEER D. *New media*. New York: Berg, 2008. 192 s. ISBN: 1845201337.

GOFFMAN, E. *Všichni hrajeme divadlo: Seběprezentace v každodenním životě*. Praha: Studio Ypsilon, 1999. 248 s. ISBN: 80-902482-4-1.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

HEWSTONE, M. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. 769 s. ISBN 80-736-7092-5.

JENKINS, H. *Convergence culture*. New York: New York University Press, 2006. 318 s. ISBN 978-0-8147-4281-5.

JIRÁK, J. a kol. *Média pod lupou*. Praha: Powerprint, 2013. 187 s. ISBN 978-80-87415-70-2.

- KLICPEROVÁ, M. *Návrh na klasifikaci sociálních procesů*. Bulletin PSÚ-výzkumné zprávy. Praha, 1986.
- KOZINETS, R. *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*. London: SAGE Publications Ltd, 2009. 232 s. ISBN: 1848606451.
- LISTER, M., DOVEY, J. *New media: A Critical introduction*. London: Routledge, 2009. 464s. ISBN 0-203-88482-5.
- LOUČKOVÁ, I. *Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. 311 s. ISBN: 978-80-8642-979-3.
- MANOVICH, L. *The language of new media*. Cambridge: MIT Press, 2001. 354 s. ISBN: 9780262632553.
- MCLUHAN, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000. 424 s. ISBN: 978-80-7217-128-6
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. 639 s. ISBN978-80-7367-574-5.
- REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80–7178–926-7.
- SEDLÁKOVÁ, R. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2015. 548 s. ISBN: 978-80-247-3568-9
- STRAUSS, A. CORBIN, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN: 9788085834604.
- STRNADOVÁ, V. *Interpersonální komunikace: Monografie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. 542 s. ISBN 978-80-7435-157-0.
- SUBRAHMANYAM, K. ŠMAHEL, D. *Digital Youth: The Role of Media in Development*. New York: Springer, 2010. 248 s. ISBN 1-4419-6277-8.
- ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. ISBN: 8072543601.
- THOMPSON, J. B. *Média a modernita: sociální teorie médií*. Praha: Karolinum, 2004. 219 s. ISBN 8024606526.

VIRILIO, P. *Informatická bomba*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2004. 168 s. ISBN: 80-86818-04-7.

TURKLE, S. *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less From Each Other*. New York: Basic Books, 2012. 384 s. ISBN: 978-0465031467.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace: Monografie*. Praha: Portál, 2005. 319 s. ISBN: 978-80-7367-387-1.

Elektronické zdroje

ASK.FM. *Ask.fm about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://about.ask.fm/about/>

BARNES, J. *Class and Committees in a Norwegian Island Parish*. [online] 1954 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://pierremerckle.fr/wp-content/uploads/2012/03/Barnes.pdf>

BOYD, D., ELLISON N. *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship* [online]. 2007. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z <http://www.zotero.org/mckinnon/items/itemsKey/9APXRS9R>

COENEN, T. a kol. *Knowledge Sharing over Social Networking Systems: Architecture, Usage Patterns and Their Application*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/ff8f/bf0765c7b2ec7d3b1dec9b5772804ebcc767.pdf>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci*. [online]. 2010 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/domacnosti_a_jednotlivci

DOČEKAL, D. *Velký pohled Facebooku na české uživatele: co mají nejvíce v oblibě?*. [online]. 2. 3. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/velky-pohled-facebooku-na-ceske-uzivatele-co-maji-nejvice-v-oblibe>

EU KIDS ONLINE. *Eu Kids Online: Findings, Methods, Recommendations*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://sedesignunit.com/EUKidsOnline/index.html?r=64>

- FACEBOOK. *Facebook company*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://newsroom.fb.com/company-info/>
- FOEHR, U. *Media multitasking among american youth*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://kaiserfamilyfoundation.files.wordpress.com/2013/01/7593.pdf>
- INSTAGRAM. *Instagram*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://instagram.com/>
- KASÍK, P. *Google+ má přes dvě miliardy uživatelů, více než Facebook*. [online]. 23. 10. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/google-plus-dve-miliardy-uzivatelu-d60>
- KAŠPAŘÍK, T. *Intergenerační interakce přes sociální sítě*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/a3dgv2/KapakTom_DiplomovPrce.pdf
- KONTRÍNKOVÁ V., ČERNÍKOVÁ M., ŠMAHEL D. *Byl jednou jeden tablet: děti (0-8) a digitální technologie*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://irtis.fss.muni.cz/wp-content/uploads/2015/02/0-8__National_report_final_CZ.pdf
- LÁSKA, J. *Trh s tablety má v letošním roce klesnout o 8 procent* [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://connect.zive.cz/bleskovky/trh-s-tablety-ma-v-letosnim-roce-klesnout-o-8-procent/sc-321-a-180621/default.aspx>
- LINKEDIN. *LinkedIn about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/about-us?trk=uno-reg-guest-home-about>
- MACEK, J. *Poznámky ke studiím nových médií*. (Disertační práce.) [online] 2010 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/14931/fss_d/Disertace_-_Jakub_Macek.pdf
- MACEK, J. *Nevyčíslitelné porozumění: kvalitativní výzkum on-line sociálních sítí*. [online] 2011 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/proinflow/article/view/814/943>
- MACEK, J. a kol. *Stará a nová média v každodennosti českých publik*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10] Dostupné z: http://is.muni.cz/repro/1306158/Stara_a_nova_media_v_kazdodennosti_ceskych_publik.pdf
- MARKOVÁ, M. *Internetové sociální sítě a jejich využívání žáky středních škol*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/2of3uj/STAG67365.pdf>

PECHÁČKOVÁ, Z. *Facebook – zrcadlo naší identity?* [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/zya6eg>

SKYPE. *Skype*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.skype.com/cs/>

SNAPCHAT. *Snapchat*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z <https://www.snapchat.com/ads>

ŠMAHEL, D. *Internet use in the Czech Republic – Gender and age differences*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.terapie.cz/materials/catac-tartu-2006.pdf>

ŠMAHEL, D. BROWN, B. BLINKA, L. *Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults*. [online]. 2012 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://website.education.wisc.edu/prsg/wp-content/uploads/2014/07/Smahel-Brown-Blinka-2012-Online-fshp-Inet-addic.pdf>

TRÁVNÍKOVÁ, L. *Vnímání kyberšikany žáky základních škol*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/265089/pedf_m/

TUMBLR. *Tumblr*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.tumblr.com/>

TUŠKA, J. *Motivy a způsob užívání Instagramu*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/2qa6hu/JanTuka_MDP_Uvn_Instagramu.pdf

TWITTER. *Twitter company*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://about.twitter.com/cs/company>

VALENTA, P. *Volný čas vybrané skupiny dětí na základních školách v Olomouci v kontextu tzv. nových médií*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://theses.cz/id/878izt/Diplomova_prace_Valent.pdf

VINTTROVÁ, Z. *Neuživatelé sociální sítě Facebook*. [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/trzgzd/00176100-243392962.pdf>

VSE. *Acer a Asus válčí o čtvrté místo v prodeji PC. V Česku frčí notebooky*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/vice-notebooku-nez-stolnich-pc-dz4-/hardware.aspx?c=A150410_120727_hardware_vse

WATTPAD. *Wattpad about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.wattpad.com/about/>

YOUTUBE. *YouTube about*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/yt/about/cs/>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Popis zkoumaných zařízení

Příloha č. 2: Rekrutační dotazník

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Příloha č. 4: Skupiny studentů ve třídě

Přílohy

Příloha č. 1: Popis zkoumaných zařízení

Smartphone

Smartphone je evolucí klasického telefonu spojující možnost komunikace v mobilních sítích zvoleného operátora s vybranými funkcemi běžného domácího počítače. Podstatným rozlišujícím prvkem oproti starším modelům přenosných telefonů je síťovost, neboli možnost připojit se do sítě internet skrze dostupnou bezdrátovou (Wi-Fi) síť, nebo pomocí mobilního operátora (tzv. mobilní data). Z Manovichova dělení je potom možné si vypůjčit charakteristiku variability, neboť SP umožňují uživateli si do jisté míry upravit uživatelské prostředí, nejčastěji v podobě tzv. aplikací, které si uživatel do telefonu stáhne na základě systému, jenž SP využívá (Android, iOS, Windows, BlackBerry). Byť ve zmenšených rozměrech a s omezenou ovládací periférií, je moderní SP schopen takřka plně nahradit stolní počítač či notebook.

Notebook

Notebooky neboli přenosná PC se zabudovaným akumulátorem pro práci bez nutnosti být zapojen do elektrické sítě momentálně v prodeji překonávají klasické stolní počítače. Klesající cena společně s rostoucím výkonem způsobily, že od roku 2014 je v České republice vybavena notebookem každá druhá domácnost.⁷⁶ S rostoucím výkonem se zároveň zmenšují rozměry notebooků a zvyšuje se kapacita baterií. Tyto tzv. netbooky se stávají vhodným pracovním nástrojem nejen pro studenty.

Tablet

Tablet stojí na pomezí mezi SP a notebookem, kombinujíc velkou obrazovku a potencionální výkon notebooku, s uživatelsky příjemným dotykovým ovládním a mobilitou SP. Z hlediska softwaru i hardwaru mají potom tablety blíže k smartphonům. Avšak s tím, jak roste úhlopříčka displeje SP a zároveň klesají ceny notebooků, klesá i prodej a obecně obliba tabletů.⁷⁷

---

⁷⁶ VSE. *Acer a Asus válčí o čtvrté místo v prodeji PC. V Česku frčí notebooky.* [online]. 13. 4. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/vice-notebooku-nez-stolnich-pc-dz4->

⁷⁷ LÁSKA, J. *Trh s tablety má v letošním roce klesnout o 8 procent.* [online]. 3. 12. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/stolni-pc-versus-notebook-zapas-na-zivot-a-na-smrt-fsq->

Příloha č. 2: Rekrutační dotazník

			Z uvedených zařízení osobně vlatním				
	Jméno	Smartphone	Notebook	Stolní PC	Tablet	Čtečku knih	Facebook
0							
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
...							

Z uvedených sociálních sítí používám - ● / mám účet, ale nepoužívám - X									
Facebook	Instagram	Twitter	Ask.fm	Tumblr	Snapchat	Google+	Myspace	LinkedIn	Jiné (dopiš)

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS O ÚČASTI NA VÝZKUMU METODOU ZÚČASTNĚNÉHO POZOROVÁNÍ

pro účely výzkumného projektu diplomové práce

Sociální interakce středoškolských studentů pomocí sociálních sítí během času stráveného ve škole *(předpokládaný název)*

Výzkum probíhá pro účely zpracování diplomové práce vedené na **Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci**. Diplomová práce je psána na magisterském oboru mediální studia Bc. Milanem Svaškem pod vedením Mgr. Renáty Sedlákové, Ph.D.

Cílem výzkumu je analyzovat využití kvartálních médií (tj. počítač, chytrý telefon, internet, sociální sítě, aj.) studenty středních škol během doby strávené ve škole se zvláštním ohledem na sociální interakce zprostředkované těmito médii.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje informantů (tj. studentů). Úroveň, s jakou se do výzkumu zapojí, je zcela na jejich vůli.

Pro mě, jakožto výzkumníka, je anonymita informantů prioritní a bude dodrženo těchto zásad:

- K veškerým z pozorování či rozhovorů získaným údajům má přístup pouze výzkumník.
- Na požádání mohou informanti do údajů nahlédnout či libovolně konzultovat průběh výzkumu, ale nikoliv tak, aby ohrozili soukromí jiných informantů.
- Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy (tj. primárně diplomová práce) budou citovány anonymně.
- Informanti si mohou zvolit svůj výzkumný pseudonym samostatně, popřípadě jim bude přidělen tak, aby se mohli dohledat ve výstupu z výzkumu.

Bc. Milan Svašek

Podpis výzkumníka:

Ve Vsetíně

Dne 1. 9. 2015

Kontakt: tel.: 775 288 936, e-mail: svasekm@gmail.com

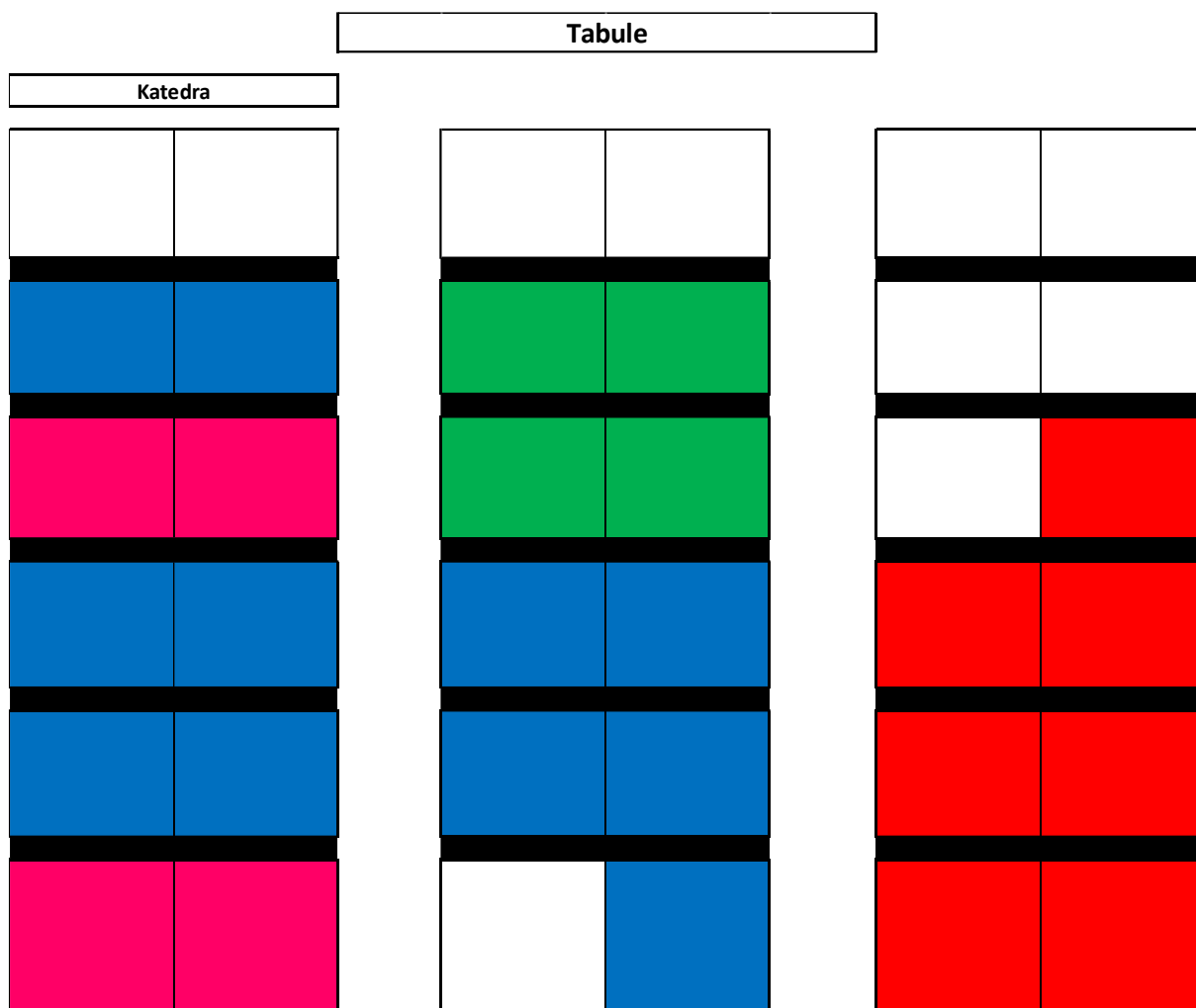
Souhlasím se zapojením do výzkumu výše popsaného výzkumného projektu.

Jméno studenta/ky: .....

Jméno zákonného zástupce: .....

V: ..... Dne: ..... Podpis: .....

Příloha č. 4: Skupiny studentů ve třídě

	1. Skupina - chlapci
	2. Skupina - dívky
	3. Skupina - dívky mimo hlavní kolektiv
	4. Skupina - žáci mimo kolektiv